

วารสาร สุโขทัยธรรมมาธิราช

VOL.36 NO.2 July-December 2023 ■ ปีที่ 36 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2566

- การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1
- ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง
- การพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพตามร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก
- การเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส
- การยอมรับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีในการผลิตหอมแดงของเกษตรกรอำเภอปากท่อ จังหวัดอุตรดิตถ์
- การส่งเสริมปุยอินทรีในนาข้าวของเกษตรกรในอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

ISSN 0857-6955

วารสาร
สุโขทัยธรรมมาธิราช

คณะกรรมการจัดทำวารสาร

รองอธิการบดีฝ่ายการศึกษาและ

สนับสนุนการเรียนรู้

ศาสตราจารย์ ดร.ชุดิมา สัจจามันท์

ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี

รองศาสตราจารย์ ดร.สมใจ พุทธาพิทักษ์ผล

รองศาสตราจารย์นภลัย สุวรรณธาดา

รองศาสตราจารย์ยืน ภู่วรรณ

ผู้อำนวยการสำนักบริหารสารสนเทศ

ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์

ผู้อำนวยการกองพัสดุ

ผู้อำนวยการสำนักบัณฑิตศึกษา

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

บรรณาธิการวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้จัดทวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

หัวหน้าฝ่ายตำรา

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ศรัณย์วรรณ ศรีประดิษฐ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.จรรยา สุวรรณทัต

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ศาสตราจารย์ ดร.บุญเรียง ขจรศิลป์

ข้าราชการบำนาญ

ศาสตราจารย์กิตติคุณสุน อมรวิวัฒน์

ข้าราชการบำนาญ

รองศาสตราจารย์ ดร.ครุฑิต มาลัยวงศ์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

รองศาสตราจารย์ ดร.ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริศักดิ์ สุนทรไชย

ข้าราชการบำนาญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นริรัตน์ สีระสาร

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นณิชา ทักษิณผล

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

อาจารย์ ดร.สุพัสชา ชัยภักดิ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้จัดทำ

นายเฉลิมศักดิ์ เย็นสำราญ

ฝ่ายจัดการ

หัวหน้าฝ่ายเผยแพร่และจัดจำหน่าย

นายยอดชาย สายสอน

ฝ่ายศิลป์

หน่วยศิลปะ สำนักพิมพ์

สำนักงาน

สำนักวิชาการ

บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

รองอธิการบดีฝ่ายการศึกษา

และสนับสนุนการเรียนรู้

เจ้าของงาน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชมีวัตถุประสงค์เพื่อพิมพ์บทความด้านสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสาขาศิลปวัฒนธรรม สาขากฎหมาย การเมือง การปกครอง สาขาการศึกษา สาขาการพัฒนาชุมชนและสังคม สาขาการสื่อสารและสารสนเทศ โดยมีกำหนดเผยแพร่ 2 ฉบับต่อปี ฉบับที่ 1 เดือนมิถุนายน ฉบับที่ 2 เดือนธันวาคม บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองและประเมินคุณภาพจากกองบรรณาธิการวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชและผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน แบบ double-blinded

คำชี้แจง

คำชี้แจงการเสนอบทความเพื่อพิจารณา

ตีพิมพ์ในวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช

- ต้นฉบับบทความเขียนเป็นภาษาไทย ให้ระบุชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน พร้อมรายละเอียดคือ วุฒิการศึกษา สถานที่ทำงาน หรือสังกัดเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวของบทความประมาณ 8-12 หน้ากระดาษ พิมพ์ขนาดเอ 4 ตัวอักษร Angsana New ขนาด 16
- บทความที่อยู่ในข่ายที่จะได้รับการตีพิมพ์ในวารสารเป็นบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้
 - บทความพิเศษ บทความทั่วไป บทความปริทัศน์ บทความการศึกษาทางไกล บทความวิจัย บทความวิเคราะห์สถานการณ์ บทความหนังสือ ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจัดทำวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช
 - บทความวิชาการอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช
- บทความแต่ละบทความต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและบทคัดย่อภาษาอังกฤษ
- การจัดทำบรรณานุกรมและเชิงอรรถ (ถ้ามี) ตามระบบ APA (American Psychological Association)
 - เชิงอรรถอ้างอิง
 - แบบนาม-ปี ระบุนามผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่ใช้อ้างอิงไว้ในวงเล็บต่อท้ายด้วยข้อความที่ยกมาอ้างอิง
 - แบบอธิบายความใช้วิธีลงรายละเอียดคำอธิบายไว้ตอนล่างสุดของหน้า โดยใช้เครื่องหมาย * กำกับท้ายข้อความ
 - บรรณานุกรมเป็นภาษาอังกฤษ และตามลำดับตัวอักษร ทั้งนี้ เนื่องจากวารสารอยู่ในฐานข้อมูล ACI (ASEAN CITATION INDEX) บรรณานุกรมภาษาไทยทุกเรื่องต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษ และวงเล็บว่า (in Thai) ดังตัวอย่างรูปแบบการเขียนบรรณานุกรม
- บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองและประเมินคุณภาพจากกองบรรณาธิการวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชและผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน
- บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน
- บทความที่ผู้เขียนเสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชต้องไม่มีการลอกเลียนผลงานทางวิชาการหรืออยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น
- ผู้เขียนต้องส่งต้นฉบับถึงบรรณาธิการวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชผ่านระบบออนไลน์
- วารสารสงวนสิทธิ์ที่จะเรียบเรียงและอาจปรับปรุงการนำเสนอบทความตามความเหมาะสมและความคิดเห็นของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วย
- หากผู้อ่านพบเห็นบทความใดของวารสารที่มีการโจรกรรมทางวิชาการ โปรดแจ้งให้กองบรรณาธิการทราบ
- หากตรวจพบว่า มีการตีพิมพ์ซ้ำซ้อน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว ผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของวารสาร ห้ามนำข้อความทั้งหมด หรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากกองบรรณาธิการวารสาร
- กองบรรณาธิการวารสารต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของเจ้าของผลงาน และผู้ทรงคุณวุฒิผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความเพื่อตีพิมพ์
- กองบรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนหรือเกี่ยวข้องกับเจ้าของผลงานและผู้ทรงคุณวุฒิผู้ประเมินบทความ
- ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
- ผู้ประเมินบทความที่ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างอิสระได้ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้กองบรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้น
- ผู้ประเมินบทความควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนเองเชี่ยวชาญ
- หากผู้ประเมินบทความพบว่า ส่วนใดของบทความมีความเหมือนหรือซ้ำซ้อนกับผลงานทางวิชาการอื่น ๆ ต้องแจ้งให้กองบรรณาธิการทราบทันที

Journal Board

Acting Vice-President for Education and
Learning Support

Professor Dr. Chutima Sacchanand

Professor Dr. Sumalee Sungsi

Associate Professor

Dr. Somjai Puttapithakpon

Associate Professor Naphalai Suwanthada

Associate Professor Yuen Poovarawan

Director, Office of Documentation
and Information

Director, Office of the University Press

Director, Procurement Division

Director, Office of Graduate Studies

Director, Institute for Research and
Development

Editor of STOU Journal

Manager of STOU Journal

Director, Office of Academic Affairs

Head of Textbook Section

Editor

Associate professor

Tassaneewan Sripradit

Sukhothai Thammathirat Open University

Editorial

Professor Emeritus

Dr.Chantha Suwannathat

Dhurakij Pundit University

Professor Dr. Boonreang Kajornsini

Retired government official

Professor Emeritus Sumon Amornwivat

Retired government official

Associate professor

Dr.Kanchit Malaivongs

Sripatum University

Associate professor Dr.Laddawan Pechroj

Rajapruk University

Associate professor

Dr. Sarisak Soontornchai

Retired government official

Assistant professor Dr. Nareerut Seerasarn

Sukhothai Thammathirat Open University

Assistant professor

Dr. Punnavit Tupparawimol

Sukhothai Thammathirat Open University

Dr. Supatcha Kubglomsong

Sukhothai Thammathirat Open University)

Manager

Mr.Charlomsak Yensamran

Management

Head of Publicity and Distribution Section

Mr.Yodchai Saisorn

Art Department

Art Department Office of the University Press

Office

Office of Academic affairs

Publishing Editor

Acting Vice-President for Education and
Learning Support

Owner

Sukhothai Thammathirat Open University

Printed at

Office of the University Press

Sukhothai Thammathirat Open University Journal aims to publish articles social sciences related to : Art and Culture, Economics and Business Administration, Law,Politics,Government,Education,Community and Social Development, Communications and Information by publishing 2 issues per year : June and December. All published articles have to be reviewed and evaluated of quality from the editorial board on Sukhothai Thammathirat Open University Journal and at least 3 peer reviewers by double-blinded system.

Instruction

Instruction to Author in STOU Journal

1. The article should be written in Thai consisting of article title, author name, education background, workplace in Thai and English. Length of the article should be 8-12 A4 page, with Angsana New, 16 point.

2. Scope of the article should be written in the fields of Humanity and Social Science with the following types:

2.1 special article, general article, review article, distance learning article, research article, situational analytical article, book review with permission of STOU Journal Committee are welcome;

2.2 other articles which are in the scope of STOU Journal objectives.

3. Each article must have Thai and English abstracts.

4. References and footnotes (if any) should be written based on APA (American Psychological Association) in English.

4.1 Footnotes

1) name-year type (author name, publish year, and page (s) in blanket and followed with cited statements.

2) * with explanatory statements at the lowest part of the page.

4.2 References

All references must be written in English alphabetically. Since this Journal is in ACI (ASEAN CITATION INDEX), all references must be translated into English followed with (in Thai)

5. Prior to publish, all articles have to pass quality screening from the editorial board of STOU Journal and then through at least 3 peer reviewers.

6. All articles must never be published anywhere.

7. All articles being published must not have any plagiarism or are in the process of being published in other journals.

8. The author must submit any article to STOU Journal editor through Journal online submission.

9. Journal reserves the right to remix and adapt any articles appropriately and the editorial board do not have to agree with author's opinions.

10. If any readers have seen plagiarism in other articles, please notify the editor.

11. If any duplicated article has been conducted, it must be under author's responsibility. All published articles are under journal ownership. Any article parts or entire article could not be reprinted unless permission is granted by the editorial board.

12. The editorial board must not disclose author information and peer reviewers to any non-relevant persons during the reviewing process.

13. The editorial board must not have any conflict of interests or relevant to authors and peer reviewers.

14. Peer reviewers must keep confidentiality and do not disclose some parts or entire article to any non-relevant persons during the reviewing process.

15. Peer reviewers who could not give any comments or suggestions freely have to notify the editorial board and refuse to review the article.

16. Peer reviewers should review any article under their specialty.

17. If any peer reviewers found any article which is similar or duplicate with other articles, they have to notify the editorial board immediately.

สารบัญ

วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีที่ 36 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2566

บรรณาธิกา

บรรณาธิการ5
ทัศนีย์วรรณ ศรีประดิษฐ์

บทความวิจัย

การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1.....6
ธนกฤต อินธิชัย
วัลนิกา ชลากบาง
เอกลักษณ์ เพ็ญสา

ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง21
ไทยศักดิ์ วงศ์คำ
สิริพันธ์ พลรบ
พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตน์กุล

การพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพตามร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก.....45
ธาวินทร์ จาดพันธ์อินทร์
วรรณวิภา เมืองถั่ว

การเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส.....67
วรัญญา คงปรีชา
เพ็ญญา กุลภาดล
ดลดาว วงศ์ธีระธรณ์

การยอมรับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีในการผลิตหอมแดงของเกษตรกร อำเภอปากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์.....83
มณีนีล อินชาติ
นารินทร์ สีระสาร
สินีนุช คุรุทเมือง แสนเสริม

การส่งเสริมปฏินิวัติในนาข้าวของเกษตรกรในอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี97
พิมพ์กานต์ ไบระหมาน
นารินทร์ สีระสาร
สินีนุช คุรุทเมือง แสนเสริม

Table of Contents

Vol. 36 No. 2 July-December 2023

Editorial

Editorial	5
<i>Tassaneewan Sripradit</i>	

Research Articles

Needs Assessment in Instructional Competencies Development of Teacher in Schools under the Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 1	8
<i>Thanakhrit Intharichai</i>	
<i>Wannika Chalakbang</i>	
<i>Akkaluck Pheasa</i>	

Criminal Liability of Juristic Persons under the Law Relating to Construction Safety	23
<i>Thaisak Wongkha</i>	
<i>Siriphan Polrob.</i>	
<i>Pongsit Aroonratanakul</i>	

The Appearance of a Screen Meeting According to the Draft Amendment to the Criminal Procedure Code, Section 172, First Paragraph	47
<i>Tarin Jadphanint</i>	
<i>Wanwipa Muangtham</i>	

The Enhancement of Couple Marital Success Through Couple Therapy	68
<i>Waranya Kongprecha</i>	
<i>Pennapha Koolnaphadol</i>	
<i>Doldao Wongtheerathorn</i>	

Adoption of Good Agriculture Practices in Shallot production of Farmers in Faktha District, Uttaradit Province.....	85
<i>Maneenin Inkud</i>	
<i>Nareerut Seerasarn</i>	
<i>Sineenuch Khрутmuang Sanserm</i>	

Extension of Organic Fertilizers in Rice Field for Farmers in Ban Sang District, Prachinburi Province.....	99
<i>Pimpakan Bairaman</i>	
<i>Nareerut Seerasarn</i>	
<i>Sineenuch Khрутmuang Sanserm</i>	

ห นั ำ บ ร ร ณ า ธิ ก า ร

SUKHOTHAI THAMMATHIRAT OPEN UNIVERSITY JOURNAL

ครูมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อสังคม ทั้งการสั่งสอนอบรมให้ความรู้และการดูแลเอาใจใส่นักเรียน สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูจึงส่งผลต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ในวารสารฉบับนี้ได้นำเสนอบทความวิจัย เรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 รวมทั้งได้นำเสนอการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในสังคม ได้แก่ บทความวิจัย เรื่อง ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง และการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพตามร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก และความสัมพันธ์ในชีวิตครอบครัว เรื่อง การเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส

นอกจากนี้ ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศเกษตรกรรมมาช้านาน กองบรรณาธิการจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาสภาพแวดล้อมและเศรษฐกิจด้านเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของประเทศไทย โดยนำเสนอ บทความวิจัย เรื่อง การยอมรับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของการผลิตหอมแดงของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดสุพรรณบุรี และเรื่อง การส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกรในอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

กองบรรณาธิการวารสารสุโขทัยธรรมมาธิราชหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่นำเสนอในวารสารฉบับนี้จะมีประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ หากท่านใดมีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงวารสารให้ดียิ่งขึ้น กองบรรณาธิการยินดีน้อมรับด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

บรรณาธิการ

การประเมินความต้องการจำเป็น ในการพัฒนาสมรรถนะด้าน การจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 1

ธนกฤต อินริชัย*

วัลนิกา ฉลากบาง**

เอกลักษณ์ เพียสา**

Received : September 5, 2023

Revised : October 31, 2023

Accepted : November 1, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู 2) ประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู การวิจัยมีทั้งหมด 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู ระยะที่ 2 การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยะนี้ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนและครู จำนวน 331 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามแบบตอบสนองคู่ ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม สภาพที่เป็นจริงเท่ากับ 0.98 และสภาพที่มุ่งหวังเท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) ระยะที่ 3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู

ผู้รับผิดชอบบทความ : นายธนกฤต อินริชัย โรงเรียนบ้านวังยาง ตำบลปลาปาก อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม

Email : thanakhrit@gmail.com

* นักศึกษานิเทศศาสตร์ สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผลการวิจัยพบว่า 1. สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การสร้างและพัฒนาหลักสูตร 2) การออกแบบการเรียนรู้ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ และ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 2. สภาพที่เป็นจริงของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$) และสภาพที่มุ่งหวังของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$) 3. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู มี 2 ด้าน คือ ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ($PNI_{\text{modified}} = 0.238$) และด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.208$) 4. แนวทางพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูมีจำนวน 2 ด้าน คือ ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร และด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้

คำสำคัญ : ความต้องการจำเป็น / สมรรถนะ / สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู

Needs Assessment in Instructional Competencies Development of Teacher in Schools under the Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 1

Thanakhrit Intharichai*

Wannika Chalakbang**

Akkaluck Pheasa**

Abstract

This study aimed to 1) study the components of teachers' instructional competencies, 2) the needs for instructional competencies development of teachers, and 3) develop guidelines for instructional competencies development of teachers. The research consisted of 3 phases. The first phase studied the components of instructional competencies of teachers. Phase 2 assessed of needs for instructional competencies development of teachers, and studied the current and expected situations of instructional competencies development of teachers. The sample consisted of 331 school administrators and teachers, selected through a multi-stage sampling technique. The instruments used were a set of 5-level rating scale questionnaire with a Dual-Response format. The reliability index on the current situation was 0.98, and the expected situation was 0.97.

Corresponding Author : Thanakhrit Intharichai, Ban Wangyang School, Plapak District, Nakhon Phanom Province, E-mail : thanakhrit@gmail.com

* Master's degree student in Educational Administration and Development, Sakon Nakhon Rajabhat University.

** Assistant Professor, Educational Administration and Development, Sakon Nakhon Rajabhat University.

The statistics used for analyzing the data were mean and standard deviation. using the Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}). Phase 3, studied the guidelines for instructional competencies development of teachers used were agree or disagree questionnaire.

The findings were as follows:

1. The instructional competencies of teachers are composed of 5 components:
1) constructing and developing a curriculum 2) instructional design 3) instructional activities 4) using and developing innovative media and technology for instruction 5) measurement and evaluation.
2. The current situation of instructional competencies development of teachers an overall was at a high level ($\bar{X} = 3.93$) and the expected situation of instructional competencies development was at the highest level ($\bar{X} = 4.70$).
3. Needs assessments of instructional competencies development of teachers were 2 components: constructing and developing a curriculum ($PNI_{\text{modified}} = 0.238$) and using and developing innovative media and technology for instruction ($PNI_{\text{modified}} = 0.208$).
4. The guidelines for instructional competencies development of teacher included constructing and developing a curriculum and using and developing innovative media and technology for instruction.

Keywords : Needs Assessment / Competency / Teachers' Instructional Competencies

1. บทนำ

ในยุคที่โลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วอันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ จากทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน ครูจึงต้องมีความตื่นตัวในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 แต่ครูเองนั้นต้องมีทักษะการสอน (Teaching skills) ซึ่งประกอบด้วยทักษะ ดังนี้ 1) ทักษะการจัดการชั้นเรียน 2) ทักษะการวางแผนการจัดการศึกษา 3) เรียนรู้ในเทคโนโลยี 4) ความรู้ในเนื้อหาวิชา 5) มีความเข้าใจต่อนักเรียน (British Council, 2011, pp. 1-11)

ครูมีบทบาทสำคัญต่อสังคม ทั้งการสั่งสอนอบรมวิชาความรู้ต่าง ๆ และการดูแลเอาใจใส่นักเรียน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และมีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งเป็นการวางรากฐานความรู้ สิ่งหนึ่งที่ครูต้องเข้าใจถึงคือ ต้องคำนึงถึงการใช้เทคโนโลยีและการสร้างให้ผู้เรียนเป็นนักคิดและนักพัฒนา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง ซึ่งสิ่งนี้คือแนวทางสำคัญ (อนันต์ เกื่อนเนาว์, 2561, น. 942)

สมรรถนะ ถือเป็นคุณลักษณะความสามารถของบุคคลที่แสดงออกมา ซึ่งสามารถวัดและสังเกตเห็นได้ว่าเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะและลักษณะอื่น ๆ ที่ส่งผลให้การปฏิบัติงานบรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสำเร็จ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ได้แก่ ความรู้ ทักษะ บุคลิกภาพ แรงจูงใจทางสังคม ลักษณะนิสัยส่วนบุคคล ตลอดจนรูปแบบความคิดและวิธีการคิด สมรรถนะของครูนั้นสามารถส่งผลต่อคุณภาพของการจัดการศึกษา ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการ

พัฒนาครูให้มีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่การพัฒนาในสมรรถนะ 4 ประการ ที่ครูต้องได้รับ คือ การสอนในชั้นเรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การวัดผลระหว่างเรียน และสมรรถนะด้านทักษะชีวิตส่วนตน หรือกล่าวรวมๆ เรียกว่า สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู (พวงเพ็ญ อินทรประวัตติ, 2564, น. 193)

สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู ถือเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญยิ่งในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เป็นพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความสามารถในการใช้ความรู้ความเข้าใจ และทักษะปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้โดยใช้กลวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและหลากหลาย มีความสามารถในการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ รวมทั้งการมีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ จึงเป็นความสามารถในเชิงพฤติกรรมของครูที่เกิดจากการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ (ประยูร บุญใช้, 2563, น. 243)

จากผลการวิจัยหลายเรื่องพบตรงกันว่าสภาพปัจจุบันครูมีสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีปัญหาอยู่ในระดับมาก และครูมีความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมระดับมาก เห็นได้ว่าสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูมีความสำคัญและตัวครูเองก็ต้องการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าว เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการทำงานที่ดีขึ้นและเพิ่มพูนประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ (นันทิกา วารินิน, 2557, น. 204)

จากที่กล่าวมา ทำให้รู้ว่าการจัดการเรียนรู้ของครูที่ผ่านมานั้นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพราะการจัดการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่องการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผลการวิจัยจะทำให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่มุ่งหวัง ลำดับความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ที่เหมาะสม ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
2. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 มีขั้นตอนดังนี้

3.1 การศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

3.1.1 ด้านเนื้อหา สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างและพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้มาโดยการสังเคราะห์องค์ประกอบ

3.1.2 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูโดยการตอบแบบสอบถามของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน และ ครู จำนวน 2 คน

3.1.3 เครื่องมือวิจัย ใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ

3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3.2 การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

3.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 2,069 คน โดยแบ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน

263 คน ครู จำนวน 1,806 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ปีการศึกษา 2565 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 331 คน โดยมีผู้บริหาร จำนวน 125 คน ครู จำนวน 206 คน การได้มาของกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

3.2.2 เครื่องมือวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่มุ่งหวังของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย สถานภาพตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่มุ่งหวังของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

3.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล มีการดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 นำข้อมูลจากตอนที่ 1 ซึ่งสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ความถี่ (Frequency) และการหาร้อยละ (Percentage)

ขั้นที่ 2 นำข้อมูลจากตอนที่ 2 ซึ่งถามเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่มุ่งหวังของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นที่ 3 นำข้อมูลจากตอนที่ 2 วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู โดยนำข้อมูลที่ได้อมาคำนวณหาค่าดัชนี Modified Priority Index ($PNI_{modified}$) โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย แล้วนำผลการเรียงลำดับในด้านที่มีค่า $PNI_{modified}$ สูงกว่า $PNI_{modified}$ เฉลี่ยรวมมากำหนดเป็นแนวทางการพัฒนา ซึ่งวิธี Modified Priority Index ($PNI_{modified}$) (สุวิมล ร่องวานิช, 2550, น. 279) มีการคำนวณดังนี้

$$PNI_{modified} = (I - D) / D$$

PNI (Priority Needs Index) หมายถึง ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น $D = \text{Degree of Success}$ หมายถึง สภาพที่เป็นอยู่จริง และ $I = \text{Importance}$ หมายถึง ระดับความสำคัญหรือสภาพที่มุ่งหวังการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น จากค่า $PNI_{modified}$ โดยเรียงลำดับจากค่ามากไปหาค่าน้อย

3.3 การศึกษาแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1

3.3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ใช้วิธีเลือกเฉพาะเจาะจง 5 คน โดยมี อาจารย์อุดมศึกษา 1 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน ศึกษานิเทศก์ 1 คน และครู 2 คน

3.3.2 เครื่องมือวิจัย ใช้แบบสอบถามชนิดเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

3.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยความถี่ ร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหา

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู

สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การสร้างและพัฒนาหลักสูตร	4.55	0.26	มากที่สุด
2. การออกแบบการเรียนรู้	4.58	0.12	มากที่สุด
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.60	0.12	มากที่สุด
4. การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี เพื่อการจัดการเรียนรู้	4.50	0.21	มาก
5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.60	0.23	มากที่สุด
รวมเฉลี่ยทุกด้าน	4.57	0.07	มากที่สุด

สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 1 มี 5 องค์ประกอบ คือ การสร้างและพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้และพัฒนา สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ องค์ประกอบ ทั้ง 5 มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.07) เมื่อพิจารณาเป็นราย องค์ประกอบ พบว่า มี 4 องค์ประกอบ มีความเหมาะสม

อยู่ในระดับมากที่สุด และมี 1 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมาก ไปหาน้อยดังนี้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.12) ด้านการวัดและประเมิน ผลการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.23) ด้าน การออกแบบการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.12) ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.26) และด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.21) ตามลำดับ

4.2 ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความต้องการจำเป็นและจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 ในภาพรวม

สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู	D	แปลผล	I	แปลผล	PNI	ความสำคัญ
1. การสร้างและพัฒนาหลักสูตร	3.75	มาก	4.64	มากที่สุด	0.238	1
2. การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้	3.88	มาก	4.68	มากที่สุด	0.208	2
3. การออกแบบการเรียนรู้	3.99	มาก	4.73	มากที่สุด	0.187	3
4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.00	มาก	4.72	มากที่สุด	0.179	4
5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.04	มาก	4.73	มากที่สุด	0.171	5
รวมเฉลี่ยทุกด้าน	3.93	มาก	4.70	มากที่สุด	0.196	

หมายเหตุ D = ค่าเฉลี่ยสภาพที่เป็นจริง

I = ค่าเฉลี่ยสภาพที่มุ่งหวัง

การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1

สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่มุ่งหวังของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1

สภาพที่เป็นจริง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.04$) การวัดและประเมินผลการ

เรียนรู้ ($\bar{X} = 4.00$) การออกแบบการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.99$) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.88$) และการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 3.75$)

สภาพที่มุ่งหวัง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.73$) การออกแบบการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.73$) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.72$) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.68$) และการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 4.64$)

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ที่มี $PNI_{modified}$ สูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม $PNI_{modified}$ มี 2 ด้าน ดังนี้

ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร โดยพบว่ามีความต้องการจำเป็นเฉลี่ยรวมทั้งหมดเท่ากับ 0.238 ($PNI_{modified} = 0.238$)

ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ โดยพบว่ามีความต้องการจำเป็นเฉลี่ยรวมทั้งหมดเท่ากับ 0.208 ($PNI_{modified} = 0.208$)

4.3 แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 มีดังนี้

4.3.1 แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย หน่วยงานต้นสังกัด ควรสร้างความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ควรส่งเสริมให้ครูได้รับการฝึกทักษะ เพื่อให้ครูสามารถสร้าง ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาได้ ครูควรมีการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรที่หลากหลาย ครูสำรวจความต้องการของนักเรียน ให้ความสำคัญในการจัดทำและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน จัดทำหลักสูตรของท้องถิ่น มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ เพื่อนำความรู้มาแลกเปลี่ยนและเป็นแนวทางการปฏิบัติ ให้ความสำคัญกับการประเมินผล การใช้หลักสูตร เพื่อให้เห็นข้อดี ข้อเด่น ข้อเสนอแนะ

ข้อแก้ไข เพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์และทันสมัยมากที่สุด

4.3.2 แนวทางพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย หน่วยงานต้นสังกัดควรแนะนำ อบรม ประชาสัมพันธ์ หรือได้รับคู่มือเกี่ยวกับสื่อ นวัตกรรมทางการศึกษา และแพลตฟอร์มใหม่ ๆ ได้รับการสนับสนุนให้ใช้สื่อและเทคโนโลยี ครูรวบรวมปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้สื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา หรือพัฒนา มีวิจรณ์ญาณในการเลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ครูใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีที่หลากหลายเหมาะสม

5. อภิปรายผล

1. องค์ประกอบสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบคือ 1) การสร้างและพัฒนาหลักสูตร 2) การออกแบบการเรียนรู้ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ และ 5) การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ ซึ่งได้จากการสังเคราะห์เอกสาร และผู้ทรงคุณวุฒิประเมินว่าองค์ประกอบที่สังเคราะห์ได้มีความเหมาะสม ทั้งนี้ เพราะสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในชั้นเรียนนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ครูทุกคนพึงมี เพราะการจัดการเรียนรู้ การที่ครูมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความเข้าใจ การมีวิจรณ์ญาณในการจัดการเรียนรู้แล้วนั้น องค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน จะเพิ่มประสิทธิภาพของ

การจัดการเรียนรู้ของครูและจะส่งผลต่อผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ชรอยวรณ ประเสริฐผล (2558, น. 95) ในงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูใหม่โรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา พบว่า แนวคิดของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู คือ การพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อเทคโนโลยี การเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ และสอดคล้องกับ พฤษศ คุงเทศ (2560, น. 81) ในงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการนิเทศภายในที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 พบว่า สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู ประกอบด้วย การสร้างและพัฒนาหลักสูตร ความรู้และความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ และการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้

2. ผลการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่มุ่งหวังของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า สภาพที่เป็นจริงอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้และด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ตามลำดับ และสภาพที่มุ่งหวังอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการใช้และ

พัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ และด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร จะเห็นได้ว่าสภาพที่เป็นจริงนั้น สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูนั้นอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ชวนพิศ ศิลาดเดช (2560, น. 84-85) พบว่า สมรรถนะประจำสายงาน ได้แก่ การออกแบบหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผู้เรียน การใช้ข้อมูลสารสนเทศ เทคโนโลยีและการพัฒนานวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการใช้แหล่งเรียนรู้ สังคมและวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ เมษา นวลศรี และคณะ (2564, น. 40-41) พบว่า สภาพที่คาดหวังเกี่ยวกับการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตามความคิดเห็นของนักศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมและโปร่งใส ผู้สอนเลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีได้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา การเรียนการสอนสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน หลักสูตรที่เข้าศึกษามีเนื้อหาวิชาเหมาะสมและทันสมัย

3. ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน (ค่า $PNI_{modified}$ สูงกว่าค่า $PNI_{modified}$ เฉลี่ยรวม) ที่เลือกนำมาพัฒนามี 2 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร มีค่า $PNI_{modified} = 0.238$ ซึ่งเป็นค่า $PNI_{modified}$ สูงเป็นอันดับที่ 1 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในปี พ.ศ. 2565 นั้น เป็นการเปิดภาคเรียนที่โรงเรียนมีมาตรการผ่อนปรน

ให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างปกติ ในปี พ.ศ. 2563-2564 นั้นนักเรียนไม่ได้เรียนตามปกติ ด้วยเหตุที่หลักสูตรสถานศึกษาที่มีในปัจจุบันจะยึดตามหลักสูตรแกนกลางฯ หลักสูตรมีจำนวนตัวชี้วัดที่ตายตัวไม่สามารถยืดหยุ่นได้ตามสมควร ถึงแม้จะมีการนำนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้มาใช้ในสถานศึกษา แต่ด้วยโครงสร้างของรายวิชาที่นับเวลาเรียนนั้น เมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินที่ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามโครงสร้างหลักสูตรที่ต้องเรียนรู้ ทำให้ครูควรมีความรู้เกี่ยวกับการสร้างหลักสูตร สอดคล้องกับ เกจกนก เอื้อวงศ์ และคณะ (2564, น. 178) ได้กล่าวถึง หลักสูตรของการจัดการเรียนการสอนว่า หน่วยงานต้นสังกัดควรมีการปรับหลักสูตรให้กระชับ หรือให้มีความยืดหยุ่นในกรณีที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์วิกฤตที่นักเรียนไม่สามารถเรียนได้ตามปกติหรือให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะที่มีความยืดหยุ่นปรับโครงสร้างเวลาเรียน ปรับลดเนื้อหาให้กระชับ และบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์วิกฤต โดยสามารถปรับลดเนื้อหาของหลักสูตรบางส่วนหรือสามารถบูรณาการเนื้อหาในบางส่วน เพื่อสามารถนำมาใช้ได้ทันกาลในภาวะที่มีความเสี่ยง

3.2 ด้านการใช้และพัฒนา สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ โดยพบว่า $PNI_{modified} = 0.208$ เป็นด้านที่ควรพัฒนาอันดับ 2 ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันเป็นยุคที่มีการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการทำสิ่งต่าง ๆ แม้แต่ในแวดวงการศึกษา เทคโนโลยีก็ถือเป็นตัวช่วยหลักในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นสื่อการเรียนรู้ในโลกอินเทอร์เน็ต หนังสือเรียนแบบ e-Book ซึ่งสามารถทำให้ผู้คนเข้าถึงการเรียนรู้ได้แบบไร้พรมแดน การ

ใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีจะเห็นได้ชัดมากในห่วงวิกฤตของสถานการณ์โควิด-19 นั้น ในการจัดการศึกษาต้องนำสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนมากเป็นพิเศษ สอดคล้องกับ เกจกนก เอื้อวงศ์และคณะ (2564, น. 177-178) ที่กล่าวว่า การสนับสนุนช่วยเหลือให้สถานศึกษาดำเนินการจัดการเรียนรู้ได้ในสถานการณ์วิกฤต โดยจัดสรรงบประมาณและสนับสนุนทรัพยากรการจัดการเรียนรู้ให้เพียงพอเหมาะสมกับบริบทและความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา ให้ครอบคลุมถึงกลุ่มที่มีความต้องการเป็นพิเศษ รัฐควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์วิกฤต เช่น เครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้ทั่วถึงอย่างมีประสิทธิภาพและไม่เสียค่าใช้จ่าย สนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยีทางการเรียนการสอนเพื่อสนับสนุน และช่วยเหลือการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา รวมทั้งจัดระบบการนิเทศ ติดตามการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์วิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ผลการศึกษาแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1

4.1 ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร พบว่า หน่วยงานต้นสังกัดควรสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ควรส่งเสริมให้ครูได้รับการฝึกทักษะ เพื่อให้ครูสามารถสร้าง ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาได้ มีการสำรวจความต้องการของนักเรียน เช่น วิชาเลือก ชุมชน กิจกรรม หรือวิชาที่สนใจ เพื่อนำเสนอเข้าที่ประชุมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และภาคีเครือข่าย เพื่อ

จัดทำรายวิชาเพิ่มเติมในหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการพัฒนานักเรียน มีการประเมินผลการใช้และปรับปรุงหลักสูตรของสถานศึกษา มีการแลกเปลี่ยนเพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสอดคล้องกับ วิทยาศาสตร์ สังคม (2564, น. 100) กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) คือ มีการสำรวจความต้องการของชุมชนและผู้เรียน จัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อวิเคราะห์ปัญหาความต้องการต่าง ๆ จัดตั้งคณะทำงานจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูในการกำหนดวัตถุประสงค์และจัดทำหลักสูตรโดยให้สอดคล้องกับพัฒนาการและช่วงวัยของผู้เรียน ด้านการเลือกเนื้อหาสาระ จัดประชุมกำหนดโครงสร้างหลักสูตร ครูศึกษาหลักสูตรอย่างละเอียดและจัดการเรียนการสอนให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน ด้านการจัดเนื้อหาสาระจัดให้มีวิชาเลือกเสรีและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจ ด้านการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ จัดให้ครูเข้าสอนตรงตามสาขาวิชาของตนเอง จัดอบรมเพื่อพัฒนาการสอนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

4.2 ด้านการใช้และพัฒนา สื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ หน่วยงานต้นสังกัดควรแนะนำ ประชาสัมพันธ์ครู สนับสนุนจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสื่อ นวัตกรรมทางการศึกษา และแพลตฟอร์มใหม่ ๆ ที่ใช้ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อจะได้นำมาเป็นตัวเลือกในการจัดการเรียนรู้ของครูให้หลากหลายยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้ครูรวบรวมปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้สื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับอมรรตน์ จินดา (2559, น. 405) กล่าวถึง แนวทาง

การส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาสำหรับสถานศึกษา ว่าสามารถแยกเป็นประเด็นได้ 3 ด้าน คือ ด้านวัสดุ ครุภัณฑ์ ด้านโปรแกรมและสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และด้านบุคลากร (Peopleware)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยพบว่า

1.1 สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 มี 5 องค์ประกอบ ดังนั้นครูและผู้อำนวยการสถานศึกษาสามารถนำองค์ประกอบเหล่านี้ไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนได้

1.2 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 คือ ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร และด้านการใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นผู้ที่สนใจสามารถนำไปกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนในยุคการใช้ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal)

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรนำด้านที่ควรพัฒนา มาวิจัยแบบการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการสร้างและพัฒนาหลักสูตร และการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้

2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนแต่ละขนาดที่มีความแตกต่างกัน

References

- Boonchai, B. (2020). Learning Management Competency to Develop 21st Century Learners of Elementary School Teachers. *Saint John's Journal*, 23(32), 240-258. (in Thai)
- British Council. (2011). *Teaching Skills Inspiring Teaching Excellence*. Retrieved from <https://www.britishcouncil.vn/sites/default/files/teaching-skills-global-standard-211112.pdf>
- Intraprawat, P. (2021). 4 Teacher Competencies That Make The Greatest Impact on Students' learning. *Srinakharinwirot Acedemic Journal of Education*. 22(1), 180-195. (in Thai)
- Jinda, A. (2016). The Problems and Guidelines Support of Use Information and Communication Technology for Educational of Schools in Nakhon Pathom Primary Educational Service Area Office 2. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 9(1), 403. (in Thai)
- Kongted, Ph. (2017). *The model of Internal Supervision That Affects The Teacher learning Management Competencies Under Phitsanulok Primary Education Service Office 1*. Thesis M.Ed. Phitsanulok : Naresuan University. (in Thai)
- Nuansri, M., Pantuworakul, K., Jariyapan, N., Onyon, N., Boontham, S., Somsamra, S. and Suttiwan, W. (2021). A Needs Assessment to Develop the Instructional Management of Students of Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 2(2), 34-51. (in Thai)
- Prasertphon, Ch. (2015). *A Model or Developing Learning Management Competency of New teachers at general education private schools*. Thesis Ph.D. Phitsanulok : Naresuan University. (in Thai)
- Sangtong, A. (2021). *The School Curriculum Development of Watjintrawart (Sukprasamrat) School*. Independent Study M.Ed.: Silpakorn University. (in Thai)
- Siladech, Ch. (2017). The development Teacher's Competencies and The Indicators in Learning Management of World-class Standard School. *Journal of Kanchanaburi Rajabhat University*. 6(2), 79-88. (in Thai)
- Thuannow, A. (2018). *The Teacher's Role and Instruction in 21st Century*. *Graduate School Conference 2018*. 30 November 2018. Bangkok : Suan Sunandha Rajabhat University. (in Thai)
- Urwongse, K., Phuangsomjit, Ch., Nongyao, U., Chongcharoen. K. and Yawichai, Th. (2021). *Study Report Model Learning Management for Students in Ordinary Educational Effects Form COVID-19*. Bangkok : Office of The Educational Council. (in Thai)

- Warinin, N. (2014). *The Model of Teachers' competency Development in Learning Management for Primary Schools in Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 2*. Thesis D.Ed. Nakhon Sawan : Nakhon Sawan Rajabhat University. (in Thai)
- Wongwanich, S. (2007). *Needs Assessment Research*. (2nd printing). Bangkok : Chulalongkorn University. (in Thai)

ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล ตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัย ในกิจการก่อสร้าง

ไทยศักดิ์ วงศ์คำ*

สิริพันธ์ พลรบ**

พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตนากุล***

Received : July 8, 2023

Revised : November 20, 2023

Accepted : November 20, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล (2) ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้างทั้งของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และสาธารณรัฐเกาหลี (3) วิเคราะห์ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง และ (4) เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากตัวบทกฎหมาย ตำรา เอกสารวิชาการต่าง ๆ เช่น วารสาร บทความ รายงานการวิจัย และคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า (1) จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล พบว่านิติบุคคลไม่สามารถมีความรับผิดชอบทางอาญาบางประเภทได้โดยตรง เพราะนิติบุคคลเป็นเพียงบุคคลที่กฎหมายสมมติขึ้น แต่รับผิดชอบในโทษบางประเภทได้ เช่น ค่าปรับ (2) ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญา

ผู้รับผิดชอบบทความ : นายไทยศักดิ์ วงศ์คำ, รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสระบุรี เขต 2, E-mail: thaisak123456@gmail.com

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

** น.ม., รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*** Ph.D., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ของนิติบุคคลเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้างทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่า ประเทศไทยมีกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติอื่น ๆ กำหนดความผิดและกำหนดโทษไว้ อย่างไรก็ตาม นิติบุคคลที่กระทำผิดจะถูกลงโทษทางอาญาได้เพียงแค่สถานเดียวคือโทษปรับ ทำนองเดียวกันกับกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สิงคโปร์ ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ แต่จะแตกต่างกันที่ประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายสำหรับการลงโทษปรับนิติบุคคลที่กระทำความผิดซ้ำ (3) จากการวิเคราะห์ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง พบว่า มีเพียงบทลงโทษปรับสถานเดียวในความผิดแต่ละครั้ง ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับความเสียหายที่เกิดขึ้น ประกอบกับสถานะทางเศรษฐกิจหรือการมีทุนสูงของนิติบุคคลทำให้ไม่เข็ดหลาบอาจกลับมากระทำความผิดซ้ำได้ และ (4) ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติของพระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 เกี่ยวกับการลงโทษปรับนิติบุคคลที่กระทำความผิดซ้ำ

คำสำคัญ : ความรับผิดทางอาญา / นิติบุคคล / กิจการก่อสร้าง

Criminal Liability of Juristic Persons under the Law Relating to Construction Safety

Thaisak Wongkham*

Siriphan Polrob**

Pongsit Aroonratanakul***

Abstract

This article aims to (1) study concepts and theories concerning criminal liability of juristic persons, (2) to study laws relating to criminal liability of juristic persons according to the law concerning construction safety both in Thailand and United States of America, Japan, Singapore, Republic of Korea, (3) to analyze the criminal liability of juristic persons according to the law concerning construction safety, and (4) to recommend guidelines for improving the law concerning criminal liability of juristic persons relating to safety in construction.

This research is qualitative research with document research. The researcher has studied from provisions of legislation, textbooks, academic documents such as journals, articles, research reports, and relevant Supreme Court judgments for data analysis.

The result found that (1) according to concepts and theories of criminal liability, a juristic person cannot be directly liable for certain types of criminal liability since it is a fictional person under the law. However, it can be liable for certain types of penalties such as fines, (2) from studying laws related to criminal liability of juristic persons in construction safety both in Thailand and foreign countries, it was found that Thailand has a Penal law and other acts defining offences and their penalties similar to those in United States, Singapore, Japan, and South Korea. However,

Corresponding Author : Mr. Thaisak Wongkham, Deputy Director Saraburi Primary Educational Service Area Office 2, E-mail: thaisak123456@gmail.com

* Master's degree student of Laws, School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University.

** Associate Professor, School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University.

*** Assistant Professor, School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University.

in Thailand does not have a provision in law for punishing corporate fines for repeated offences, (3) from the analysis of criminal liability of juristic persons under the law relating to construction safety, it was found that there was only a single fine for each offence which is still inconsistent with the damage incurred in accordance with the juristic persons with high economic status that may cause them not fear of punishment and may commit a repeated offence; and (4) the researcher would like to suggest ways to improve the criminal liability of juristic persons according to the law concerning construction safety by adding provisions of the Occupational Safety, Health and Environmental Conditions Act, B.E. 2554 regarding fines for juristic persons who commit repeated offences.

Keywords : criminal liability / juristic person / construction business

1. บทนำ

กิจการก่อสร้างเป็นหนึ่งในกิจการที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศไทย แต่ก็เป็นกิจการที่มีความอันตราย เพราะการประกอบกิจการก่อสร้างจะต้องทำงานอยู่กับเครื่องจักรหรือความสูง ซึ่งอาจจะนำมาสู่อันตรายถึงชีวิตและร่างกาย รวมทั้งทรัพย์สินของประชาชนหรือแรงงาน เพราะฉะนั้นเพื่อควบคุมความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น รัฐจึงต้องกำหนดมาตรการความปลอดภัยในกิจการก่อสร้างเพื่อมิให้เกิดความสูญเสียหรือเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนไว้เป็นกฎกระทรวง กำหนดมาตรฐานในการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยในปี พ.ศ. 2549 นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอีกหลายฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติวิศวกร พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2562 เป็นต้น ดังนั้น นิติบุคคลที่ประกอบกิจการก่อสร้างจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในกิจการก่อสร้างเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นมาตรฐานในการก่อสร้าง การดูแลความปลอดภัยในสถานที่ก่อสร้าง และอื่นๆ ซึ่งหากมีความเสียหายหรือสูญเสียเกิดขึ้นแล้ว นิติบุคคลที่ประกอบกิจการก่อสร้างไม่เพียงแต่จะต้องชดเชยค่าเสียหายทางแพ่งเท่านั้น แต่อาจจะต้องรับผิดทางอาญาอีกด้วย และอาจรวมถึงการใช้มาตรการต่าง ๆ ทางปกครอง เช่น การเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการก่อสร้าง การเพิกถอนใบประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง¹ เป็นต้น

สำหรับความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลนั้น แต่เดิมนักนิติศาสตร์มีความเห็นแตกต่างกันแบ่งเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรต้องรับผิด อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าไม่ควรมีต้องรับผิด เหตุผลโดยละเอียด ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์² ได้อธิบายไว้ว่า นิติบุคคลไม่ต้องรับผิดทางอาญาหากมีการกระทำผิดทางอาญาโดยเจ้าหน้าที่หรือคนงานของนิติบุคคล ผู้ซึ่งกระทำไปตามคำสั่งของนิติบุคคล เฉพาะเจ้าหน้าที่หรือคนงานผู้กระทำความผิดเท่านั้นที่ต้องรับผิด นิติบุคคลหาต้องรับผิดด้วยไม่ ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลที่ว่าคดีอาญาจำเลยจะต้องปรากฏตัวต่อหน้าศาล จะให้ผู้อื่นมาแทนมิได้² ต่อมาเมื่อมีเหตุผลสนับสนุนความเห็นนี้ว่า นิติบุคคลไม่มีตัวตน ไม่มีเจตนา ฉะนั้น จึงจะมีเจตนาทำผิดอาญามิได้ หรือหากจะฟังว่ามีเจตนาได้ โดยถือเอาเจตนาของผู้แทนของนิติบุคคลเป็นเจตนาของนิติบุคคล เจตนาเช่นว่านั้นจะต้องอยู่ในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล แต่การกระทำผิดทางอาญาย่อมอยู่นอกขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลอย่างแน่นอน และยังมีเหตุผลสนับสนุนต่อไปอีกว่านิติบุคคลไม่มีตัวตน ฉะนั้นจะถูกลงโทษได้อย่างไร และต่อมาเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นกิจการค้าและพาณิชย์ได้ดำเนินโดยนิติบุคคลมากขึ้น นักนิติศาสตร์ส่วนใหญ่จึงมีความเห็นว่า หากยังคงให้นิติบุคคลไม่ต้องรับผิดทางอาญาแล้วจะเป็นผลเสียหายต่อบ้านเมืองและประชาชนอย่างมาก จึงได้เปลี่ยนความเห็นเป็นว่านิติบุคคลอาจต้องรับผิดทางอาญาในคดี

¹ วุฒินันท์ ปัทมวิสุทธิ. อันตรายร้ายแรงและสถิติการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุในงานก่อสร้าง. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2566 จาก <https://www.tosh.or.th/index.php/blog/item>.

² จิตติ ดิงศภัทย์. อ้างถึงใน² สุธีรา อุปัทธางกูร. ความรับผิดของผู้แทนนิติบุคคลกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามหลักสิทธิมนุษยชน. *หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพมหานคร. หน้า 8.

บางประเภทที่กฎหมายได้บัญญัติไว้³ อาทิ ความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ความผิดตามพระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีนักนิติศาสตร์ได้ให้ความเห็นไว้ว่า นิติบุคคลของประเทศไทยจะต้องรับผิดชอบทางอาญาได้ในกรณีเมื่อมีกฎหมายบัญญัติโดยตรงให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบทางอาญา เมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้นิติบุคคลใดต้องรับผิดชอบในการกระทำของผู้อื่น หรือรับผิดชอบทางอาญาก็ต่อเมื่อความผิดทางอาญานั้นได้กระทำไปในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั้น ๆ และนิติบุคคลได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้นแล้ว⁴

ซึ่งเมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายอาญาแล้วเห็นได้ว่ายังไม่มีบทบัญญัติความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลไว้เป็นหลักทั่วไปเหมือนเช่นกับบุคคลธรรมดา จึงทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล โดยเฉพาะการจะให้นิติบุคคลรับผิดชอบทางอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้างอย่างไรจึงจะมีความเหมาะสมและเกิดความยุติธรรมหรือเป็นธรรมต่อสังคม อันจะนำมาสู่แนวทางในการบังคับใช้กฎหมายรวมทั้งการป้องกันหรือปราบปรามการกระทำผิดของนิติบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความผิดทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้างได้แก่

³ บัญญัติ สุชีวะ. ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล. บทบัณฑิต. 33,1(2519) 1-6 หน้า 1.

⁴ ไสภณ รัตนกร และเกริก วณิกกุล. วิวัฒนาการในหลักกฎหมายเกี่ยวกับการทำนอกขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ. 2532. หน้า 132-134.

1. พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พบว่า มีการกำหนดความผิดที่เป็นโทษทางอาญาเอาไว้อย่างชัดเจน แต่ผู้กระทำความผิดจะได้รับโทษจากมาตรการทางปกครองก่อน และขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคณะกรรมการเปรียบเทียบว่าจะให้ได้รับโทษทางอาญาหรือไม่ และจะเป็นความผิดทางอาญาของนิติบุคคลหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าการกระทำเหล่านั้นนิติบุคคลได้ร่วมรู้เห็นหรือร่วมกระทำความผิดด้วยหรือไม่ นอกจากนี้ยังพบว่าในการกระทำความผิดตามกฎหมายควบคุมอาคารนั้นแม้จะมีลักษณะเป็นความผิดอาญาต่อแผ่นดินที่ต้องมีการดำเนินคดีตามกฎหมายอาญา โดยพนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจในการดำเนินคดีตามกฎหมาย แต่ในบทบัญญัติดังกล่าวกลับกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องส่งเรื่องให้แก่คณะกรรมการเปรียบเทียบคดี อันทำให้ระยะเวลาของคดีนั้น ๆ ล่าช้าออกไป อย่างไรก็ตาม การเปรียบเทียบคดีของคณะกรรมการเปรียบเทียบคดีนั้น จะกระทำได้ต่อเมื่อกฎหมายกำหนดให้เปรียบเทียบได้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 มิได้กำหนดหลักเกณฑ์ว่า การกระทำผิดขั้นใดที่ต้องรับโทษโดยการเปรียบเทียบบ้าง เป็นแต่เพียงดุลพินิจโดยอิสระของคณะกรรมการเปรียบเทียบคดีเท่านั้น ว่าผู้กระทำความผิดควรที่จะรับโทษหรือไม่ หรือรับโทษอย่างไร เช่น ได้รับโทษปรับโดยการเปรียบเทียบคดีหรือควรจะต้องรับโทษโดยการถูกฟ้องและรับโทษจำคุก การใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการเปรียบเทียบคดีจึงเป็นการที่กฎหมายให้อำนาจไว้กว้างเกินไป ทำให้ผู้ที่เป็นนิติบุคคลเจ้าของอาคารไม่ได้รับความเป็นธรรมในการใช้ดุลพินิจดังกล่าว หรือเป็นช่องว่างให้มีการขอผ่อนผันจากเจ้าหน้าที่ในการที่ตนจะต้อง

ถูกดำเนินคดีอื่นทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่บรรลุวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง

2. พระราชบัญญัติการประกอบอาชีพงานก่อสร้าง พ.ศ. 2522 พบว่ามีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายดังกล่าว ซึ่งมีบทลงโทษสำหรับผู้ประกอบอาชีพงานก่อสร้างเพียงแค่โทษปรับสถานเดียว ซึ่งถือว่ากฎหมายมีบทลงโทษผู้กระทำความผิดสถานเบา ในขณะที่งานก่อสร้างถือเป็นงานที่ต้องใช้วิชาชีพ และจะต้องมีใบอนุญาตจดทะเบียนเป็นผู้รับงานก่อสร้างควบคุม จะเห็นว่ากฎหมายได้เข้ามาควบคุมการประกอบวิชาชีพงานก่อสร้าง เนื่องจากการประกอบอาชีพก่อสร้างจะเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและสังคมเป็นส่วนรวม ดังนั้นการที่กฎหมายได้กำหนดอัตราโทษปรับไว้เพียงสถานเดียวนั้นย่อมไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษ การกำหนดโทษสถานเบาอาจทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกิดการเข็ดหลาบ และอาจทำความผิดซ้ำอีกได้

3. พระราชบัญญัติวิศวกร พ.ศ. 2542 พบว่ากฎหมายดังกล่าวได้กำหนดความรับผิดทางอาญาสำหรับนิติบุคคลในความผิดฐานประกอบวิชาชีพวิศวกรรมโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตแสดงให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนมีสิทธิในการประกอบวิชาชีพ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเป็นโทษสถานเบา หากผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมได้ใช้วิชาชีพก่อนให้เกิดภัยอันตรายในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนแล้ว ความสูญเสียหรือเสียหายจะเหมาะสมและเป็นธรรมกับอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่

4. พระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 พบว่ากฎหมายดังกล่าวได้กำหนดความรับผิดทางอาญาสำหรับบุคคลและนิติบุคคลไว้ ซึ่งมีบทลงโทษได้แก่ โทษจำคุกและปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลในความเป็นจริงไม่สามารถลงโทษจำคุกได้ เนื่องจากนิติบุคคลถือเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมติให้มีสภาพเป็นเสมือนบุคคลธรรมดาอันมีสิทธิและหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดและประกอบกิจการตามการจัดตั้งนิติบุคคลหรือขอรับวัตถุประสงค์ที่จดทะเบียนไว้ อย่างไรก็ตาม การประกอบกิจการของนิติบุคคลก็อาจก่อให้เกิดความรับผิดทางอาญา หากนิติบุคคลกระทำความผิดและต้องถูกลงโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งการลงโทษนิติบุคคลตามกฎหมายดังกล่าวทำได้เพียงสถานเดียวคือโทษปรับเท่านั้น นอกจากนี้การที่กฎหมายดังกล่าวบัญญัติให้นิติบุคคลต้องระวางโทษปรับไม่เกินสิบเท่าของอัตราโทษสำหรับความผิดนั้น ด้วยเห็นว่าการเพิ่มอัตราค่าปรับให้มากกว่าบุคคลธรรมดาที่กระทำความผิดนั้นยังมีความไม่เหมาะสมหรือเพียงพอกับอัตราโทษที่ได้รับ เนื่องจากสถานะทางเศรษฐกิจของนิติบุคคลส่วนใหญ่จะมีหลักทรัพย์หรือเงินทุนที่สูง การเสียค่าปรับไม่ทำให้นิติบุคคลนั้นได้รับความเดือดร้อนเหมือนบุคคลธรรมดาทั่วไป จึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาการกำหนดอัตราโทษปรับเสียใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน

5. พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2562 พบว่ากฎหมายดังกล่าวได้กำหนดความรับผิดทางอาญาสำหรับบุคคลและนิติบุคคลไว้ ซึ่งมีบทลงโทษได้แก่ โทษจำคุกและปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งการกระทำความผิดของนิติบุคคลในความเป็นจริงไม่สามารถลงโทษจำคุกได้ เนื่องจาก

นิติบุคคลถือเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมติให้มีสภาพเป็นเสมือนบุคคลธรรมดา อันมีสิทธิและหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด ประกอบกับกฎหมายผังเมืองไม่มีการกำหนดในกรณีที่มีการกระทำความผิดซ้ำของนิติบุคคลนั้นไว้ ซึ่งอาจทำให้นิติบุคคลไม่มีความเข็ดหลาบและกลับมากระทำความผิดอีก

6. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พบว่ากฎหมายได้กำหนดความรับผิดของนิติบุคคลโดยมีการกำหนดอัตราโทษนิติบุคคลที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม จะต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท และปรับอีกไม่เกินวันละหนึ่งแสนบาทตลอดระยะเวลาที่ไม่ได้ปฏิบัติให้ถูกต้องหรือหยุดการกระทำนั้น จะเห็นว่าได้มีการกำหนดอัตราขั้นต่ำไว้ คือไม่เกินหนึ่งล้าน หรือปรับรายวัน วันละไม่เกินหนึ่งแสนบาท ซึ่งในความเป็นจริงหากมีการฟ้องร้องคดีขึ้นสู่ศาล ในการพิจารณาคดีศาลอาจใช้ดุลยพินิจกำหนดลดโทษให้แก่นิติบุคคล สำหรับอัตราหรือจำนวนเงินค่าปรับให้น้อยกว่า หรือขั้นต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ได้เช่นกัน ซึ่งจำนวนค่าปรับดังกล่าวไม่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ประกอบกิจการของนิติบุคคลแต่อย่างใด และอาจส่งผลให้นิติบุคคลกลับมากระทำความผิดซ้ำได้อีก

นอกจากนี้ จากการศึกษาพระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 พบว่าได้มีการกำหนดให้เป็นหน้าที่ของนายจ้างจัดและดูแลสถานประกอบกิจการและลูกจ้างให้มีสภาพการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ และให้ลูกจ้างมีหน้าที่ให้ความร่วมมือกับนายจ้างในการดำเนินการและส่งเสริมด้านความปลอดภัยอาชีวอนามัย และ

สภาพแวดล้อมในการทำงานเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ลูกจ้างและสถานประกอบกิจการ⁵ แต่เมื่อพิจารณาจากกฎหมายดังกล่าวนี้จะเห็นว่าไม่มีบทลงโทษสำหรับนายจ้างและลูกจ้างที่ไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง โดยจะทำการศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้างของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อจะได้นำมาวิเคราะห์ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง และได้มาซึ่งข้อเสนอแนะแนวทางการรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้างให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศไทย

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล
2. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้างของประเทศไทยและต่างประเทศ

⁵ ศูนย์ความปลอดภัยในการทำงาน เขต 9 กระทรวงแรงงาน. คู่มือบริหารจัดการอันตรายในงานก่อสร้าง. กองความปลอดภัยแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. 2564. หน้า 1.

3. เพื่อวิเคราะห์ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้างให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เช่น หนังสือ ตำราทางวิชาการ บทความ วารสารทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง ตัวยกกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ และเอกสารอื่น ๆ ในรูปของข้อมูลเอกสารและข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยจะนำข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้ามาแล้วนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) พร้อมกับการนำเสนอโดยการเขียนบรรยายและอธิบาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

4. ผลการวิจัย

การศึกษาความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง มีผลการวิจัยดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับนิติบุคคล จากการศึกษาแนวคิดนิติบุคคลสรุปได้ว่า นิติบุคคลเป็นบุคคลสมมติซึ่งกฎหมายได้ให้สิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่

บางประการที่มีได้เฉพาะบุคคลธรรมดา นอกจากการดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั้นจะผ่านผู้แทนของนิติบุคคลเท่านั้น นอกจากนั้นนิติบุคคลอาจแบ่งแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) นิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน เช่น ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด เป็นนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไร หรือสืบทอด มูลนิธิ ซึ่งเป็นนิติบุคคลที่ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไร 2) นิติบุคคลทางกฎหมายมหาชน เช่น กระทรวง กรม หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หรือสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเป็นการเฉพาะเป็นต้น⁶

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญา ความรับผิดชอบทางอาญาต้องคำนึงถึงหลักประกันในกฎหมายอาญาว่าประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 ประการ ดังนี้⁷

1) หลักความชอบด้วยกฎหมายอาญา กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่เกิดจากการบัญญัติโดยพิจารณาจากบทบัญญัติ มาตรา 2 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” หมายความว่ากฎหมายจารีตประเพณีซึ่งมิได้เกิดจากการบัญญัติจะกำหนดให้การกระทำใดเป็นความผิดทางอาญาไม่ได้ หรือนำกฎหมายจารีตประเพณีมาเพิ่มโทษ

⁶ จิตติ ดิงศภัทิย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2530. หน้า 73.

⁷ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. ประมวลกฎหมายอาญาฉบับอ้างอิง. พิมพ์ครั้งที่ 43. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน. 2563. หน้า 44.

ทางอาญาก็ไม่ได้ (nullum poena sine lege scripta) ดังนั้น ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล จะต้องมีความรับผิดตามกฎหมายว่าเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้จึงจะลงโทษนิติบุคคลนั้นได้

2) หลักความชัดเจนแน่นอนของกฎหมายอาญา เนื่องจากการลงโทษทางอาญาแก่บุคคลถือว่าเป็นมาตรการที่รุนแรงที่สุดของรัฐที่ใช้กับประชาชนในรัฐ รัฐจึงต้องบัญญัติกฎหมายอาญาให้ชัดเจนแน่นอนที่สุดเท่าที่สามารถทำได้ โดยการบัญญัติกฎหมายอาญาต้องหลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่กำกวมไม่ชัดเจน หรือถ้อยคำที่อาจตีความได้หลายนัย

3) หลักการห้ามใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งลงโทษทางอาญาแก่บุคคล เป็นหลักกฎหมายอาญาที่ห้ามใช้กฎหมายอาญาที่เกินเลยขอบเขตของบทบัญญัติที่พึงหาได้จากการตีความกฎหมาย

4) หลักกฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง ถ้าบุคคลได้กระทำการอย่างใดลงและในขณะกระทำนั้นการกระทำนั้นไม่มีโทษทางอาญาแล้ว ย่อมไม่อาจจะบัญญัติให้ย้อนหลังว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ต้องรับโทษในทางอาญาได้โดยเด็ดขาด

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล หลักการในการกำหนดเป็นเงื่อนไขความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล ได้แก่ หลัก Vicarious Liability และ Identification Doctrine กล่าวคือ

1) หลัก Vicarious Liability เป็นหลักความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลเพื่อการกระทำของบุคคลภายในองค์กรภายใต้แนวคิดของความสัมพันธ์นายจ้าง (นิติบุคคล) กับลูกจ้าง (บุคคลภายในองค์กร) การกระทำและเจตนา

ของบุคคลภายในองค์กรไม่ว่าฐานะใดก็อาจก่อให้เกิดความรับผิดทางอาญาแก่นิติบุคคลได้ทั้งสิ้นหากได้กระทำไปในทางการดำเนินกิจการของนิติบุคคล โดยทั้งนี้แม้นิติบุคคลจะต้องรับผิดทางอาญา แต่ก็เป็นความรับผิดเพื่อการกระทำและเจตนาของบุคคลภายในองค์กร ไม่ได้มีเจตนาเป็นของนิติบุคคลเองแต่อย่างใด⁸

2) หลัก Identification Doctrine⁹ แต่เดิมเป็นหลักการแสดงเจตนาทางแพ่งของนิติบุคคล แต่ต่อมาได้พัฒนามาใช้กับคดีอาญาเป็นความรับผิดทางอาญา เพื่อการกระทำของนิติบุคคลเองโดยถือเอาเฉพาะการกระทำและเจตนาของบุคคลธรรมดาภายในองค์กรที่ดำรงตำแหน่งสำคัญ ซึ่งมีฐานะเป็น “จิตวิญญาณและเจตจำนงโดยแท้ของนิติบุคคล” เช่น ผู้แทนนิติบุคคลเป็นการกระทำและเจตนาของนิติบุคคลโดยตรง

การที่นิติบุคคลจะรับผิดทางอาญาได้จะต้องพิจารณาจากกฎหมายแต่ละฉบับที่เกี่ยวข้องได้มีการบัญญัติให้นิติบุคคลรับผิดอาญาหรือไม่ นอกจากนี้จะต้องดูพฤติการณ์แห่งการกระทำของผู้แทนหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญของ

⁸ Wayne R. LaFare. Criminal Law. 4th Edition. (St. Paul, Minn: Thomson/West). 2003. p. 694. อ้างถึงใน ดิศรณ์ ลิขิตวิทย์วุฒิ. ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล: ศึกษากรณีความผิดฐานอาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติโดยเปรียบเทียบเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2560. หน้า 89.

⁹ Jacqueline Martin and Tony Storey. Unlocking Criminal Law. 2nd Edition (London : Hodder Education) 2007. p.181. อ้างถึงใน ดิศรณ์ ลิขิตวิทย์วุฒิ. ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล: ศึกษากรณีความผิดฐานอาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติโดยเปรียบเทียบเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2560. หน้า 78.

นิติบุคคลว่าได้กระทำไปภายในเงื่อนไขหรือขอบเขตวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลหรือไม่มาประกอบเพื่อพิจารณาลงโทษนิติบุคคลด้วย แต่หากไม่มีกฎหมายบัญญัติโดยตรงให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบก็ไม่สามารถลงโทษนิติบุคคลนั้นได้¹⁰

แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลในอนุสัญญาระหว่างประเทศได้ปรากฏอยู่ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต (United Nations Convention against Corruption-UNCAC) วางหลักไว้ว่า รัฐภาคีแต่ละรัฐจะต้องนำมาตรากฎดังกล่าวมาใช้ตามความจำเป็น สอดคล้องกับหลักการทางกฎหมายเพื่อสร้างความรับผิดชอบของนิติบุคคลสำหรับการมีส่วนร่วมในความผิดที่กำหนดขึ้นภายใต้สนธิสัญญานี้ โดยหลักการทางกฎหมายของรัฐภาคีความรับผิดชอบของบุคคลอาจเป็นทางอาญาทางแพ่งหรือทางปกครองก็ได้ ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลต้องไม่กระทบต่อความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลที่ได้กระทำความผิด และรัฐภาคีแต่ละรัฐจะต้องรับประกันว่านิติบุคคลที่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา นี้ จะเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ไม่ว่าจะเป็นการลงโทษทางอาญาหรือไม่ก็ตาม โดยรวมถึงการลงโทษทางการเงิน¹¹

¹⁰ ศิธรณ์ ลิขิตวิทยาวุฒิ. ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล: ศึกษากรณีความผิดฐานอาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ โดยเปรียบเทียบเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2560. หน้า 89.

¹¹ United Nations Office on Drugs and Crime. United Nations Convention Against Corruption. https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf

1.4 แนวคิดหลักความได้สัดส่วนกับบทกำหนดโทษที่เหมาะสม

หลักความได้สัดส่วน (Principle of proportionality) เป็นหลักการพื้นฐานภายใต้หลักนิติธรรม (Rule of Law) ซึ่งเป็นที่รู้จักและยอมรับอย่างเป็นสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องมีการนำกฎหมายมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อคุ้มครองสังคม หลักความได้สัดส่วนสำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจำเป็นต้องคำนึงถึงตั้งแต่กระบวนการตรากฎหมายให้การกระทำใดเป็นความผิดและต้องมิบทกำหนดโทษเช่นไรจึงเหมาะสมได้สัดส่วนกับความผิดนั้น หลักความได้สัดส่วนจึงเป็นหลักการสำคัญเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนพื้นฐานและมีขึ้นเพื่อคุ้มครองประชาชนในการสร้างความสมดุลระหว่างการใช้อำนาจรัฐกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เพราะการที่ฝ่ายนิติบัญญัติตรากฎหมายขึ้นเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนต้องชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อสาธารณชนนั้น กับผลกระทบที่จะมีต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหากมีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ¹²

1.5 ทฤษฎีความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล

1) ความรับผิดชอบจากการละเมิดของบุคคลอื่นหรือความรับผิดชอบแทน (Vicarious Liability หรือ Agency Theory) ทฤษฎีนี้จะอธิบายถึงหลักความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลเพื่อการกระทำของบุคคลภายในองค์กร คือ (1) การกระทำความผิดนั้นเป็นการกระทำของผู้บริหารหรือผู้แทนนิติบุคคล และการกระทำของผู้นั้นจะถือเป็นการกระทำของ

¹² กิตติมา แก้วระรา. หลักความได้สัดส่วนกับบทกำหนดโทษที่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดในคดีอาชญากรรมให้โทษ : ศึกษากรณีแอมเฟตามีน. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2559. หน้า 42.

นิติบุคคล เว้นแต่จะได้กระทำไปด้วยความผิดส่วนตัวมิใช่เพื่อประโยชน์ของนิติบุคคล ผู้แทนนิติบุคคลผู้นั้นต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว แต่หากมิได้เป็นการกระทำหรือเจตนาของบุคคล ซึ่งเป็นองค์กรผู้ดำเนินงานในลักษณะที่ควบคุมการกระทำทั้งหลายของนิติบุคคล กรณีอาจเป็นเพียงการกระทำของลูกจ้างหรือเจ้าหน้าที่หรือตัวแทนอื่นใดที่เป็นเพียงผู้รับคำสั่งมาจากผู้ดำเนินการนิติบุคคลอีกทีหนึ่ง กรณีนี้จะเป็นความรับผิดเพื่อการกระทำของบุคคลอื่นไป (2) ต้องเป็นการดำเนินการที่เป็นกิจการในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล และเป็นการกระทำในอำนาจหน้าที่ของบุคคลนั้นด้วย¹³

2) หลักแสดงเจตนาทางแฝงของนิติบุคคล (Identification Doctrine หรือ Alter Ego Doctrine) เป็นหลักการที่มีพัฒนาการมาจากกฎหมายแฝงที่เรียกว่า “alter ego” ซึ่งเกี่ยวกับการฟ้องให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบในทางแฝงที่เกี่ยวกับบุคคลธรรมดาที่เข้าไปในนามของนิติบุคคล หากบุคคลธรรมดาที่มีสถานภาพในองค์กรนิติบุคคลที่มีระดับสูงพอที่จะถือว่าเป็น “จิตวิญญาณและเจตจำนงโดยแท้ของนิติบุคคล” ได้กระทำความผิดอาญาขึ้นภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล การกระทำและเจตนาของบุคคลธรรมดาดังกล่าวนั้น ถือว่าเป็นการกระทำและเจตนาของนิติบุคคล นิติบุคคลจึงเป็นผู้กระทำความผิดและมีความรับผิดทางอาญาโดยตรง¹⁴

¹³ อภินันท์ ศรีศิริ. กฎหมายที่มีโทษทางอาญากับการคุ้มครองผู้บริโภค. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2565. หน้า 52.

¹⁴ ดิเรก ลิขิตวิยาภูมิ. ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล : ศึกษากรณีความผิดฐานอาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติโดยเปรียบเทียบเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย. หน้า 139.

3) หลักความรับผิดชอบจากการกระทำของลูกจ้างและผู้แทนโดยมาจากเจตจำนงโดยแท้ของนิติบุคคล (Aggregation Doctrine) เป็นแนวคิดซึ่งถือเอาการกระทำและจิตใจที่เกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลธรรมดาเป็นการกระทำของนิติบุคคล เรียกว่า Collective Knowledge Doctrine ดังนั้นเมื่อเกิดการกระทำความผิดจึงสามารถรวมเอาการกระทำและเจตนาของลูกจ้างเป็นเงื่อนไขของความรับผิดแม้ไม่มีลูกจ้างคนใดมีองค์ประกอบภายใน (mens rea) ที่สมบูรณ์¹⁵

4) การกำหนดความรับผิดทางอาญาของบุคคลจากการควบคุมภายใน (Constructive Corporate Fault Model) เป็นแนวคิดในการกำหนดความรับผิดของนิติบุคคลโดยพิจารณาจากโครงสร้างการควบคุมภายในที่มีนโยบายและแนวปฏิบัติของนิติบุคคลถือว่าเป็นการกระทำของนิติบุคคลเองไม่ใช่การกระทำของบุคคลธรรมดา¹⁶

5) ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลในฐานะผู้กระทำโดยตรง (Primary Liability) โดยอิงอยู่กับหลักทฤษฎี alter ego ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เห็นว่าการที่จะพิจารณาว่านิติบุคคลจะต้องรับผิดทางอาญาหรือไม่จะต้องพิจารณาจากตัวบุคคลผู้เป็นตัวแทนของนิติบุคคล โดยถือว่า

¹⁵ สุรศักดิ์ ลิขิตวัฒนกุล. ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล : การศึกษาทางกฎหมายเปรียบเทียบโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2553. หน้า 40.

¹⁶ นรเศรษฐ์ สว่างแจ้ง. ความรับผิดทางอาญาของผู้บริหารนิติบุคคล : ศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายไทย. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2556. หน้า 42.

การกระทำและเจตนาของผู้เป็นตัวแทนของนิติบุคคลเอง¹⁷

2. ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้างของประเทศไทยและต่างประเทศ

2.1 กฎหมายประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง

ความรับผิดของนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายอาญาสรุปได้ว่า ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจการก่อสร้างกฎหมายอาญาลงโทษนิติบุคคลผู้กระทำความผิดเพียงแค่ 2 สถาน คือ โทษปรับและริบทรัพย์สิน การลงโทษประหารชีวิต จำคุก และกักขังนิติบุคคลไม่สามารถทำได้ เนื่องจากนิติบุคคลเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมติขึ้นไม่มีตัวตนเหมือนเช่นบุคคลธรรมดา ดังนั้น หากผู้แทนนิติบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจการก่อสร้างสามารถที่จะแสวงหาประโยชน์โดยอาศัยช่องว่างของกฎหมายอาญาจากการเป็นนิติบุคคลนั้นได้ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและบุคคลภายนอกได้

สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง มีดังนี้

1) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ความรับผิดทางอาญาที่ใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดที่ฝ่าฝืนกฎหมาย กล่าวคือ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 มาตรา 74 วรรคห้า เป็นกฎหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อรักษาประโยชน์สาธารณะในการควบคุมการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ซึ่งหากมีการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายดังกล่าวจะถูกลงโทษทางอาญา ได้แก่ โทษจำคุกและปรับ กรณีนิติบุคคลจะต้องรับผิดชอบทางอาญา แต่นิติบุคคลไม่มีตัวตน จึงลงโทษนิติบุคคลได้เพียงโทษปรับเท่านั้น ความผิดตามกฎหมายควบคุมอาคารจึงไม่สามารถลงโทษจำคุกนิติบุคคลนั้นได้

2) พระราชบัญญัติการประกอบอาชีพงานก่อสร้าง พ.ศ. 2522 ความรับผิดทางอาญาตามกฎหมายฉบับนี้ มีบทลงโทษทางอาญาสำหรับผู้ประกอบอาชีพงานก่อสร้างเพียงแค่โทษปรับสถานเดียว ขณะที่งานก่อสร้างถือเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและสังคมเป็นส่วนรวม นอกจากนี้ ยังไม่ได้มีการบัญญัติในส่วนของความรับผิดทางแพ่ง จึงต้องนำบทบัญญัติตามหลักกฎหมายนิติกรรมสัญญา หัก เลเมิด เอกเทศสัญญา (จ้างทำของ) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องมาปรับใช้ ทำให้พระราชบัญญัตินี้ไม่มีการบังคับใช้อย่างจริงจังและได้ถูกยกเลิกตามประกาศของพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายบางฉบับที่หมดความจำเป็น หรือซ้ำซ้อนกับกฎหมายอื่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

3) พระราชบัญญัติวิศวกร พ.ศ. 2542 ได้กำหนดคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ของผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมไว้ให้ปฏิบัติงานมีมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมประพฤติปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว อันเป็นการควบคุมดูแลความประพฤติหรือจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ ในขณะเดียวกันพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวมีบทบัญญัติเกี่ยวกับโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ไว้ด้วย ดังนั้นหากผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมใช้ทักษะความสามารถในวิชาชีพของตนไม่เป็นไปตาม

¹⁷ สุชาติ ธรรมมาพิทักษ์กุล, *ทฤษฎีสถานภาพของนิติบุคคลกับความรับผิดทางอาญา*, กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2541, หน้า 34-35.

มาตรฐาน และก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมนั้นจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น และรับผิดชอบต่อสภาวิศวกรในทางจรรยาบรรณอันเป็นความรับผิดชอบทางวิชาชีพ ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว นอกจากนี้อาจต้องรับผิดชอบต่อบุคคลผู้ได้รับความเสียหายในทางแพ่ง ต่อสังคมส่วนรวมและในทางอาญาด้วย

4) พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของนายจ้างต้องมีหน้าที่จัดและดูแลสถานประกอบกิจการและลูกจ้างให้มีสภาพการทำงาน และสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงานของลูกจ้างมิให้ลูกจ้างได้รับอันตรายต่อชีวิตร่างกายจิตใจ และสุขภาพอนามัย นอกจากนี้ลูกจ้างยังต้องมีหน้าที่ให้ความร่วมมือกับนายจ้างในการดำเนินการ และส่งเสริมด้านความปลอดภัยอาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ลูกจ้างและสถานประกอบกิจการด้วยเช่นกัน ดังนั้นหากนิติบุคคลที่เป็นนายจ้างไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด หากฝ่าฝืนต้องรับผิดชอบต่อสภา ซึ่งเมื่อตราโทษจำคุกและปรับ แต่ในทางปฏิบัติแล้วนิติบุคคลเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมติขึ้น การลงโทษทำได้เพียงปรับเท่านั้น

5) พระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 ผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมอาจต้องรับผิดชอบต่อบุคคลผู้ได้รับความเสียหายในทางแพ่งและต่อสังคมส่วนรวมในทางอาญาด้วย นอกจากนี้ ยังได้กำหนดความรับผิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพไว้ โดยได้กำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมต้องปฏิบัติตามจรรยาบรรณและต้องปฏิบัติตาม

มาตรฐานการประกอบวิชาชีพด้วย โดยผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมจะต้องประกอบวิชาชีพด้วยความตั้งใจและเต็มความสามารถด้วยความซื่อสัตย์สุจริตไม่กระทำการอันใดอันนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ ในกรณีที่ผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมกระทำความผิดจรรยาบรรณ คณะกรรมการจรรยาบรรณสถาปนิกจะพิจารณาตัดสินลงโทษอันมีลักษณะเป็นการจำกัดหรือตัดสิทธิ์ในการประกอบวิชาชีพ คือ การพักใบอนุญาต การกักโทษ การพักใช้ใบอนุญาต หรือการเพิกถอนใบอนุญาตตามมาตรา 74

6) พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2562 ได้กำหนดการกระทำความผิดของนิติบุคคลที่เกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำของกรรมการ หรือผู้จัดการ หรือบุคคลใดที่รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น หรือบุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการ และละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการ จนเป็นเหตุให้นิติบุคคลนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้ สำหรับความผิดนั้น ๆ ดังนั้นการกระทำความผิดกฎหมายผังเมืองที่มีโทษทางอาญาคือ โทษจำคุกและปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ บุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรรมการ หรือผู้จัดการ หรือบุคคลที่รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคล หากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายผังเมืองจะต้องรับผิดชอบต่อสภา ซึ่งเมื่อตราโทษจำคุกและปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ ด้วยเช่นกัน

7) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้ผู้ดำเนินการ หรือผู้ขออนุญาตหรือก่อสร้างหรือดำเนินโครงการหรือกิจการซึ่งอาจเป็นนิติบุคคล ก่อนดำเนินการก่อสร้างจะต้องทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและจะต้องได้รับความเห็นชอบหรือถือว่าได้รับความเห็นชอบจาก

คณะกรรมการผู้ชำนาญการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ หากนิติบุคคลนั้นฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม จะต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท และปรับอีกไม่เกินวันละหนึ่งแสนบาทตลอดระยะเวลาที่ไม่ได้ปฏิบัติให้ถูกต้องหรือหยุดการกระทำความผิดนั้นเป็นการก่อสร้างหรือดำเนินการในโครงการหรือกิจการ หรือการดำเนินการใดที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง ผู้กระทำความผิดจะต้องระวางโทษหนักกว่าโทษที่กฎหมายบัญญัติถึงหนึ่ง

2.2 ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้างในต่างประเทศ

1) สหรัฐอเมริกา ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลในสหรัฐอเมริกานั้น ในปัจจุบันสามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ ความรับผิดตามหลัก Respondent Superior และความรับผิดตาม Model Penal Code โดยความรับผิดตามหลัก Respondent Superior นั้น ตัวการจะต้องรับผิดชอบในการกระทำความผิดของตัวแทนซึ่งอยู่ในความควบคุมดูแลของตนและได้กระทำการไปภายในขอบเขตแห่งงานที่จ้าง โดยความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของลูกจ้างเกิดขึ้นจากแนวคิดที่ว่าเมื่อนิติบุคคลมีความบกพร่องในการบริหารงานหรือในการสอดส่องดูแลการทำงานของลูกจ้างของตนแล้ว นิติบุคคลต้องรับผิดชอบอันเกิดจากการกระทำของลูกจ้างด้วย¹⁸ ขณะเดียวกัน ความรับผิดตาม Model Penal Code (1) นิติบุคคลจะต้องรับผิดใน

กรณีต่าง ๆ ดังนี้ (ก) ความผิดนั้นเป็นความผิดเกี่ยวกับการละเมิดกฎเกณฑ์ ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับความปลอดภัยสาธารณะหรือเป็นความผิดตามกฎหมายอื่น ซึ่งได้กำหนดความรับผิดของนิติบุคคลและเป็นการกระทำโดยตัวแทนของบริษัท ซึ่งกระทำในนามของบริษัทและอยู่ในขอบเขตของงานที่จ้าง (ข) กรณีความผิดนั้นเป็นการงดเว้นการปฏิบัติหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนดให้นิติบุคคลมีหน้าที่ต้องปฏิบัติ (ค) กรณีความผิดนั้นเป็นความผิดที่เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจการร้องขอ การสั่งการ ปฏิบัติการ หรือการยินยอมให้กระทำโดยประมาทของคณะกรรมการหรือผู้บริหารระดับสูง ซึ่งกระทำการในนามของบริษัทภายในขอบเขตแห่งงานที่จ้าง (2) กรณีที่ความผิดนั้นเป็นความรับผิดเด็ดขาด นิติบุคคลจะต้องรับผิดเว้นแต่บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นจะแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น โดยการลงโทษนิติบุคคลในสหรัฐอเมริกามีหลากหลายรูปแบบ เช่น โทษปรับ การคุมประพฤติ โทษริบทรัพย์ การจำคุกผู้เสียหายเพื่อลดความน่าเชื่อถือของนิติบุคคล และการชดเชยค่าเสียหาย หรือกล่าวโดยสรุปได้ว่าความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลในกฎหมายของสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันนั้น นิติบุคคลอาจมีความรับผิดทางอาญาได้เกือบทุกฐานความผิด เว้นแต่โทษประหารชีวิตและโทษจำคุกเท่านั้น เนื่องจากสภาพของโทษดังกล่าวมิอาจใช้กับนิติบุคคลได้

สำหรับกฎหมายความปลอดภัยและสุขภาพในการทำงาน (Occupational Safety and Health Act 1970 : OSHA) ของประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่ามีการกำหนดให้นายจ้างดำเนินการให้มีการคุ้มครองในด้านความปลอดภัยในการทำงานให้แก่ลูกจ้าง นอกจากนั้นยังได้มีการกำหนดบทลงโทษสำหรับกรณีที่นายจ้างฝ่าฝืนไว้ด้วย

¹⁸ Cornell Law School. Respondeat Superior.

https://www.law.cornell.edu/wex/respondeat_superior.

และที่น่าสนใจคือมีการกำหนดโทษกรณีที่มีลักษณะกระทำความผิดซ้ำ มาตรฐานกฎหมายหรือคำสั่งที่ประกาศใช้หรือระเบียบที่ออกตามรัฐธรรมนูญนี้อาจมีโทษปรับสูงสุด 70,000 ดอลลาร์สำหรับการละเมิดแต่ละครั้ง แต่ไม่น้อยกว่า 5,000 ดอลลาร์สำหรับการละเมิดที่เกิดจากความจงใจ¹⁹

2) สาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการตรากฎหมายหลายฉบับขึ้นบังคับใช้กับการกระทำความผิดของนิติบุคคลโดยประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายเฉพาะอื่นๆ ดังนั้น นิติบุคคลในสาธารณรัฐสิงคโปร์หากกระทำความผิดจะได้รับโทษทางแพ่งได้ นอกจากนี้อาจถูกดำเนินคดีในฐานให้การสนับสนุนหรือการสมรู้ร่วมคิดในความผิดหลักได้ และต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ของตนตามหลักความรับผิดชอบและตัวแทน²⁰

ขณะเดียวกัน จากการศึกษากฎหมายสิ่งแวดล้อม อาชีวอนามัย และความปลอดภัยในประเทศสิงคโปร์ จะเห็นว่ามีข้อกำหนดหน้าที่ของนายจ้างในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดให้มีการดำเนินการด้านความปลอดภัยแก่ลูกจ้าง และยังมีข้อกำหนดโทษสำหรับนายจ้างที่เป็นบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลเอาไว้แยกต่างหาก และมีการกำหนดโทษกรณีที่มีการกระทำความผิดซ้ำไว้ให้ได้รับโทษปรับเพิ่มขึ้นทั้งกรณีบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำมาปรับใช้กับ

กฎหมายของประเทศไทย เพราะยังไม่มีข้อกำหนดบทลงโทษสำหรับนิติบุคคลไว้โดยเฉพาะและไม่มีข้อกำหนดในส่วนของโทษปรับจากการที่มีการกระทำความผิดในเรื่องนั้น ๆ ซ้ำอีก²¹

3) ประเทศญี่ปุ่น โดยทั่วไปบุคคลธรรมดาเท่านั้น ที่ต้องรับผิดชอบทางอาญา ส่วนนิติบุคคลอาจต้องรับผิดชอบทางอาญาต่อเมื่อมีบทบัญญัติเฉพาะที่กำหนดให้มีการลงโทษนิติบุคคลตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายนั้น เว้นแต่ผู้มีอำนาจแทนนิติบุคคลพิสูจน์ได้ว่าเขาไม่ได้ละเลยในการกำกับดูแลบุคคลธรรมดาที่ก่ออาชญากรรมนั้น ดังนั้น ภายใต้หลักความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล ตัวแทนนิติบุคคลอาจต้องได้รับโทษปรับในฐานะเป็นนายจ้างที่ล้มเหลวในการใช้มาตรการที่จำเป็นเพื่อป้องกันการกระทำความผิด แม้แต่ตัวแทนของนิติบุคคลหรือนายจ้างดังกล่าวไม่ได้เป็นผู้ก่ออาชญากรรมขึ้นก็ตาม²²

สำหรับกฎหมายเกี่ยวกับสุขภาพและความปลอดภัยในอุตสาหกรรมของประเทศญี่ปุ่น พบว่า ประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาวะของลูกจ้างในสถานที่ทำงานเป็นอย่างมาก และได้กำหนดบทลงโทษทางอาญาไว้ ซึ่งเป็นอัตราโทษทั้งจำคุกและปรับและมีการกำหนดโทษของนิติบุคคลและผู้แทนของนิติบุคคลให้ได้รับโทษจากการฝ่าฝืนบทบัญญัติในพระราชบัญญัติไว้ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายของประเทศไทยที่ไม่มี

¹⁹ U.S. Department of Labor. The Occupational Safety and Health Act of 1970. <https://www.osha.gov/laws-regs/oshact/completeoshact>

²⁰ Law kee yang, Vicarious Liability and Agency: Ong Han Ling v AIA and Beyond, <https://lawgazette.com.sg/feature/vicarious-liability-and-agency/>

²¹ ศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายสถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2558. หน้า 125.

²² Global Legal Group. Business Crime Laws and Regulations Japan 2024, <https://iclg.com/practice-areas/business-crime-laws-and-regulations/japan>.

การกำหนดเกี่ยวกับโทษของผู้แทนนิติบุคคลไว้ แต่จะกำหนดเฉพาะกรณีที่บุคคลนั้นทำในนามตัวเองไม่ใช่ในนามนิติบุคคล แต่ถ้าในนามนิติบุคคล ก็จะเป็นนิติบุคคลเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งจะเป็นโทษในทางที่เกี่ยวกับการปรับเท่านั้น แต่ในประเทศไทยนั้น กำหนดไว้ทั้งโทษจำคุกและปรับ²³

4) สาธารณรัฐเกาหลี เนื่องจากนิติบุคคลไม่สามารถถูกลงโทษทางอาญาในฐานะตัวการที่ก่ออาชญากรรมได้ ดังนั้น นิติบุคคลจึงถูกลงโทษได้ต่อเมื่อมีการกำหนดความรับผิดชอบไว้ อย่างชัดเจน ทั้งนี้ประมวลกฎหมายอาญา สาธารณรัฐเกาหลีมิได้มีการกำหนดเรื่องหลักความรับผิดชอบเอาไว้ ดังนั้น การรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลจึงมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องเท่านั้น อย่างไรก็ตาม แม้บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องจะบัญญัติในเรื่องความรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน แต่ก็มิได้เป็นหลักความรับผิดชอบอย่างเคร่งครัด นิติบุคคลอาจไม่ต้องรับผิดชอบต่อกระทำความผิดของพนักงาน หากนิติบุคคลนั้นแสดงให้เห็นว่า นิติบุคคลได้ปฏิบัติหน้าที่ดูแลเจ้าหน้าที่อย่างเพียงพอแล้ว²⁴

นอกจากนี้ บทลงโทษทางอาญาของนิติบุคคลในกรณีที่เกี่ยวกับกิจการก่อสร้างของประเทศเกาหลี มีทั้งบทลงโทษทางอาญาและค่าปรับทางปกครอง ซึ่งผู้ที่กระทำความผิดต้องได้รับโทษ

²³ กุลชาติ อารีราษฎร์พิทักษ์. ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติความปลอดภัยอาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีปทุม. 2560. หน้า 58.

²⁴ H.K. Helen Sohn, partner, Business ethics and anti-corruption Laws : South Korea, <https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/23ccb8e5/business-ethics-and-anti-corruption-laws-south-korea#section7>

ทั้งสองอย่างไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายของประเทศไทยที่มีเพียงโทษทางอาญาเท่านั้น และอาจจะส่งผลให้ผู้กระทำความผิดกลับมากระทำความผิดซ้ำได้อีก²⁵

3. ผลการวิเคราะห์ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง

3.1 วิเคราะห์ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 บัญญัติไว้ว่า บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย คำว่า “บุคคล” แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ “บุคคลธรรมดา” และ “นิติบุคคล” และความรับผิดชอบอาญาของบุคคลมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 ความว่า “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดชอบแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา

เมื่อนิติบุคคลถือเป็นบุคคลประเภทหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนั้น นิติบุคคลจึงมีความผิดทางอาญาได้เช่นกัน แต่การลงโทษนิติบุคคลนั้นจะถูกจำกัดโดยสภาพของนิติบุคคลที่เป็นบุคคลที่กฎหมายสมมติขึ้น ดังนั้น การลงโทษทำได้เพียงเท่าที่ลักษณะแห่งโทษจะเปิดช่องให้ลงได้คือการลงโทษปรับหรือริบทรัพย์สิน นอกจากนี้ การพิจารณาโทษสำหรับนิติบุคคลนั้นจะต้อง

²⁵ นิคม โชติพันธ์ และศิริพงษ์ โสภณ. วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ. หน้า 562.

พิจารณาตามลักษณะความผิดและพฤติการณ์แห่งการกระทำ และอำนาจหน้าที่ของผู้แทนนิติบุคคล และวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลเป็นราย ๆ ไป ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายของประเทศไทยยังไม่มีกรณีบัญญัติหลักทั่วไป เรื่องความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลไว้ และการลงโทษทางอาญาสำหรับนิติบุคคลในปัจจุบัน คงทำได้เพียงสองสถานคือโทษปรับและริบทรัพย์สิน ซึ่งมีความแตกต่างจากการลงโทษทางอาญาของบุคคลธรรมดา ดังนั้น จึงเห็นว่าประเทศไทยควรมีการบัญญัติหลักทั่วไปเรื่องความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลไว้เป็นการเฉพาะแยกจากความรับผิดทางอาญาของบุคคลธรรมดา นอกจากนี้ควรกำหนดความผิดเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง และกำหนดโทษทางอาญาไว้ให้มีลักษณะที่พิเศษ โดยเฉพาะสำหรับนิติบุคคลที่กระทำความผิดอาญาต่อไป

3.2 วิเคราะห์ความผิดทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง

1) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 การลงโทษปรับส่วนใหญ่อศาลจะใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าปรับในอัตราขั้นต่ำ โดยเฉพาะคดีที่ผู้กระทำความผิดหรือจำเลยให้การรับสารภาพศาลจะลดค่าปรับให้กึ่งหนึ่ง ซึ่งยังไม่เหมาะสมกับความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำโดยเฉพาะนิติบุคคลที่ประกอบกิจการก่อสร้าง ทั้งนี้ตามหลักความได้สัดส่วน ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานภายใต้หลักนิติธรรมนั้น ควรมีการกำหนดบทลงโทษให้เหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิดแต่ละราย ในกรณีของนิติบุคคลในกิจการก่อสร้าง ซึ่งมีรายได้จากการก่อสร้างสูงกว่าบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลในกิจการอื่น และมีรายได้มากกว่า

จำนวนเงินที่จะต้องเสียค่าปรับหลายเท่า หากใช้หลักเกณฑ์เดียวกันมากำหนดค่าปรับย่อมไม่เหมาะสมและไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ที่สำคัญกฎหมายควบคุมอาคารไม่ได้กำหนดอัตราค่าปรับขั้นต่ำไว้ มีแต่การกำหนดค่าปรับขั้นสูงทำให้สามารถลดค่าปรับลงได้ จึงเห็นควรที่จะมีการกำหนดค่าปรับให้สูงหรือมากกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ให้สอดคล้องกับกิจการก่อสร้าง และเพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นนิติบุคคลไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก อันสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ

2) พระราชบัญญัติวิศวกร พ.ศ. 2542 ผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรม หรือผู้ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมที่กระทำความผิดในการประกอบวิชาชีพ ยังจะต้องถูกลงโทษฐานประพฤติดังกล่าวบรรณแห่งวิชาชีพ วิศวกรรมของผู้ได้รับใบอนุญาต โดยกฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการจรรยาบรรณมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดหรือกำหนดโทษไว้ 4 สถาน ได้แก่ 1. ตักเตือน 2. ภาคทัณฑ์ 3. พักใช้ใบอนุญาต และ 4. เพิกถอนใบอนุญาตตามมาตรา 61 เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย นอกจากจะต้องรับโทษทางอาญาตามกฎหมายนี้แล้ว ยังต้องถูกลงโทษฐานประพฤติดังกล่าวบรรณแห่งวิชาชีพอีกด้วยเช่นกัน

3) พระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 ได้กำหนดความรับผิดทางอาญาสำหรับบุคคลและนิติบุคคลไว้ซึ่งมีบทลงโทษ ได้แก่ โทษจำคุกและปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งการกระทำความผิดของนิติบุคคลในความเป็นจริงไม่สามารถลงโทษจำคุกได้ เนื่องจากนิติบุคคลถือเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมติให้มีสภาพเป็นเสมือนบุคคลธรรมดาอันมีสิทธิและหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดและประกอบกิจการ

ไปตามการจัดตั้งนิติบุคคลหรือขอขบวนวัตถุประสงค์ที่ จดทะเบียนไว้ อย่างไรก็ตาม การประกอบกิจการของ นิติบุคคลก็อาจก่อให้เกิดความรับผิดทางอาญา หาก นิติบุคคลกระทำความผิดและต้องถูกลงโทษตามที่ กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งการลงโทษนิติบุคคลทำได้ เพียงสถานเดียวคือโทษปรับเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในกิจการก่อสร้าง การกำหนดอัตราโทษปรับควร เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน กล่าวคือให้เหมาะสม กับรายได้ที่นิติบุคคลได้รับจากการประกอบกิจการ ซึ่งสูงกว่าบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่ประกอบ กิจการอื่นทั่วไป ดังนั้นการที่กฎหมายดังกล่าว บัญญัติให้นิติบุคคลต้องระวางโทษปรับไม่เกิน สิบเท่าของอัตราโทษสำหรับ ความผิดนั้น ด้วยเห็นว่าการเพิ่มอัตราค่าปรับให้มากกว่าบุคคล ธรรมดาที่กระทำความผิดนั้นยังไม่เหมาะสม หรือเพียงพอกับอัตราโทษที่ได้รับ เนื่องจากสถานะ ทางเศรษฐกิจของนิติบุคคลส่วนใหญ่จะมีหลักทรัพย์ หรือเงินทุนที่สูง การเสียค่าปรับไม่ทำให้นิติบุคคลนั้น ได้รับความเดือดร้อนเหมือนบุคคลธรรมดาทั่วไป ดังนั้นควรมีการกำหนดอัตราค่าปรับไว้ในอัตราที่สูง และชัดเจนแน่นอน เพื่อเป็นหลักประกันในการ ค้ำครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของ ประชาชนต่อไป

4) พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2562 การที่กฎหมายกำหนดการกระทำความผิด ของนิติบุคคลที่เกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำ ของกรรมการ หรือผู้จัดการ หรือบุคคลใดที่รับผิดชอบ ในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น หรือบุคคล ดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือทำการ และละเว้น ไม่สั่งการหรือไม่ทำการ จนเป็นเหตุให้นิติบุคคล นั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติ ไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ซึ่งมีบทลงโทษทางอาญา คือโทษจำคุกและปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเมื่อ

พิจารณาจากโทษ โดยเฉพาะโทษจำคุก มีการ กำหนดสำหรับผู้กระทำความผิดไว้ในอัตราโทษ จำคุกสูงสุดเพียงไม่เกินหนึ่งปี ถือว่ามีอัตราโทษ สถานเบา ไม่สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนและ การกำหนดโทษที่เหมาะสม โดยเฉพาะเมื่อนำมาใช้ กับนิติบุคคลในกิจการก่อสร้าง อันอาจทำให้ผู้กระทำ ความผิดซึ่งมีฐานะเป็นกรรมการ หรือผู้จัดการ หรือ บุคคลใดที่รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ไม่หลบจำและกระทำความผิดซ้ำ ๆ ได้

5) พระราชบัญญัติส่งเสริมและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้ กำหนดให้ผู้ดำเนินการหรือโครงการหรือกิจการของ นิติบุคคล ก่อนดำเนินการก่อสร้างจะต้องทำรายงาน การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและจะต้องได้รับความเห็นชอบหรือถือว่าได้รับความเห็นชอบ จากคณะกรรมการผู้ชำนาญการตามที่กฎหมาย กำหนดไว้ หากนิติบุคคลนั้นฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม จะต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท และปรับ อีกไม่เกินวันละหนึ่งแสนบาทตลอดระยะเวลาที่ ไม่ได้ปฏิบัติให้ถูกต้องหรือหยุดการกระทำนั้น ถ้าการกระทำความผิดนั้นเป็นการก่อสร้าง หรือ ดำเนินการในโครงการ หรือกิจการ หรือการดำเนินการใดที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชน หรือ ชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง ผู้กระทำความผิด จะต้องระวางโทษหนักกว่าโทษที่กฎหมายบัญญัติทั้งนี้ ตามที่กล่าวมา

เมื่อพิจารณาถึงอัตราโทษ นิติบุคคลที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม จะต้องระวาง โทษปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท และปรับอีกไม่เกิน วันละหนึ่งแสนบาทตลอดระยะเวลาที่ไม่ได้ปฏิบัติ ให้ถูกต้องหรือหยุดการกระทำนั้น จะเห็นว่าได้มีการ

กำหนดอัตราขั้นต่ำไว้คือไม่เกินหนึ่งล้าน หรือปรับ หรือปรับรายวัน วันละไม่เกินหนึ่งแสนบาท ซึ่งในความเป็นจริงหากมีการฟ้องร้องคดีขึ้นสู่ศาลในการพิจารณาคดีศาลอาจใช้ดุลยพินิจกำหนดโทษให้แก่นิติบุคคล สำหรับอัตราหรือจำนวนเงินค่าปรับให้น้อยกว่าหรือขั้นต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ได้เช่นกัน และส่งผลให้นิติบุคคลไม่เกิดความหลาบจำและหันมากระทำความผิดซ้ำ ๆ ตลอดจนไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษ ดังนั้น การใช้ดุลยพินิจของศาลจึงควรกำหนดให้นำหลักความได้สัดส่วนกับการกำหนดโทษมาเป็นหลักในการพิจารณาลงโทษแก่นิติบุคคลในกิจการก่อสร้างด้วย

3.3 วิเคราะห์ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลที่เกี่ยวกับความปลอดภัยจากกิจการก่อสร้างที่เป็นอันตรายต่อสาธารณะ

การศึกษาความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลที่เกี่ยวกับความปลอดภัยจากกิจการก่อสร้างที่เป็นอันตรายต่อสาธารณะตามพระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 พบว่ากฎหมายได้กำหนดความรับผิดทางอาญากับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนิติบุคคล บุคคล อาทิ กรรมการ ผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลที่เกิดจากการสั่งการหรือไม่สั่งการ หรือการกระทำหรือไม่กระทำ ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคล กฎหมายกำหนดให้ต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย โดยรวมถึงการกระทำโดยประมาท ด้วยเหตุผลว่า เมื่อผู้แทนนิติบุคคลประมาทแล้ว ความประมาทนั้นย่อมเป็นความประมาทของนิติบุคคลด้วย ตามแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดจากการละเมิดของบุคคลอื่นหรือความ

รับผิดชอบ ซึ่งมีหลักว่า หากการกระทำดังกล่าวเป็นของผู้บริหารหรือตัวแทนนิติบุคคล การกระทำนั้นจะถือเป็นการกระทำของนิติบุคคล เนื่องจากผู้แทนนิติบุคคลถือเป็นบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้แสดงความประสงค์การกระทำหรือการสั่งการ และรวมการแสดงเจตนาต่าง ๆ แทนนิติบุคคลไปแล้ว ย่อมต้องผูกพันให้ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำหรือการสั่งการต่อความประสงค์ที่ผู้แทนนิติบุคคลนั้นได้แสดงออกไปแทนนิติบุคคลด้วยเช่นกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วการกำหนดความรับผิดทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคลก็ไม่ควรที่จะให้ผู้แทนนิติบุคคลผูกพันเข้ากับสถานะที่ตนดำรงอยู่ในนิติบุคคลนั้นจนเป็นเหตุให้ต้องรับผิดชอบ หากแต่ความรับผิดในสิ่งที่ตนได้แสดงเจตนาที่จะกระทำหรือสั่งการ เนื่องจากถูกกำหนดไว้ด้วยบทบัญญัติของกฎหมาย อย่างไรก็ตามเมื่อนิติบุคคลมีสถานะทางกฎหมายที่ถูกสมมติขึ้นให้เสมือนหนึ่งเป็นบุคคลที่สามารถดำเนินกิจการเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา แต่กฎหมายได้บัญญัติเชื่อมโยงความรับผิดของบุคคลธรรมดา ซึ่งได้แก่ ผู้แทนนิติบุคคลที่ทำหน้าที่กระทำการหรือสั่งการแทนนิติบุคคลนั้น ดังนั้น ผู้แทนนิติบุคคลจึงสมควรรับผิดชอบร่วมกับนิติบุคคลด้วยเช่นกัน อันจะทำให้ผู้แทนนิติบุคคลได้ใช้ความระมัดระวังในการกระทำหรือการสั่งการตามความประสงค์ของนิติบุคคลมากยิ่งขึ้น เพื่อป้องกันการกระทำความผิดหรือไปกระทำความผิดซ้ำอีก

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง เห็นว่าควรมีการกำหนดความผิดอาญาของนิติบุคคลเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง

โดยเฉพาะ โดยโทษที่นำมาใช้คือโทษปรับ ซึ่งควรมีการกำหนดอัตราโทษให้เหมาะสมไม่ต่ำจนเกินไปจนส่งผลทำให้นิติบุคคลที่กระทำความผิดไม่เข็ดหลาบและกระทำความผิดซ้ำอีก และควรกำหนดให้ตัวแทนของนิติบุคคลต้องรับผิดชอบทางอาญาสำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เพื่อให้ผู้แทนนิติบุคคลได้ใช้ความระมัดระวังในการกระทำหรือการสั่งการตามความประสงค์ของนิติบุคคลมากยิ่งขึ้น

5. อภิปรายผล

จากการศึกษาความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้างนั้น พบว่า สามารถลงโทษทางอาญาแก่นิติบุคคลได้สองสถานคือโทษปรับและริบทรัพย์สิน ซึ่งการที่นิติบุคคลถือเป็นบุคคลประเภทหนึ่งตามมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายอาญาทำให้เกิดความไม่ชัดเจน เนื่องจากนิติบุคคลเป็นบุคคลสมมติตามที่กฎหมายตราขึ้นเท่านั้น ทำให้ยากต่อการพิสูจน์ถึงเจตนา อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของความรับผิดทางอาญา จึงควรมีการตรากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาของบุคคลไว้ในกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง ได้บัญญัติโทษของนิติบุคคลเอาไว้น้อยเกินไป ทำให้ไม่มีความเหมาะสม ไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของการกระทำความผิด จึงควรมีการบัญญัติโทษให้สูงขึ้น เพื่อให้บรรลุผลของการลงโทษตามอาญา เพื่อให้เกิดความเข็ดหลาบและเป็นการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในเรื่องดังกล่าว

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรคแรก บัญญัติไว้ความว่า “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาทในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดชอบแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา” บทบัญญัติดังกล่าวนี้เป็นการกำหนดเกี่ยวกับหลักความรับผิดชอบของบุคคล แม้นิติบุคคลจะเป็นบุคคลประเภทหนึ่ง แต่ก็ไม่มี ความชัดแจ้งว่า บทบัญญัตินี้รวมถึงนิติบุคคลด้วย จึงเห็นควรบัญญัติหลักกฎหมายทั่วไปเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลไว้ในประมวลกฎหมายอาญา เช่นเดียวกับความรับผิดทางอาญาของบุคคลธรรมดา ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 ทั้งนี้โดยมีการศึกษาเชิงลึกต่อไป

2. ความผิดทางอาญาของนิติบุคคลตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้าง เช่น พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติการประกอบอาชีพงานก่อสร้าง พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติวิศวกร พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 แม้จะมีการกำหนดอัตราโทษปรับทางอาญาเอาไว้ แต่อัตราดังกล่าวยังไม่มีความเหมาะสม เมื่อเทียบกับความเสียหายหรือสูญเสียที่เกิดขึ้น จึงควรมีการ

กำหนดอัตราโทษปรับสำหรับการลงโทษนิติบุคคลไว้โดยเฉพาะ โดยอัตราโทษค่าปรับดังกล่าวต้องเป็นอัตราที่สูงกว่าโทษปรับบุคคลธรรมดาทั่วไป

3. ควรมีการเพิ่มบทบัญญัติความรับผิดของผู้แทนหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคลไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในกิจการก่อสร้างเนื่องจากผู้แทนนิติบุคคลนั้นได้กระทำตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดผลของการกระทำ เช่น การสั่งการ การออกคำสั่ง การทำหน้าที่ในนามของนิติบุคคล เป็นต้น ดังนั้น หากการกระทำของนิติบุคคลนั้นจะต้องรับผิดทางอาญา ก็ควรมีการกำหนดบทลงโทษทางอาญากับผู้แทนหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคลไว้ในกฎหมายให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยเฉพาะการกระทำหรือละเว้นการกระทำตามกฎหมายของผู้แทนนิติบุคคล จะต้องได้รับผิดทางอาญา

4. การที่พระราชบัญญัติความปลอดภัยอาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 กำหนดความรับผิดกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนิติบุคคล อาทิ กรรมการผู้จัดการ หรือผู้แทนนิติบุคคลที่เกิดจากการสั่งการหรือไม่สั่งการ หรือการกระทำหรือไม่กระทำ ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคล กฎหมายกำหนดให้ต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย แต่ยังไม่มีความเหมาะสม เพราะในกิจการก่อสร้างนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รวมทั้งสังคมเป็นส่วนรวม จึงควรแยกความรับผิดของกรรมการผู้บริหารนิติบุคคล หรือผู้แทนนิติบุคคลต่างหากจากกัน และกำหนดบทลงโทษให้เหมาะสม รวมถึงควรเพิ่มเติมฐานความผิดกรณีที่กระทำความผิดซ้ำทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหารนิติบุคคลหรือผู้แทนของนิติบุคคลได้ใช้ความระมัดระวังในการทำหน้าที่ตลอดจนเป็นการป้องกันมิให้นิติบุคคลได้กระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก

References

- Banyat Suchiva. *Criminal Liability of Juristic Persons*. B. Pandit. 33, 1(1976) 1-6.
- Boonliang Wongsamphan. (2014). *Criminal liability of juristic persons: A comparative study according to Lao-Thai law*. (Master's thesis). Faculty of Law, Thammasat University.
- Cornell Law School. *Respondeat Superior*. Retrieved October, 25. 2023 from https://www.law.cornell.edu/wex/respondeat_superior.
- Disorn Likhitwitthayawut. (2017). *Criminal liability of juristic persons: Comparative study of cases of crimes against humanity specifically related to Thailand*. (Master of Laws Thesis). Faculty of Law, Thammasat University.
- Global Legal Group. *Business Crime Laws and Regulations Japan 2024*, <https://iclg.com/practice-areas/business-crime-laws-and-regulations/japan>.
- H.K. Helen Sohn, partner, *Business ethics and anti-corruption Laws : South Korea*, <https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/23ccb8e5/business-ethics-and-anti-corruption-laws-south-korea#section7>
- Jacqueline Martin and Tony Storey. (2007). *Unlocking Criminal Law*. 2nd Edition. London : Hodder Education.
- Jitti Tingsapat. (1987). *Explanation of the Civil and Commercial Code regarding Persons*. 7th printing. Bangkok: Thammasat University Press.
- Kittima Kaewnara. (2016). *Principle of proportionality and appropriate punishment for offenders in narcotic cases : A study of the amphetamine case*. (Master's thesis). Faculty of Law, Dhurakij Pundit University.
- Kulchat Areeratpitak. (2017). *Problems and obstacles for enforcing the Occupational Safety and Health Act and working environment 2011*. (Master's thesis). Faculty of Law, Sripatum University.
- Law kee yang, *Vicarious Liability and Agency: Ong Han Ling v AIA and Beyond*, <https://lawgazette.com.sg/feature/vicarious-liability-and-agency/>
- Sutheera Upathathankura. *Liability of representatives of juristic persons and the decision of the Constitutional Court according to human rights principles*. Rule of Law for Democracy Course College of the Constitutional Court Office of the Constitutional Court, Bangkok.
- Thaweekiat Meenakanit. (2020). *Reference version of the criminal code*. 43rd printing. Bangkok: Winyuchon Publishing House.

- U.S. Department of Labor. *The Occupational Safety and Health Act of 1970*. <https://www.osha.gov/laws-regs/oshact/completeoshact>
- United Nations Office on Drugs and Crime. *United Nations Convention Against Corruption*. https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf
- Wayne R. LaFave. (2003). *Criminal Law*. 4th Edition. St.Paul, Minn: Thomson/West.
- Work Safety Center, Area 9, (2021). *Ministry of Labor. Handbook for hazard management in construction*. Labor Safety Division Department of Labor Protection and Welfare.
- Wutthinan Pathamawisut. *Serious dangers and death statistics from construction accidents*. Retrieved 22 January 2023. from <https://www.tosh.or.th/index.php/blog/item>

การพิจารณาคดีอาญาลักษณะ การประชุมทางจอภาพตามร่างแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก

ธารินทร์ จาดพันธุ์อินทร์*

วรรณวิภา เมืองถ้ำ**

Received : July 8, 2023

Revised : November 22, 2023

Accepted : November 28, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการ และหลักการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 (2) ศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 กฎหมายไทยเปรียบเทียบกับบทพิจารณาคดีผ่านจอภาพของประเทศอเมริกาและประเทศอังกฤษ (3) วิเคราะห์ปัญหาการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 และ (4) เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิจัยเอกสาร โดยศึกษาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยและกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผ่านจอภาพของประเทศอเมริกาและประเทศอังกฤษ บทความวารสาร เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ

ผู้รับผิดชอบบทความ : นายธารินทร์ จาดพันธุ์อินทร์, ทนายความประจำสำนักงานทนายความเจริญและเพื่อน

E-mail : tharin_j@hotmail.com

* นักศึกษา หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

** Ph.D., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผลการศึกษาพบว่า (1) การพิจารณาคดีอาญาของไทยเน้นการคุ้มครองสิทธิจำเลยอย่างเคร่งครัดโดยยึดหลักเกณฑ์สำคัญคือต้องพิจารณาคดีในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย (2) ยังไม่มีกฎหมายไทยให้มีการพิจารณาคดีอาญาโดยที่คู่ความอยู่นอกศาลได้ แต่พยานอาจอยู่นอกศาลได้ (3) จากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่าประเทศอเมริกาและประเทศอังกฤษ มีกฎหมายให้มีการพิจารณาคดีอาญาผ่านจอภาพโดยคู่ความอยู่นอกศาลได้ ในส่วนของประเทศไทยแม้มีการระบาดของโรคโควิด-19 หลายระลอกก็ต้องเลื่อนการพิจารณาคดีออกไป เพราะยังไม่มีมาตรการหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีการพิจารณาคดีผ่านจอภาพโดยคู่ความอยู่นอกศาลได้ และ (4) สมควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาในกรณีที่เกิดภัยพิบัติสาธารณะหรือมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อความปลอดภัย ให้มีการพิจารณาคดีทางจอภาพโดยคู่ความอยู่นอกศาลได้ เพื่อแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

คำสำคัญ : การพิจารณาคดีอาญาโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย / การพิจารณาคดีอาญาโดยคู่ความอยู่นอกศาล / การพิจารณาคดีอาญาโดยผ่านจอภาพ / สิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ของจำเลย / กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

The Appearance of a Screen Meeting According to the Draft Amendment to the Criminal Procedure Code, Section 172, First Paragraph

Tarin Jadphanint*

Wanwipa Muangtham**

Abstract

This article aims to : (1) study the concepts, theories, evolution and principles of article 172 of the Criminal Procedure Code, (2) to study article 172 of the Criminal Procedure Code, Thai law in comparison with the Screen Trial United States and England, (3) to analyze problems criminal trials via screen; and (4) to suggest guidelines for amendments to the Criminal Procedure Code, article 172.

This independent study is a qualitative research using document research method by studying from the Criminal Procedure Code of Thailand and judicial law through screens of the United States and the United Kingdom, articles, journals, academic documents, research papers, theses data from internet networks both in Thailand and abroad.

Results of the study show that : (1) Thailand's criminal trials strictly the protection of defendants' rights by adhering to an important rule, the case must be heard in court openly in front of the defendant, (2) there is no Thai law to allow criminal trials where litigants outside of court but

Corresponding Author : Mr. Tarin Jadphanint, Office Lawyer, CHARIN & FRIEND LAWYER OFFICE, 872 MU 6 Malaiman Road, Uthong Subdistrict, Uthong District, Suphanburi Province, E-mail : tharin_j@hotmail.com

* Master's degree student of laws, School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University.

** Ph.D. Assistant Professor, School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University.

the witness may be outside the court, (3) a comparative study found that the United States and England have a law that allows criminal trials to be screened by litigants outside of court. In Thailand, despite several waves of coronavirus outbreaks, the trial had to be postponed because the law has not yet been enacted or amended to allow trials through the screen by the parties outside the court; and (4) it should be amended the Criminal Procedure Code in case of public disaster or urgently needed for safety in order to have the case on screen by litigants outside of court to remedy such situations that may arise in the future.

Keywords : A public criminal trial in front of the defendant / criminal trials by litigants outside of court / criminal trials via screen / the right of the defendant to fully defend the case / Criminal Procedure Law

1. บทนำ

ในปัจจุบัน ประเทศไทยใช้หลักการที่เคร่งครัดเป็นอย่างมากในการพิจารณาและสืบพยานในคดีอาญา กล่าวคือ ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย¹ และได้นำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง ระบุว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” ด้วยเหตุผลหลักคือ ต้องการให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยโปร่งใส และเป็นการรักษาสีบทของจำเลยในการที่จำเลยจะได้รู้เห็นการพิจารณาโดยตลอด และสามารถดำเนินการต่อสู้คดีได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย แม้ในกรณีที่จำเลยแต่งทนายความเข้ามาเพื่อต่อสู้คดี แต่ถ้าจำเลยไม่ปรากฏตัวต่อศาลเพื่อดำเนินการพิจารณาคดี ศาลก็ไม่อาจที่จะดำเนินกระบวนการต่อไปได้ ทั้งนี้ เพราะตัวจำเลยเองเป็นผู้ที่รู้ถึงการกระทำของตนว่าได้กระทำหรือไม่กระทำความผิด และอีกเหตุผลของการที่ให้มีการพิจารณาต่อหน้าจำเลยนั้นก็เพราะกรณีการสืบพยานบุคคลที่เบิกความต่อหน้าจำเลย พยานจะต้องให้การด้วยความจริง มิอาจกล่าวเท็จที่เป็นผลร้ายต่อหน้าจำเลย เพราะจำเลยเองก็มีสิทธิที่จะซักค้านพยานดังกล่าวได้นั่นเอง

หลักการอีกประการหนึ่งคือการสืบพยานโดยเปิดเผยเป็นหลักสำคัญในการอำนวยความยุติธรรมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้

ประชาชนมีโอกาสรับรู้การดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลซึ่งถือว่าเป็นชั้นสำคัญที่สุด ตลอดไปจนถึงชั้นที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอันเป็นขั้นตอนสุดท้าย วิธีการรับรู้ของประชาชนอาจเป็นการรับรู้ด้วยตนเองคือเข้าไปฟังการพิจารณาในห้องพิจารณาของศาล แต่สำหรับการพิจารณาในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา โดยปกติในทางปฏิบัติเป็นการนำสำนวนการพิจารณาของศาลชั้นต้นมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง แล้วทำความเข้าใจและคำวินิจฉัยออกมาเท่านั้น ไม่มีการสืบพยานในห้องพิจารณาเหมือนศาลชั้นต้นจึงไม่มีกรณีที่ต้องทำโดยเปิดเผยอีก แต่หากเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเห็นสมควรรับฟังพยานหลักฐานเพิ่มเติมอีกจากที่ศาลชั้นต้นได้ดำเนินการมาแล้ว ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาก็ต้องทำโดยเปิดเผยเช่นกัน²

การพิจารณาต้องกระทำโดยเปิดเผย หลักการนี้เป็นการให้หลักประกันความเที่ยงธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เพราะเมื่อการกระทำทุกอย่างของศาลเปิดให้ทุกฝ่ายตรวจสอบได้ คู่ความย่อมได้รับหลักประกันว่าศาลจะต้องพิจารณาคดีโดยไม่เห็นแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด และการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยย่อมทำให้คำพิพากษาของศาลเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไปยิ่งกว่าการที่ศาลดำเนินการพิจารณาอย่างลับ ๆ นอกจากนี้ในระดับกฎหมายระหว่างประเทศก็ปรากฏบทบัญญัติที่รับรองหลักว่าด้วยการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยเช่นเดียวกัน เช่น กติการะหว่างประเทศ

¹ Gilbert B. Stuckey. Procedure in the Justice System. (Ohio: Bill & Howell, 1976). p. 107 อ้างถึงในวรรณพงษ์ คำดี. “ศาลพิจารณากับการสืบพยานลับหลังจำเลย” (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2555). หน้า 52.

² คณิง ภาชัย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 6. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551). หน้า 93.

ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง³ อย่างไรก็ดี การพิจารณาโดยเปิดเผยต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิของจำเลย⁴ ที่จะต้องไม่ได้รับการปฏิบัติเยี่ยงผู้กระทำความผิดและไม่ได้รับการประจานต่อสาธารณชน เพราะจำเลยยังคงได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือหลัก Presumption of Innocence หมายความว่าในการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาต้องมีข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด⁵

แม้จะมีหลักที่เข้มงวดในเรื่องพิจารณาคดีอาญาต้องทำโดยเปิดเผย แต่กฎหมายทั้งของไทยและต่างประเทศยังเปิดช่องให้ศาลสามารถสั่ง

³ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองข้อ 14 (1) บัญญัติว่า “บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคกันในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำความผิด หรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรมโดยคณะตุลาการ ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายมีอำนาจมีความเป็นอิสระและเป็นกลาง สื่อมวลชนและสาธารณชนอาจถูกห้ามเข้าฟังการพิจารณาคดีทั้งหมดหรือบางส่วนก็ด้วยเหตุผลทางศีลธรรมความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตยหรือเพื่อความจำเป็นเกี่ยวกับส่วนได้เสียในเรื่องชีวิตส่วนตัวของคู่กรณี หรือในสภาพการณ์พิเศษซึ่งศาลเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่ง เมื่อการพิจารณาโดยเปิดเผยนั้นอาจเป็นการเสื่อมเสียต่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่คำพิพากษาในคดีอาญาหรือคำวินิจฉัยข้อพิพาทในคดีอื่นต้องเปิดเผย เว้นแต่จำเป็นเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชน หรือเป็นกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับข้อพิพาทของคู่สมรสในเรื่องการเป็นผู้ปกครองเด็ก”

⁴ อุดม รัฐอมฤต. “การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย: หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส”, *วารสารนิติศาสตร์*. 20 (1), มีนาคม 2533. หน้า 70.

⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548). หน้า 319.

“พิจารณาลับ” ได้บ้างในกรณีจำเป็น ซึ่งบุคคลภายนอกจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าฟังหรือรับรู้ข้อมูลการพิจารณาคดี การสั่งพิจารณาลับนี้ต้องทำด้วยความระมัดระวัง มีเหตุผลเพียงพอ และได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของคดี ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยที่ให้ศาลใช้อำนาจเพื่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน⁶ และกำหนดผู้ที่ร่วมการพิจารณาลับไว้⁷ คดีที่พิจารณาลับ เช่น คดีข่มขืนกระทำชำเรา คดีหมิ่นประมาท คดีของบุคคลที่มีชื่อเสียง คดีที่ทำให้มีผลกระทบต่อบุคคลในคดีที่ทำให้ได้รับความอับอาย และคดีความมั่นคงของชาติ แม้เป็นการพิจารณาลับแต่ก็ต้องพิจารณาต่อหน้าจำเลย และบุคคลที่มีสิทธิเข้าพิจารณาลับที่กล่าวไว้ในมาตรา 178 เพื่อคุ้มครองเยาวชนตามกฎหมายศาลเยาวชน⁸ และกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลเยาวชน⁹ แต่เนื่องด้วยขณะนี้ศาลไทยได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019¹⁰ ทำให้การดำเนินการพิจารณาคดีของศาลต้องเลื่อนออกไปหลายครั้ง ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของบุคคลทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรม จึงทำให้เกิดความล่าช้าต่อกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นศาลยุติธรรมของประเทศต่าง ๆ จึงเร่งปรับปรุงแก้ไข

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 177.

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 178

⁸ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 108

⁹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

¹⁰ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คือ โรคติดต่อซึ่งเกิดจากไวรัสโคโรนาชนิดที่มีการค้นพบล่าสุด ไวรัสและโรคอุบัติใหม่นี้ไม่เป็นที่รู้จักเลยก่อนที่จะมีการระบาดในเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีนในเดือนธันวาคม ปี 2019 และมีการระบาดใหญ่ ส่งผลกระทบแก่หลายประเทศทั่วโลก

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและแพ่งออกมาบังคับใช้เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน แต่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันต่อสถานการณ์หรือไม่ขึ้นอยู่กับบริบททางกฎหมายของแต่ละประเทศ

ในสถานการณ์ปกติ ประเทศไทยมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสมกับสภาวะสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่ก็ยังมีข้อขัดข้องในการพิจารณาคดีเกิดขึ้นเสมอ โดยเฉพาะปัญหาการพิจารณาและสืบพยานคดีอาญา ตามบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กำหนดหลักการ การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย หมายถึง การพิจารณาและสืบพยาน ต้องทำอย่างเปิดเผยในศาลและต้องทำต่อหน้าจำเลย การพิจารณาและสืบพยานจึงชอบด้วยกฎหมาย ในปี พ.ศ. 2556 มีการแก้ไขกฎหมายในเรื่องการสืบพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 ให้อำนาจประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556 เพื่อให้พยานสามารถเบิกความนอกศาลที่รับฟ้องคดีได้ แต่ส่วนคู่ความต้องอยู่ในศาลที่รับฟ้องคดี ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกของพยานที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี และเพื่อความปลอดภัยของพยานฝ่ายโจทก์ในกรณีที่จำเป็นต้องเบิกความในคดีที่จำเลยเป็นผู้มีอิทธิพล ซึ่งศาลต้องให้การพิจารณาคดีตามข้อบังคับนี้อย่างระมัดระวัง เพราะต้องถือหลักการคุ้มครองสิทธิของจำเลย ตามประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก และเพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับการพิจารณาคดีอย่างเที่ยงธรรมและเท่าเทียมกัน

เมื่อมีการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 รัฐมีความจำเป็นต้องออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อรับมือกับการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 อาทิ การเว้นระยะห่างทางสังคม การกำหนดให้ประชาชนต้องสวมหน้ากากอนามัยเมื่ออยู่นอกบ้าน การปิดสถานที่บางแห่งเพื่อป้องกันมิให้ประชาชนมาอยู่รวมกันในสถานที่ใดสถานที่หนึ่งเป็นจำนวนมาก ทั้งในการเรียนและการทำงานผ่านระบบออนไลน์ ขณะเดียวกัน ในการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งมาตรา 172 วรรคแรก กำหนดให้คู่ความต้องอยู่ในศาล ซึ่งหากไม่สามารถมาอยู่ในศาลได้อันเนื่องมาจากการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ก็ต้องเลื่อนการพิจารณาคดีออกไป ส่งผลทำให้มีจำนวนคดีค้างอยู่ในศาลเป็นจำนวนมาก จึงมีแนวคิดให้สามารถพิจารณาคดีและสืบพยานในคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ เพื่อให้คู่ความทุกฝ่ายสามารถอยู่นอกศาลในระหว่างการพิจารณาคดีได้โดยไม่ต้องเลื่อนคดี โดยแนวคิดนี้จะนำมาใช้เฉพาะกรณีที่มีเหตุจำเป็นฉุกเฉินหรือมีเหตุจำเป็นเพื่อความปลอดภัยเท่านั้น เช่น กรณีการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 เป็นต้น เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ไขข้อขัดข้องของการพิจารณาคดีอาญาที่ล่าช้าอันมีสาเหตุมาจากการที่คู่ความทุกฝ่ายโดยเฉพาะฝ่ายจำเลยที่ไม่สามารถอยู่ในศาลขณะที่มีการพิจารณาคดีได้ จากสถานการณ์เหล่านี้จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเรื่องการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพตามร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพ

2. เพื่อศึกษาการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 เปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ

3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Document Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากวรรณกรรมทั้งเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพ เช่น ตำบทยุทธวิธี บทความ วารสารวิชาการ และบทความในวิทยานิพนธ์และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมมาจัดทำให้เป็นระบบฐานข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางของการวิเคราะห์ต่อไป

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพตามร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก ผลการวิจัยมีดังนี้

1. การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพ พบว่ามีแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญดังนี้

1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการพิจารณาคดีอาญาโดยเปิดเผย

หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย (Public Hearing) หมายถึง การพิจารณาคดีและสืบพยาน ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความทุกฝ่าย ณ ที่ทำการศาลที่คู่ความฟ้องคดีหรือที่ศาลอื่นในกรณีส่งประเด็นไปสืบพยาน หรือที่ทำการอื่นกรณีการเดินเผชิญสืบ และการสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ¹¹

การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยนี้ ยังเป็นหลักประกันให้คู่ความทุกฝ่ายได้รับการพิจารณาและพิพากษาคดีด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน เพราะทุกฝ่ายสามารถรู้เห็นและคัดค้านกระบวนการพิจารณาที่อาจผิดระเบียบได้ และการพิจารณาโดยเปิดเผยนี้ยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นต่อกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย และหลักการนี้หากเป็นการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในความสนใจและมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนทั่วไป ประชาชนทุกคนก็สามารถเข้ารับฟังการพิจารณาและสืบพยานในศาลได้ แต่ศาลต้องควบคุมดูแลให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไม่ให้มีผลกระทบต่อหลักสิทธิของจำเลย เพราะกฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาคดีถึงที่สุดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด การพิจารณาคดี

¹¹ สุพจน์ สุโรจน์. สิทธิของผู้เสียหายและจำเลย. พิมพ์ครั้งที่ 3. (นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2561) หน้า 6-10.

โดยเปิดเผยเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (Right to Fair Trial) ซึ่งหมายความว่า ระหว่างการพิจารณาคดีไม่ว่าในข้อหาใดก็ตาม ครอบครัวยุติธรรม เพื่อนฝูง องค์กรด้านสิทธิมนุษยชน สื่อมวลชนหรือประชาชนคนทั่วไปที่สนใจอยากทราบรายละเอียดในการพิจารณาคดีต้องสามารถเข้าไปร่วมรับฟังกระบวนการไต่สวนในศาลได้ การพิจารณาโดยเปิดเผยนี้จึงเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยสร้างความโปร่งใสของการใช้อำนาจตุลาการ และเพื่อรับประกันว่าจำเลยจะได้รับสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียม

1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย

สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย เป็นสิทธิที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดที่ว่าด้วยการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมในคดีอาญา (Fair Trial) ซึ่งเรียกร้องว่าบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิในกระบวนการพิจารณาคดีที่เหมือนกัน ทั้งโจทก์และจำเลย บุคคลย่อมมีความเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดี หากจำเลยไม่ปรากฏตัวในการสืบพยาน จำเลยก็อาจสูญเสียสิทธิในการถามค้านหรือโต้แย้งพยานหลักฐาน จำเลยก็ไม่อาจต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรม¹²

1.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาในการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม

แนวคิดที่ว่าด้วยการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม มีที่มาจากสิทธิในความเสมอภาคจากการพิจารณาคดีในศาล และสิทธิในการพิจารณาคดี

อย่างเป็นธรรม (Right to Equality Before the Courts and Tribunals and Right to Fair Trial) อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานทางกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญมากที่สุดของปัจเจกบุคคล บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการพิจารณาคดีในชั้นศาล เป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งที่จะนำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของปัจเจกบุคคลทุกคน โดยกระบวนการพิจารณาคดีจะต้องเปิดโอกาสให้จำเลยได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ รัฐจะต้องสร้างความสมดุลระหว่างสิทธิของจำเลยกับสิทธิของโจทก์บนพื้นฐานของหลักการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee: HRC) เคยมีความเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญของการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมไว้ว่า “การพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม คือการให้คู่ความทุกฝ่ายได้รับสิทธิในกระบวนการพิจารณาคดีเช่นเดียวกัน เว้นแต่มีข้อยกเว้นที่กำหนดโดยกฎหมาย ซึ่งจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่อธิบายได้โดยชอบธรรมและมีพื้นฐานที่สมเหตุสมผล โดยต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายเปรียบในทางปฏิบัติหรือความไม่เป็นธรรมอย่างอื่นต่อจำเลย” โดยรัฐจำต้องอำนวยความสะดวกให้กับจำเลย ด้วยการกำหนดมาตรการทางกฎหมายหรือเสาะหามาตรการที่เอื้อประโยชน์ต่อการสู้คดีของจำเลยให้ได้มากที่สุด การกำหนดมาตรการต่าง ๆ ก็เพื่อให้เกิดการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมอย่างแท้จริง¹³

¹³ ภาณุ วัฒนอนันต์. “สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย : ศึกษาเปรียบเทียบหลักการและข้อยกเว้นระหว่างกฎหมายไทยกับ ICCPR”. วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ 12 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2564). หน้า 100.

¹² ปกป้อง ศรีสนิท, สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม

ทางอาญา. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563). หน้า 91.

1.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาตามหลักการตรวจสอบ

หลักการตรวจสอบเป็นเรื่องเกี่ยวกับการค้นหาความจริง (Facts Finding) เพื่อนำมาพิสูจน์หรือนำมาประเมินผลกระบวนการค้นหาความจริง เป็นหลักที่นำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาความอาญา ตั้งแต่ในชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการ รวมถึงในชั้นพิจารณาของศาลด้วย การตรวจสอบในชั้นสอบสวนครอบคลุมข้อเท็จจริง 2 ส่วน คือ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำ และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำ ส่วนในชั้นพนักงานอัยการ คือการกรองสำนวนการสอบสวนที่ผู้สอบสวนได้ทำการสอบสวนเสร็จแล้ว และการตรวจสอบในชั้นศาล เริ่มตั้งแต่การประทับฟ้อง โดยศาลจะไต่สวนมูลฟ้องก่อนการประทับฟ้องเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีที่จำเลยต้องหา เพื่อกลั่นกรองคดีที่ไม่มีมูลออกไปจากระบบกระบวนการยุติธรรม การพิสูจน์ว่ามีมูลเป็นการพิสูจน์ความจริงระดับหนึ่ง เป็นการแสดงให้เห็นว่าหลักฐานที่มีอยู่มีความเป็นไปได้ที่จำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้อง¹⁴

1.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาตามหลักฟังความทุกฝ่าย

หลักฟังความทุกฝ่าย คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถแก้ข้อกล่าวหาได้ด้วยการรับฟังข้อเท็จจริงจากผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในคดีอาญา เนื่องจากการดำเนินคดีในระบบ

กล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ดังนั้น ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยจึงควรมีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยจะต้องได้รับทราบว่าเขาถูกกล่าวหาว่าอย่างไร หรือถูกฟ้องว่าอย่างไร เพื่อจะได้มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหา ศาลจึงต้องรับฟังข้อเท็จจริงจากสองฝ่าย ไม่รับฟังเฉพาะผู้ที่กล่าวหา¹⁵

1.6 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาตามหลักวาทา

การดำเนินการทุกอย่างจะต้องกระทำด้วยวาทา จึงจะสามารถนำมาประกอบการพิจารณาพิพากษาได้ การให้การเป็นหนังสือก็ต้องสอบวาทากันอีกครั้ง กล่าวคือทุกอย่างต้องตรวจสอบด้วยวาทาก่อน เป็นการเปิดโอกาสให้อธิบาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ซึ่งจะทำให้อำนวยความยุติธรรมได้ดี หากขาดความเข้าใจก็ไม่สามารถอำนวยความยุติธรรมที่ดีได้ ดังนั้น ศาลจะพิจารณาได้เฉพาะข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ได้นำเสนอไว้ด้วยวาทาในชั้นพิจารณาเท่านั้น จะไม่ใช่บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นพื้นฐานในการตัดสินคดี ในบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แสดงถึงหลักวาทา เช่น มาตรา 11 มาตรา 172 และมาตรา 237 เป็นต้น¹⁶

¹⁵ ปฐวิทย์ วณิชยกิจไพศาล. “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญา” (การค้นคว้าอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2562). หน้า 3.

¹⁶ อิงคริต ดลจิเม. “หลักการแนวคิดทฤษฎีและการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.” *วารสารวิจัยเพื่อกฎหมายและสังคม*. ปีที่ 2. เล่มที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2563). หน้า 80.

¹⁴ ชนกกานต์ อ้วนไทร. “หลักตรวจสอบค้นหาความจริง : ศึกษากรณีการไต่สวนมูลฟ้องอันเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2560). หน้า 300.

1.7 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะได้รับฟังจากศาล

สำหรับสิทธิประการหนึ่งของจำเลย คือ สิทธิที่จะได้รับฟังจากศาล โดยศาลต้องให้โอกาสแก่จำเลยในการแก้ข้อกล่าวหาของตนเองจนสิ้นกระแสความโดยไม่กีดกันพยานหลักฐานของจำเลย และศาลรับฟังพยานหลักฐานของจำเลยที่ได้นำขึ้นต่อสู้เพื่อหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์

1.8 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม

เมื่อตกเป็นผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนของตำรวจหรือถูกฟ้องเป็นจำเลยในศาล ผู้ต้องหาและจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (Right to a fair trial) ซึ่งมีสิทธิหลายประการประกอบกัน หนึ่งในสิทธิเหล่านั้นคือ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ซึ่งได้รับการรับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 14.1 ที่กำหนดไว้ว่า “...ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำความผิดหรือคดีเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผย และเป็นธรรมโดยศาล...”¹⁷

1.9 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะมีโอกาสต่อสู้คดีอย่างเต็มที่

ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกดำเนินคดีไม่ว่าด้วยความผิดฐานใดก็ตาม เมื่อเข้าสู่กระบวนการ

ยุติธรรมต้องมีสิทธิขั้นพื้นฐานตลอดกระบวนการเพื่อรับประกันว่า คนที่ถูกดำเนินคดีจะไม่ถูกฝ่ายรัฐกลั่นแกล้ง หรือถูกกระบวนการยุติธรรมทำให้เดือดร้อน ทั้งนี้ โอกาสในการต่อสู้คดีหมายถึงการให้สิทธิแก่จำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานับตั้งแต่เมื่อคดีเข้าสู่การพิจารณาในชั้นศาล ศาลจะนัดสอบคำให้การ เพื่ออ่านคำฟ้องทั้งหมดให้จำเลยฟัง และสอบถามจำเลยว่าจะรับสารภาพหรือจะปฏิเสธ และศาลยังต้องถามจำเลยด้วยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มี จำเลยต้องการให้ศาลตั้งทนายความให้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อให้จำเลยได้มีทนายความเป็นตัวแทนในการต่อสู้คดี โดยจำเลยมีสิทธิที่จะรับสารภาพหรือปฏิเสธข้อกล่าวหาก็ได้ หากรับสารภาพก็จะมีภาระนัดอ่านคำพิพากษา แต่หากจำเลยปฏิเสธ ศาลก็จะมีการกำหนดวันนัดตรวจพยานหลักฐานและวันนัดสืบพยาน โดยจำเลยมีสิทธิที่จะตรวจดูพยานหลักฐานของโจทก์และนำเสนอพยานหลักฐานของตนเองหักล้างกับพยานของฝ่ายโจทก์ เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง เป็นต้น

1.10 แนวคิดการพิจารณาคดีของศาลในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (International Commission of Jurists: ICJ) ได้รายงานการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมของศาลทั่วโลกต่อวิกฤตการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ไว้ดังนี้ ในภาวะฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุขอย่างในวิกฤตการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 บรรดารัฐต่างมีพันธกรณีในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR)

¹⁷ ปกป้อง ศรีสนิท. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญา

โดยเปิดเผย. <https://www.the101.world/the-right-to-a-public-hearing/>.

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) ตลอดจนกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะการคุ้มครองสิทธิในชีวิต (right to life) และสิทธิในสุขภาพ (right to health) ของประชากร ในขณะที่เดียวกันรัฐลดจนหน่วยงานและองค์กรของรัฐยังคงต้องปฏิบัติตามพันธกรณีในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้านอื่น ๆ และährงหลักนิติธรรม ไม่ต่างไปจากการปฏิบัติตามพันธกรณีสิทธิมนุษยชนในภาวะฉุกเฉินครั้งอื่น ๆ

กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอนุญาตให้สามารถจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพพันธกรณี (derogation) สิทธิมนุษยชนได้ โดยจะต้องเป็นไปตามขอบเขตเงื่อนไขของหลักความชอบด้วยกฎหมาย (legality) หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination) หลักความจำเป็น (necessity) และหลักความได้สัดส่วน (proportionality) และการมีกำหนดเวลาที่ชัดเจน (time-limitedness) โดยเฉพาะในกรณีการเลียงพันธกรณีสิทธิมนุษยชน เนื่องจากวิกฤตการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 มีปัจจัยที่ไม่แน่นอน ทั้งการติดต่อของโรค ขอบเขตการแพร่กระจายของโรค และประสิทธิภาพมาตรการที่ใช้บังคับ อีกทั้งข้อมูลเกี่ยวกับความร้ายแรงจากผลกระทบของโรคก็ยังไม่มีความชัดเจน การพิจารณาปรับใช้หลักความได้สัดส่วนในระยะสั้นจึงกระทำได้โดยลำบาก ดังนั้นรัฐต้องคอยประเมินถึงเหตุผล ความจำเป็นและความได้สัดส่วนของมาตรการที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิมนุษยชนหรือเป็นการเลียงพันธกรณีอย่างต่อเนื่อง หากสถานการณ์การแพร่ระบาดเปลี่ยนแปลง หรือมีการศึกษาเกี่ยวกับไวรัสโคโรนาเพิ่มเติมก็จะต้อง

พิจารณาปรับเปลี่ยน หรือยกเลิกมาตรการที่ไม่มี
ความจำเป็นหรือไม่ได้สัดส่วน ในการรับมือกับวิกฤต
การระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 หน่วยงาน
สากลทั่วโลกได้ดำเนินมาตรการต่าง ๆ รวมทั้งปรับใช้
การพิจารณาคดีผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ อีกทั้งยังมีการ
จำกัดประเภทคดีที่ศาลสามารถรับพิจารณาให้เหลือ
เพียงเฉพาะคดีที่ “เร่งด่วน” และเลื่อนกำหนดนัด
พิจารณาคดีประเภทอื่นออกไป

2. กฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาคดี
อาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพตาม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 172 เปรียบเทียบกับต่างประเทศ

การศึกษาค้นคว้าทำการศึกษากฎหมายระหว่างประเทศ อาทิ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) อนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วย สิทธิมนุษยชน (European Convention on Human Rights: ECHR) กฎหมายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ และกฎหมายไทยศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 กฎหมายระหว่างประเทศ

2.1.1 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) บพัญญูมาตรา 14 ข้อ 3 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง ค.ศ. 1966 ได้ให้การรับรองว่า “ในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลทุกคนซึ่งต้องหว่ากระทำผิดมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำโดยเสมอภาคดังต่อไปนี้ ..(d) สิทธิที่จะได้รับการ

พิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น..."¹⁸ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าจำเลย เป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองอย่างชัดเจนในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง ค.ศ. 1966 จากบทบัญญัติในมาตรา 14 ข้อ 3 (d) แสดงให้เห็นถึงการรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าจำเลยอย่างชัดเจน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเคยมีความเห็นเกี่ยวกับการรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าจำเลยไว้ว่า “เมื่อใดที่จะมีการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย จะต้องเป็นเพียงข้อยกเว้นเท่านั้น” และจะต้องเป็นข้อยกเว้นที่มีเหตุผลตั้งอยู่บนพื้นฐานเรื่อง “เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม”¹⁹ เท่านั้น แต่เนื่องจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนไม่ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม” ไว้กรณีนี้จึงเป็นเรื่องที่แต่ละรัฐ จะต้องตีความกำหนดขอบเขตถ้อยคำดังกล่าวกันเอง

2.1.2 อนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (European Convention on Human Rights: ECHR) ได้ให้การรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณา ต่อหน้าจำเลยไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 6(3) ของอนุสัญญาฯ ซึ่งเป็นหลักการเดียวกันกับที่บัญญัติไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง ค.ศ. 1966 โดยศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปเคยวางแนวการตีความบทบัญญัติมาตรา 6(3) ไว้ในคดี²⁰ ซึ่งมีการตัดสินว่า การที่ศาลประเทศฝรั่งเศสใช้วิธีพิจารณา

พิพากษาคดีลับหลังจำเลยนั้น เป็นการขัดต่อหลักการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ จำเลยต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย แต่จำเลยในคดีอาญาจะไม่สูญเสียสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าไป เมื่อมีการอนุญาตให้ทนายความได้เข้ารับฟังการพิจารณาคดีแทนในกรณีที่ไม่ปรากฏตัวของจำเลยในการพิจารณาคดี²¹

2.2 กฎหมายต่างประเทศ การศึกษาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพในครั้งนี้ ทำการศึกษากฎหมายของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 สหรัฐอเมริกา ได้นำวิธีการสื่อสารผ่านวิดีโอและอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการกระบวนการยุติธรรมอย่างกว้างขวาง อาทิ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาของรัฐมนตรีมหาดไทย มาตรา 46-7-101 กำหนดให้ต้องนำผู้ถูกจับกุมไม่ว่าจะมีหมายหรือไม่ก็ตามไปปรากฏตัวต่อหน้าผู้พิพากษาที่ใกล้ที่สุดและเข้าถึงได้เพื่อปรากฏตัวครั้งแรก ซึ่งการปรากฏตัวครั้งแรกของจำเลยต่อหน้าผู้พิพากษาขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาล ซึ่งจะกระทำต่อหน้าหรือจะกระทำโดยผ่านการสื่อสารทางเสียงและวิดีโอทางอิเล็กทรอนิกส์แบบสองทางก็ได้ โดยการสื่อสารด้วยเสียงและวิดีโอต้องดำเนินการในลักษณะที่ให้จำเลยและผู้พิพากษาสื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถสนทนากันได้ และเพื่อให้จำเลยและที่ปรึกษาสามารถสื่อสารกันเป็นการส่วนตัวได้²² นอกจากนี้ยังสามารถนำการสื่อสารด้วยวิดีโอและอิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อสารสองทางมาใช้ในการพิจารณาคดี โดยผู้พิพากษาอาจสั่งให้จำเลยปรากฏตัวต่อศาลเพื่อ

¹⁸ International Covenant on Civil and Political Rights, Article.14.

¹⁹ The Human Right Council. 2007. p.12

²⁰ European Court of Human Right. Krombach v. France. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22002-5787%22%5D%7D>

²¹ Krombach v. France, Ibid.

²² 46-7-101 of Montana Code Annotated 2021, Appearance of Arrested Person – Use of Two Way Electronic Audio-Video Communication.

ทำการฟ้องร้องคดีได้ ในกรณีที่เป็นการผิดทางอาญา ผู้พิพากษาอาจไม่ยอมรับคำกล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิด เว้นแต่จำเลยจะอยู่ในห้องพิจารณาคดีหรือปรากฏตัวต่อหน้าศาลโดยการใช้การสื่อสารด้วยเสียงและวิดีโอทางอิเล็กทรอนิกส์แบบสองทาง²³

ขณะเดียวกัน มลรัฐเวอร์จิเนีย สหรัฐอเมริกา ได้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพ ไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19.2-3.1 ซึ่งได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพไว้ ดังนี้

ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้คู่ความจะต้องปรากฏตัวต่อศาล คู่ความอาจจะปรากฏตัวมาศาลด้วยตนเองหรือจะปรากฏตัวในลักษณะการประชุมทางจอภาพก็ได้ แต่จะต้องมีการร้องขอหรือได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาศาลแขวง (Magistrate) เจ้าหน้าที่ควบคุมระบบทางไกล (Intake Officer) หรือในชั้นก่อนการพิจารณาการปรากฏตัวในลักษณะการประชุมทางจอภาพ อาจทำได้ด้วยวิธีดังต่อไปนี้²⁴

- 1) การปรากฏตัวก่อนที่จะมีการสอบสวนโดยผู้พิพากษาศาลแขวงหรือผู้พิพากษา
- 2) การใช้ระบบการประชุมทางจอภาพ ถ้าผู้พิพากษาศาลแขวง เจ้าหน้าที่ควบคุมระบบทางไกลหรือผู้พิพากษาดำเนินการในลักษณะการประชุมทางจอภาพตามกฎหมาย โดยในการดำเนินการนั้นจะต้องกระทำอย่างเดียวกับ

²³ 46-12-201 of Montana Code Annotated 2021, Manner of Conducting Arraignment – Use Electronic Audio – Video Communication – Exception.

²⁴ 19.2-3.1 of Criminal Procedure. Personal appearance by two-way electronic video and audio communication; standards.

วิธีการปรากฏตัวต่อหน้าศาล ถ้าหากสามารถใช้ระบบการประชุมทางจอภาพในศาลแขวงได้สำหรับการพิจารณาในการตัดสินให้ประกันตัวหรือตัดสินให้พ้นจากความเป็นตัวแทน ศาลอาจจะใช้การสื่อสารดังกล่าวในการดำเนินการอื่น ๆ มิฉะนั้นก็จะต้องกำหนดค่าเดินทางสำหรับบุคคลภายนอกเขตอำนาจศาล เพื่อที่จะมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล เอกสารใด ๆ ที่จะถ่ายทอดระหว่างผู้พิพากษาศาลแขวง เจ้าหน้าที่ควบคุมระบบทางไกลหรือผู้พิพากษา อาจจะถ่ายทอดโดยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์โดยผ่านเครื่องโทรสารหรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ เอกสารที่ถูกสร้างขึ้นโดยเครื่องโทรสารหรืออุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ ไม่ว่าจะถูกส่งโดยเจ้าหน้าที่หรือบุคคลผู้ส่งก็ตาม จะถือว่ามีคำตอบในลักษณะเดียวกัน มีการบังคับเหมือนกัน มีผลอำนาจและความรับผิดชอบเหมือนกันกับเอกสารต้นฉบับ และลายเซ็นบนเอกสารนั้นจะถูกรับรองเหมือนกับเอกสารต้นฉบับ

2.2.2 อังกฤษ ในประเทศอังกฤษ บางครั้งมีการอนุญาตให้พยานสามารถให้การผ่านระบบวิดีโอและอิเล็กทรอนิกส์ได้ นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติมาตรา 51 ถึงมาตรา 56 แห่งพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญา ค.ศ. 2003 (The Criminal Justice 2003) กำหนดให้ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญา อาทิ ตัวแทนทางกฎหมาย พยาน จำเลย และรวมถึงผู้พิพากษาด้วย²⁵ ใช้ระบบวิดีโอและอิเล็กทรอนิกส์ในการมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญาเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมได้ แต่ไม่รวมถึงประชาชนทั่วไปหรือสื่อมวลชน ทั้งนี้ คำสั่งการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการพิจารณาคดีอาจจัดทำขึ้นเพื่อบุคคลที่มีส่วนร่วมในการดำเนินคดีบางส่วนหรือทั้งหมด และคำสั่งที่ใช้

²⁵ The Criminal Justice 2003, Section 56(1A).

บังคับกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งอาจจัดทำขึ้นในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของกระบวนการพิจารณา เช่น การให้พยานหลักฐาน แนวทางการประชุมผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ อาจจัดทำขึ้นเพื่อคณะลูกขุน แต่เฉพาะกรณีที่สมาชิกคณะลูกขุนทั้งหมดที่มีส่วนร่วมผ่านวิดีโอและอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในสถานที่เดียวกัน²⁶ อย่างไรก็ตาม มีข้อจำกัดคือ ศาลอาจจัดให้มีการพิจารณาผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ ต่อเมื่อ²⁷ (1) เป็นประโยชน์ต่อความยุติธรรม (2) คู่ความในการดำเนินคดี และในกรณีที่จำเลยมีอายุต่ำกว่า 18 ปี หรือผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดเป็นเยาวชน โดยบุคคลที่มีส่วนร่วมในการดำเนินคดีภายใต้การพิจารณาผ่านอิเล็กทรอนิกส์จะถือว่าอยู่ในศาลเพื่อวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีและได้รับการปฏิบัติตามข้อกำหนดใด ๆ ในลักษณะเดียวกับที่ปรากฏตัวในการพิจารณาของศาล²⁸

2.3 กฎหมายไทย นับตั้งแต่มีการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ศาลยุติธรรมต้องเลื่อนการพิจารณาคดีอาญาออกไปหลายครั้งเพื่อความปลอดภัยต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และเพื่อป้องกันเหตุสุดวิสัยของโรคระบาดที่อุบัติขึ้นในขณะนี้หรือในวันข้างหน้าหากเกิดการระบาดของโรคร้ายแรง โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในกระบวนการยุติธรรมเพื่อพิจารณาคดีอาญาในลักษณะประชุมทางจอภาพ ในลักษณะที่ให้คู่ความอยู่นอกศาลได้ แต่ก็พบข้อขัดข้องทางกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง ที่มีหลักการอย่างเคร่งครัดว่าการพิจารณาและการสืบพยานในศาล ให้ทำในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย

ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 บัญญัติไว้ความว่า

“การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การ ก็ให้ศาลจดรายงานไว้และดำเนินการพิจารณาต่อไป

ในการสืบพยาน เมื่อได้พิเคราะห์ถึงเพศ อายุ ฐานะ สุขภาพอนามัย ภาวะแห่งจิตของพยานหรือความเกรงกลัวที่พยานมีต่อจำเลยแล้ว จะดำเนินการโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้าโดยตรงกับจำเลยก็ได้ ซึ่งอาจกระทำโดยการใช้อุปกรณ์วงจรปิดสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และจะให้สอบถามผ่านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่พยานไว้วางใจด้วยก็ได้

ในการสืบพยาน ให้มีการบันทึกคำเบิกความพยานโดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุซึ่งสามารถถ่ายทอดออกเป็นภาพและเสียง ซึ่งสามารถตรวจสอบถึงความถูกต้องของการบันทึกได้ และให้ศาลอุทธรณ์ศาลฎีกาใช้การบันทึกดังกล่าวประกอบการพิจารณาคดีด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาตามวรรคสามและวรรคสี่ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้”

²⁶ The Criminal Justice 2003, Section 51(2).

²⁷ The Criminal Justice 2003, Section 51(4).

²⁸ The Criminal Justice 2003, Section 52A(1)(2).

จากบทบัญญัติมาตรา 172 วรรคสี่ และวรรคห้า แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาข้างต้น ทำให้มีการออกข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการบันทึกคำเบิกความพยานในคดีอาญาโดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุซึ่งสามารถถ่ายทอดออกเป็นภาพและเสียง พ.ศ. 2564 ขึ้นใช้บังคับ โดยมีสาระสำคัญคือ

เมื่อศาลเห็นสมควร ไม่ว่าจะมีความร้องขอหรือไม่ก็ตาม ศาลอาจสั่งให้มีการบันทึกคำเบิกความพยาน โดยใช้วิธีการบันทึกภาพและเสียงได้ โดยเฉพาะคดีอาญา ดังต่อไปนี้²⁹

(1) คดีที่มีความสำคัญ เป็นพิเศษ ซึ่งต้องอาศัยความรู้เห็นของพยานบุคคล เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง คดีค้ำมนุษย์ คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

(2) คดีซึ่งเป็นที่สนใจของประชาชน เช่น คดีที่มีความสำคัญเกี่ยวกับตัวบุคคล คดีที่พฤติการณ์การกระทำความผิดร้ายแรงซึ่งมีผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชน

(3) คดีซึ่งโดยความสำคัญหรือลักษณะของพยานบุคคลสมควรที่จะบันทึกคำเบิกความไว้ตามข้อบังคับนี้ เช่น ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยานขณะเบิกความ หรือข้อเท็จจริงที่พยานเบิกความมีความยุ่งยากซับซ้อนหรือเป็นเรื่องทางเทคนิค หรือพยานต้องเบิกความผ่านล่าม

²⁹ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการบันทึกคำเบิกความพยานในคดีอาญาโดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุซึ่งสามารถถ่ายทอดออกเป็นภาพและเสียง พ.ศ. 2564. ข้อ 3.

นอกจากนี้ยังกำหนดให้นำข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 และประกาศสำนักงานศาลยุติธรรมที่เกี่ยวข้องมาใช้บังคับแก่การบันทึกคำเบิกความพยานโดยใช้วิธีการบันทึกภาพและเสียงตามข้อบังคับนี้เท่าที่พอจะใช้บังคับได้³⁰

ทั้งนี้ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 อธิบายความหมายของการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หมายความว่า การประชุมที่ได้กระทำผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยผู้เข้าร่วมการประชุมทั้งหมดไม่จำเป็นต้องอยู่ในที่ประชุมแห่งเดียวกัน ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมสามารถประชุมปรึกษาหารือและแสดงความคิดเห็นระหว่างกันได้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์³¹ โดยศาลอาจกำหนดให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวิธีการตามข้อกำหนดนี้โดยคำนึงถึงความสะดวก และประหยัดสำหรับคู่ความที่ยังไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีด้วย ทั้งนี้ ประเภทคดี หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด³² อย่างไรก็ตาม เมื่อทำการศึกษาประกาศของสำนักงานศาลยุติธรรมเรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการใช้วิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2564 พบว่าให้ใช้วิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์กับคดีแพ่งทุกประเภท รวมถึงคดี

³⁰ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการบันทึกคำเบิกความพยานในคดีอาญาโดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุซึ่งสามารถถ่ายทอดออกเป็นภาพและเสียง พ.ศ. 2564. ข้อ 4.

³¹ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563, ข้อ 3.

³² ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563, ข้อ 4.

ที่กฎหมายกำหนดให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไปใช้บังคับ โดยให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่กำหนดในประกาศนี้³³

จากการศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายไทยดังที่ได้กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าวิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งอนุญาตให้คู่ความสามารถใช้การพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ได้นั้น นำไปใช้กับคดีแพ่งเป็นหลัก และถึงแม้จะมีการออกข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการบันทึกคำเบิกความพยานในคดีอาญาโดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุซึ่งสามารถถ่ายทอดออกเป็นภาพและเสียง พ.ศ. 2564 แต่ก็จำกัดให้บันทึกคำให้การได้เฉพาะพยานในคดีเท่านั้น มิได้หมายรวมถึงคู่ความด้วยแต่ประการใด รวมถึงมีการจำกัดการบันทึกคำเบิกความของพยานในคดีอาญา สามารถกระทำได้เฉพาะคดีที่มีความสำคัญเป็นพิเศษที่ต้องอาศัยความรู้เห็นของพยานบุคคล เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีซึ่งเป็นที่สนใจของประชาชน เช่น คดีที่มีความสำคัญเกี่ยวกับตัวบุคคล คดีที่พฤติการณ์การกระทำความผิดร้ายแรงซึ่งมีผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชน และคดีซึ่งมีความสำคัญหรือลักษณะของพยานบุคคลสมควรที่จะบันทึกคำเบิกความไว้ตามข้อบังคับนี้ เช่น ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยานขณะเบิกความ เป็นต้น

³³ ประกาศของสำนักงานศาลยุติธรรมเรื่องหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการใช้วิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2564. ข้อ 5.

3. ผลการวิเคราะห์ปัญหาการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172

3.1 วิเคราะห์แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับสิทธิของจำเลยกับการพิจารณาคดีผ่านการประชุมทางจอภาพ

สิทธิของจำเลยคดีอาญาที่สำคัญได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการดำเนินคดีอย่างเป็นธรรม (right to a fair trial) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอาญาโดยเปิดเผย (public hearing)

สิทธิที่จะได้รับการดำเนินคดีอย่างเป็นธรรม หมายถึง ระหว่างการพิจารณาคดีไม่ว่าข้อหาใดก็ตาม ไม่ว่าบุคคลใดก็ตามที่สนใจอยากทราบรายละเอียดในการพิจารณาคดีก็สามารถเข้าร่วมฟังกระบวนการไต่สวนในชั้นศาลได้โดยการพิจารณาโดยเปิดเผยเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยสร้างความโปร่งใสของการใช้อำนาจตุลาการและเพื่อรับประกันว่าจำเลยจะได้รับสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียม ส่วนสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย เป็นหลักประกันให้คู่ความทุกฝ่ายได้รับการพิจารณาและพิพากษาคดีด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน เพราะทุกฝ่ายสามารถรู้เห็นและคัดค้านการพิจารณาที่ผิดระเบียบได้

อนึ่ง ที่ผ่านมามีกฎหมายกำหนดให้พยานเท่านั้นที่สามารถเข้าร่วมกระบวนการพิจารณาคดีอาญาผ่านการประชุมทางจอภาพได้ แต่ไม่อนุญาตให้คู่ความอื่น อาทิ ฝ่ายโจทก์ จำเลย ทนายความ เข้าร่วมกระบวนการพิจารณาคดีผ่านการประชุมทางจอภาพ เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้การพิจารณาคดีต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า หากมีเหตุสถานการณ์ฉุกเฉินขึ้น เช่น กรณีมีการระบาดของ

ไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งการรวมกลุ่มกันเป็นจำนวนมากมีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาด จึงต้องนำการประชุมทางจอภาพมาใช้ โดยให้คู่ความทุกฝ่ายเข้าร่วมในการพิจารณาคดีจากนอกศาลได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า มิได้ขัดต่อสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมแต่ประการใด เพราะการพิจารณาในศาลหรือนอกศาลก็ยังให้โอกาสแก่จำเลยในการนำเสนอพยานหลักฐานในฝ่ายของตน เพื่อต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ขณะเดียวกัน การพิจารณาคดีอาญาดังกล่าวยังกระทำอย่างเปิดเผย โดยประชาชนทั่วไปตลอดจนสื่อมวลชนยังสามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีจากการถ่ายทอดวงจรปิดที่ศาลจัดเตรียมไว้ได้ เพียงแต่ไม่มีสิทธิเข้าร่วมในการประชุมผ่านทางจอภาพด้วยเท่านั้น นอกจากนั้น การอนุญาตให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมการพิจารณาผ่านการประชุมทางจอภาพได้ยังก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อจำเลย เพราะการเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ศาลต้องดำเนินตามมาตรการด้านความปลอดภัยจากโรคระบาด โดยไม่สามารถให้บุคคลมารวมกลุ่มกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลทำให้ไม่สามารถพิจารณาคดีได้ ต้องเลื่อนคดีออกไป จนก่อให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาคดี ซึ่งการพิจารณาคดีที่ล่าช้าคือความไม่เป็นธรรมแก่จำเลย

3.2 วิเคราะห์ปัญหาการพิจารณาคดีอาญาโดยเปิดเผยกับสถานการณ์จำเป็นอย่างยิ่ง

โดยปกติแล้ว วิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายไทยได้ยึดหลักเกี่ยวกับการพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ตามมาตรา 172 วรรคแรก แต่เนื่องจากในบางคดีพยานอาจไม่มีความพร้อมที่จะให้การต่อหน้าจำเลยเมื่อศาลได้พิเคราะห์ถึงเพศ อายุ สถานะ สุขภาพ อนามัย ภาวะแห่งจิตของพยาน หรือความเกรงกลัว

ที่พยานมีต่อจำเลยแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสามกำหนดให้การพิจารณาและสืบพยานให้กระทำโดยใช้โทรศัพท์วงจรปิดหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ เพื่อยังคงยึดหลักการพิจารณาและสืบพยานต่อหน้าจำเลย แต่หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากัน จึงนำสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือระบบโทรศัพท์วงจรปิดมาใช้ในการสืบพยานแทน แต่ไม่ได้หมายความว่าสามารถนำวิธีการในลักษณะการประชุมทางจอภาพดังกล่าวมาใช้ได้ทุกคดี เนื่องจากต้องรักษาลักษณะการพิจารณาและสืบพยานที่กระทำโดยเปิดเผยและต่อหน้าจำเลยให้มากที่สุด จึงจำกัดให้สามารถนำการสืบพยานผ่านการประชุมทางจอภาพมาใช้ได้เฉพาะคดีที่มีความร้ายแรง อาทิ คดีที่มีความสำคัญเป็นพิเศษซึ่งต้องอาศัยความรู้เห็นของพยานบุคคล เช่น ความผิดต่อชีวิต ความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีที่เป็นที่สนใจของประชาชน เช่น คดีที่มีความสำคัญเกี่ยวกับตัวบุคคล คดีที่พฤติการณ์การกระทำ ความผิดร้ายแรงซึ่งมีผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชน และคดีซึ่งโดยความสำคัญหรือลักษณะของพยานบุคคลในกรณีที่จะต้องส่งเกตอาภักปกริยาของพยานขณะเบิกความเท่านั้น ดังนั้น หากเป็นคดีอื่นนอกเหนือจากที่กล่าวมานี้ ต้องมีการสืบพยานในศาล และคู่ความทุกฝ่ายต้องอยู่ในศาลรวมถึงจำเลยด้วย

อนึ่ง ในช่วงนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2019 ถึง ค.ศ. 2022 มีการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไปทั่วโลก ส่งผลทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก ทุกประเทศจำเป็นต้องมีการออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อลดปัญหาการระบาดของไวรัสดังกล่าว โดยเฉพาะการกำหนดให้ประชาชนทำงานหรือศึกษาผ่านทางออนไลน์ และมีคำสั่งปิดสถานที่ต่าง ๆ ที่คาดหมายว่าจะทำให้มีประชาชนมาอยู่รวมกัน

เป็นจำนวนมาก การกำหนดห้ามประชาชนออกนอกบ้านหรือรวมกลุ่มกัน เป็นต้น ทำให้มีผลกระทบต่อการบวนการพิจารณาคดีอาญา เพราะยึดหลักการพิจารณาและสืบพยานในศาลและต้องทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เมื่อไม่สามารถมารวมกลุ่มกันเพื่อพิจารณาคดีได้ จึงตกอยู่ในสถานการณ์ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีมาตรการมารองรับ

โดยสำนักงานคณะกรรมการการนิติศาสตร์สากล (International Commission of Jurists: ICJ) ให้ความเห็นว่า ในภาวะฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุขอย่างในวิกฤตการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 บรรดารัฐต่างมีพันธกรณีในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) ตลอดจนกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะการคุ้มครองสิทธิในชีวิต (right to life) และสิทธิที่ดีในสุขภาพ (right to health) ของประชากร ในขณะเดียวกันรัฐตลอดจนหน่วยงานและองค์กรของรัฐยังคงต้องปฏิบัติตามพันธกรณีในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้านอื่น ๆ และดำรงหลักนิติธรรม ไม่ต่างไปจากการปฏิบัติตามพันธกรณีสิทธิมนุษยชนในภาวะฉุกเฉินครั้งอื่น ๆ ในการรับมือกับวิกฤตการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ทั้งนี้ ได้ให้คำแนะนำในการพิจารณาคดีไว้ ได้แก่ (1) ควรเลื่อนนัดวิพิจารณาคดีที่ไม่เร่งด่วนออกไปก่อน อย่างไรก็ตาม การเลื่อนการพิจารณาคดีเป็นระยะเวลาสั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเร็ว เพราะความล่าช้าในการพิจารณาคดีคือความไม่ยุติธรรม นอกจากนี้

ยังขัดต่อข้อ 14(3)(C) ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ที่รับรองสิทธิของบุคคลเอาไว้ว่า หากไม่ได้รับการพิจารณาคดีภายในระยะเวลาอันสมควรต้องได้รับการปล่อยตัว (2) ควรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของกระบวนการพิจารณาคดี ในกระบวนการพิจารณาคดีทั่วไปโดยเฉพาะในลำดับศาลชั้นต้น คู่ความ (รวมถึงพนักงานอัยการและผู้ถูกกล่าวหา) ตลอดจนทนายความ บุคคลที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องปรากฏตัวต่อหน้าศาล การยื่นเอกสารของคดีต่อสำนักงานศาลต้องกระทำด้วยตนเอง ภายหลังวิกฤตการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ศาลในหลายประเทศได้หันมาใช้ช่องทางอื่นในการติดต่อสื่อสารและพิจารณาคดี เช่น ผ่านทางโทรศัพท์และวิดีโอคอนเฟอเรนซ์และการยื่นเอกสารผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น กฎหมายของสหรัฐอเมริกาสามารถนำการสื่อสารด้วยวิดีโอและอิเล็กทรอนิกส์แบบสื่อสารสองทางมาใช้ในการพิจารณาคดี โดยผู้พิพากษาอาจสั่งให้จำเลยปรากฏตัวต่อศาลเพื่อทำการฟ้องร้องคดี โดยการปรากฏตัวของจำเลยดังกล่าวจะเป็นกรณีที่จำเลยอยู่ในห้องพิจารณาคดีหรือปรากฏตัวต่อหน้าศาลโดยการใช้การสื่อสารด้วยเสียงและวิดีโอทางอิเล็กทรอนิกส์แบบสองทางก็ได้ ขณะที่ประเทศอังกฤษ กำหนดให้ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญา อาทิ ตัวแทนทางกฎหมาย พยาน จำเลย และรวมถึงผู้พิพากษาด้วย³⁴ ใช้ระบบวิดีโอและอิเล็กทรอนิกส์ในการมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญาเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมได้ แต่ไม่รวมถึงประชาชนทั่วไปหรือสื่อมวลชน

³⁴ The Criminal Justice 2003, Section 56(1A).

สำหรับประเทศไทย เลือกใช้วิธีการนำวิธีการเลื่อนกำหนดนัดพิจารณาคดีที่ไม่เร่งด่วนออกไปมาใช้ เนื่องจากประเทศไทยมิได้มีกฎหมายหรือข้อบังคับใดที่กำหนดให้นำวิธีการประชุมทางจอภาพสำหรับทุกฝ่ายมาใช้ได้ มีเพียงพยานในคดีเท่านั้นที่สามารถให้การผ่านจอภาพได้ ดังนั้นจึงต้องยึดหลักการพิจารณาและสืบพยานในศาลโดยเปิดเผยและต่อหน้าจำเลย อย่างไรก็ตามการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาที่ยังไม่ยุติลงโดยง่าย ส่งผลทำให้มีคดีค้างอยู่ในระบบการพิจารณาของศาลเป็นจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อสิทธิของพลเมืองที่สมควรได้รับการพิจารณาคดีโดยเร็ว ขณะที่สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ได้กำหนดให้นำการประชุมมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาโดยกำหนดให้ทุกฝ่าย ทั้งศาล พยาน โจทก์ จำเลย รวมถึงทนายความ สามารถร่วมในกระบวนการพิจารณาความอาญาผ่านการประชุมทางจอภาพได้ โดยมีได้จำกัดอยู่เพียงพยานในคดีเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาความอาญาตามปกติในสถานการณ์พิเศษที่เกิดขึ้นในประเทศไทย อาทิ การแพร่ระบาดของโรคระบาดร้ายแรงที่ส่งผลต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน จึงควรนำแนวคิดเกี่ยวกับการสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพในคดีอาญาขององค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), International Court of Justice (IC) เป็นต้น ตลอดจนกฎหมายต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ มาใช้เป็นแนวทางในการตรากฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

5. อภิปรายผล

การศึกษาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาลักษณะการประชุมทางจอภาพ เป็นการเสนอให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งจากเดิมกำหนดให้บุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญาเท่านั้นที่เข้าร่วมในการพิจารณาผ่านทางจอภาพได้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของพยานให้ได้รับความปลอดภัยจากการที่ตนเองมาเป็นพยานในคดีอาญา เพราะในบางคดีพยานไม่มีความประสงค์ที่จะเผชิญหน้ากับจำเลย เนื่องจากความเกรงกลัวแต่คู่ความต้องอยู่ในห้องพิจารณา เพราะการพิจารณาต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในบางสถานการณ์ที่มีเหตุการณ์ฉุกเฉิน เช่น การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้รัฐต้องออกมาตรการด้านความปลอดภัยโดยการห้ามรวมกลุ่มกันเป็นจำนวนมาก ส่งผลทำให้การพิจารณาคดีในห้องพิจารณาคดีของศาลไม่สามารถกระทำได้ จำเป็นต้องเลื่อนการพิจารณาออกไปซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีหลักว่าความล่าช้าคือความไม่ยุติธรรม ดังนั้น การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยกำหนดให้คู่ความทุกฝ่าย โดยเฉพาะฝ่ายจำเลยสามารถเข้าร่วมในการพิจารณาคดีผ่านการประชุมทางจอภาพได้ จะเป็นผลดีคือทำให้ไม่จำเป็นต้องเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปจนส่งผลกระทบต่อสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วและเป็นธรรมของจำเลย แต่การอนุญาตให้คู่ความสามารถเข้าร่วมการพิจารณาคดีได้โดยไม่ต้องอยู่ในห้องพิจารณาของศาลนั้น ต้องนำมาใช้เฉพาะกรณีที่มีเหตุจำเป็นอย่างยั้งที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนในวงกว้าง ทั้งนี้เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิแก่จำเลยที่ต้องพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยเท่านั้น

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการพิจารณาคดีอาญาลักษณะ การประชุมทางจอภาพตามร่างแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรคแรก ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1. เสนอให้มีการเพิ่มเติม มาตรา 172/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยใช้ถ้อยคำดังนี้

มาตรา 172/1 “ในกรณีที่มิใช่เหตุจำเป็นฉุกเฉิน หรือเป็นการจำเป็นเพื่อความปลอดภัยของประชาชน ให้นำการพิจารณาและการสืบพยานของศาล ในลักษณะการประชุมทางจอภาพโดยคู่ความหรือ พยานอยู่นอกศาลได้ เมื่อจำเลยให้การยินยอมและ ศาลเห็นสมควร และต้องไม่เป็นที่เสียหายหรือก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่จำเลย

การพิจารณาและการสืบพยานตามวรรคหนึ่ง ให้ถือเสมือนว่าเป็นการพิจารณาสืบพยานในห้อง พิพากษาของศาล

หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการ พิจารณาและสืบพยานของศาลตามวรรคแรก ให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของ ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้”

การเพิ่มเติม มาตรา 172/1 ข้างต้น เพื่อให้ ประเทศไทย มีกฎหมายรับรองหลักการพิจารณา และสืบพยานของศาลในลักษณะการประชุมทาง จอภาพโดยคู่ความหรือพยานอยู่นอกศาลได้ โดยสามารถนำมาใช้ได้เฉพาะกรณีที่มีเหตุจำเป็น ฉุกเฉินหรือเป็นการจำเป็นเพื่อความปลอดภัยของ ประชาชนเท่านั้น ภายใต้ข้อจำกัดคือ ศาลต้อง เห็นสมควรที่จะนำวิธีการดังกล่าวมาใช้ และจำเลย ให้ความยินยอมให้นำวิธีการดังกล่าวมาใช้ เนื่องจาก

การกำหนดให้มีการพิจารณาและสืบพยานใน ลักษณะดังกล่าวขัดต่อหลักการพิจารณาและ สืบพยานโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย จึงต้องมีการบัญญัติกฎหมายไว้เป็นการเฉพาะ

ผู้วิจัยขอเสนอให้มีการออกข้อบังคับของ ประธานศาลฎีกา เรื่องการพิจารณาและสืบพยาน ในศาลกรณีที่มีเหตุจำเป็นฉุกเฉินหรือเป็นการจำเป็น เพื่อความปลอดภัยของประชาชน พ.ศ. โดย อย่างน้อยต้องประกอบด้วยหลักการดังนี้

มีการกำหนดเงื่อนไขของการบังคับใช้ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา เรื่องการพิจารณา และสืบพยานในศาลกรณีที่มีเหตุจำเป็นฉุกเฉินหรือ เป็นการจำเป็นเพื่อความปลอดภัยของประชาชน พ.ศ. ... สามารถนำมาใช้ได้เฉพาะกรณีที่มีเหตุจำเป็น ฉุกเฉินหรือจำเป็นเพื่อความปลอดภัยของประชาชน โดยความจำเป็นดังกล่าวต้องเป็นประกาศของรัฐ

ให้นำข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วย วิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 และ ประกาศสำนักงานศาลยุติธรรมที่เกี่ยวข้องมาใช้ บังคับตามข้อบังคับนี้เท่าที่พอจะใช้บังคับได้

ทั้งนี้ ข้อเสนอในการเพิ่มเติม มาตรา 172/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา เรื่องการพิจารณา และสืบพยานในศาลกรณีที่มีเหตุจำเป็นฉุกเฉินหรือ เป็นการจำเป็นเพื่อความปลอดภัยของประชาชน พ.ศ. ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น มิได้ส่งผลกระทบใดๆ ต่อสิทธิของจำเลยที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการ พิจารณาต่อหน้าจำเลย เพราะแม้จะมีการนำการ พิจารณาผ่านระบบจอภาพมาใช้ แต่การพิจารณาดังกล่าวยังคงเป็นการพิจารณาต่อหน้าจำเลย และ ทุกฝ่ายยังต้องปฏิบัติตามกระบวนการวิธีพิจารณา ความอาญาดังเช่นอยู่ในศาลทุกประการ การพิจารณาผ่านระบบจอภาพเป็นเพียงการเปลี่ยน

รูปแบบของการพิจารณาโดยนำเทคโนโลยีทางอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาช่วยให้การพิจารณาคดีสามารถเกิดขึ้นได้ตามปกติแม้คู่ความจะไม่สามารถอยู่ในห้องพิจารณาร่วมกันได้ ไม่จำเป็นต้องเลื่อนการพิจารณาออกไปช่วยคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาให้ได้รับความเป็นธรรม เนื่องจาก การพิจารณาคดีที่ล่าช้าคือความไม่ยุติธรรม

References

- Chanokkan Uantrai. (2017). "Principles of investigation and search for truth: a study of the case of preliminary investigation which is a tool in the state's prosecution of cases." Thesis in Law. Dhurakij Pundit University,
- Gibert B. Stuckey. (1976). *Procedure in the Justice System*. Ohio: Bill & Howell.
- Inkrat Doljem. "Principles, concepts, theories and management of the criminal justice process." *Rangsit Journal for Law and Society* 2. (1) January-April 2020.
- Khanung Chachai. (2008). *Criminal Procedure Law Volume 2*. 6th printing. Bangkok: Thammasat University Press.
- Patthawee Wanikitpaisarn. (2019). "Legal Problems Regarding Preliminary Investigations in Criminal Cases." Independent Study, Master of Laws Ramkhamhaeng University.
- Pokpong Srisanit. (2020). *Human rights in the criminal justice process*. Bangkok: Winyuchon Publishing House.
- Ranee Thanompanyarak. "The right to be heard before the defendant: A comparative study of the principles and exceptions between Thai law and the ICCPR)." *Journal of the Faculty of Humanities and Social Sciences* 12. (3) September-December 2021.
- Supoj Surot. (2018). *Rights of victims and defendants*. 3rd printing. Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Surasak Liksitwattanukul. (2005). *Criminal Procedure Code, Reference Edition*. 2nd edition. Bangkok: Winyuchon Publishing House,
- Wattanaphong Khamdee. (2012). "Trial Court and Trial in Absentia ." Thesis. Master of Laws, Dhurakij Pundit University,
- Udom Rathamarit. "Public Trial: Principles and Exceptions under French Criminal Procedure Law." *Journal of Law*. 20 (1), March 1990.
- Udom Rathamrit. (2019). Method of consideration without the defendant in a criminal case. Bangkok: *Law Journal Project Thammasat University*.

การเสริมสร้างความสำเร็จ ในชีวิตสมรสด้วยการศึกษาคู่สมรส

วรัญญา คงปรีชา*

เพ็ญนภา กุลภาดล**

ดลดาว วงศ์ธีระธรณ์***

Received : September 8, 2023

Revised : November 30, 2023

Accepted : December 1, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. พัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการศึกษาคู่สมรส 2. ศึกษาผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการศึกษาคู่สมรส กลุ่มตัวอย่างคือ คู่สมรสที่จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมาย และใช้ชีวิตสมรสร่วมกันมากกว่า 1 ปีขึ้นไป มีสัญชาติไทย ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรี จำนวน 20 คู่ ทำการสุ่มอย่างง่ายเข้ากลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 คู่ ซึ่งมีความสมัครใจเข้าร่วมการทดลองและมีค่าเฉลี่ยคะแนนจากมาตรวัดความสำเร็จในชีวิตสมรสต่ำกว่าเกณฑ์คะแนนปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ มาตรวัดความสำเร็จในชีวิตสมรส และโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรส สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางแบบวัดซ้ำ ผลการวิจัยพบว่า 1. โปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสดำเนินการให้การศึกษาก่อนจำนวน 10 ครั้ง ครั้งละ 60-90 นาที 2. ศึกษาผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสของคู่สมรส พบว่า 1) กลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการศึกษาคู่สมรส มีคะแนนความสำเร็จในชีวิตสมรสระยะหลังทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) กลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตด้วยการศึกษาคู่สมรส มีคะแนนความสำเร็จในชีวิตสมรสในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผู้รับผิดชอบบทความ : วรัญญา คงปรีชา นิสิตปริญญาเอก สาขาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา E-mail : waranya.kpc@gmail.com

คำสำคัญ : การศึกษาคู่สมรส / ความสำเร็จในชีวิตสมรส / คู่สมรส

* นิสิตปริญญาเอก สาขาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** รองศาสตราจารย์ประจำ สาขาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ สาขาจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

The Enhancement of Couple Marital Success Through Couple Therapy

Waranya Kongprecha*

Pennapha Koolnaphadol**

Doldao Wongtheerathorn***

Abstract

This study aimed to: 1. develop a program to enhance marital success through couple therapy,. 2. examine the effect of the enhancing marital success program through couple therapy. The samples comprised 20 couples who were legally married, have been living together for more than a year, are Thai nationals, and live in Chonburi province. All 20 couple participants were divided into an experimental group and a control group, each of which was willing to take part in the study and had a mean score on the marital success scale lower than the normal score (Norms). The research instruments were a measurement of success in marital life and programs to enhance success in marriage. The statistics used were mean, standard deviation and two-way repeated measure analysis of variance. The results showed that 1. the program for enhancing success in marriage was administered for 10 counseling sessions, each lasting 60-90 minutes, 2. the results of examining the effects of the enhancing marital success program through couple therapy were: 1) at post-test and follow-up, the married couple who participated in the couple therapy program obtained a significantly higher score on marital success scales than the control group at .05 level. 2) the experimental group that participated in the enhancing marital success program through couple therapy obtained significantly higher scores on marital success at post-test and follow-up than pre-test at .05 level.

Corresponding Author : Waranya Kongprecha, Ph.D. candidate, Department of Research and Applied Psychology, Faculty of Education, Burapha University. E-mail: waranya.kpc@gmail.com

Keywords : couple therapy / couple marital success / couple

* Ph.D. candidate, Department of Research and Applied Psychology, Faculty of Education, Burapha University

** Ed.D., Associate Professor, Department of Research and Applied Psychology, Faculty of Education, Burapha University

*** Ph.D., Assistant Professor, Department of Research and Applied Psychology, Faculty of Education, Burapha University

1. บทนำ

จุดเริ่มต้นของความเป็นครอบครัว เริ่มต้นที่คนสองคนตกลงใช้ชีวิตร่วมกันด้วยความรัก ความรู้สึกห่วงใย อยากดูแลกันและกัน มีความสัมพันธ์ฉันท์สามี-ภรรยา และการที่คนต่างเพศสองคนมาจากพื้นฐานครอบครัว สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน มาตกลงใช้ชีวิตร่วมกัน จึงทำให้ต้องมีการปรับตัวเข้าหากัน ทั้งด้านการใช้ชีวิตประจำวัน ชีวิตการทำงาน รวมถึงการปรับตัวทางด้านอารมณ์ ความคิด และการมีบทบาทหน้าที่ใหม่ในครอบครัว ต้องใช้เวลาและความเข้าใจในการปรับตัวเข้าหากันของคู่สมรส ซึ่งบ่อยครั้งที่พบว่า คู่สมรสไม่สามารถปรับตัวเข้าหากันได้ และอาจทำให้เกิดปัญหาการหย่าร้าง (กรรณิการ์ มีสวัสดิ์, 2562)

จากรายงานสถิติของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ปี 2563-2565 ในภาคตะวันออกพบว่า คู่สมรสมีอัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อัตราการหย่าร้างในภาคตะวันออกของประเทศไทย ปี 2563 มีอัตราการหย่าร้าง 15,379 คู่ ปี 2564 มีอัตราการหย่าร้าง 15,196 คู่ ปี 2565 มีอัตราการหย่าร้าง 18,852 คู่ ซึ่งอัตราการหย่าร้างในปี 2565 เพิ่มขึ้นจากปี 2563 ร้อยละ 22.58 (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2565) จากอัตราการหย่าร้างดังกล่าว ย่อมบ่งชี้ให้เห็นถึงปัญหาการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของคนสองคน ความพึงพอใจ ความมั่นคง และความสงบสุขในชีวิตสมรสที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด สาเหตุของการหย่าร้างในปัจจุบันนี้ อาจเนื่องมาจากลักษณะของครอบครัวยุคใหม่ เป็นครอบครัวเดี่ยว อยู่กันเฉพาะสามี ภรรยา หรือพ่อแม่ลูก ทำให้มีความเปราะบาง รวมถึงความผันผวนของสภาพเศรษฐกิจ ค่านิยมวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามีภรรยาใช้เวลา

ส่วนใหญ่ไปกับการทำงานนอกบ้าน อาจเกิดความเครียดทั้งจากหน้าที่การงาน สภาวะสังคมและเศรษฐกิจ เช่น ภาระหนี้สินต่าง ๆ ทำให้ต้องทำงานหนักมากขึ้น ขณะเดียวกันความอดทนต่อปัญหาในครอบครัวก็อาจลดน้อยลง เนื่องจากทั้ง 2 ฝ่ายต่างมีงานทำ มีรายได้เป็นของตัวเอง สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ไม่ต้องพึ่งพาอีกฝ่าย ดังนั้นการทำให้คู่สมรสตระหนักถึงความสำเร็จในชีวิตสมรสจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับชายและหญิงที่แยกทางกับคู่สมรส หรือมีปัญหาในการใช้ชีวิตคู่พบว่า สาเหตุโดยส่วนใหญ่ที่ทำให้คู่สมรสไม่สามารถประคับประคองชีวิตคู่ต่อไปได้ คือความไม่ซื่อสัตย์ การละเลยไม่แสดงออกถึงความรักที่มีให้กัน ต่างคนต่างทำงานจนไม่มีเวลา หรือการมีทัศนคติมุมมองที่ไม่ตรงกัน ไม่ค่อยสื่อสารหรือสื่อสารกันในเชิงลบ พุดจาทำร้ายจิตใจอีกฝ่าย และการทำร้ายร่างกายกัน เป็นต้น ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เป็นปัญหาที่สะสมในการใช้ชีวิตคู่ และไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การใช้ชีวิตสมรสไม่สามารถดำเนินต่อไปได้จนทำให้คู่สมรสหลายคู่ต้องจบลงด้วยการแยกทางหรือหย่าร้าง

ความสำเร็จในชีวิตสมรสของคู่สมรสจะเกิดขึ้นได้นั้น ไม่สามารถบ่งบอก หรือชี้ชัดได้จากการที่ชายหญิงได้แต่งงานและได้ครองคู่กัน แต่ความสำเร็จในชีวิตสมรสของแต่ละคนนั้นอาจมีแนวคิดมุมมองที่แตกต่างกันออกไป สอดคล้องกับ Karney and Crown (2007) ที่กล่าวว่า การที่จะประเมินว่า คู่สมรสใดประสบความสำเร็จในชีวิตสมรสได้ ต้องให้คู่สมรสนั้น ประเมินความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยตนเองว่า มีความพึงพอใจและชีวิตสมรสของตนเป็นไปอย่างราบรื่นหรือไม่ ซึ่ง Oranthikal and Vabsteenwegen

(2006) ได้ให้ข้อสังเกตว่า ความมั่นคงเป็นสิ่งที่คู่สมรสทุกคู่ต้องการ แต่ความพึงพอใจในชีวิตสมรสเป็นลักษณะความต้องการส่วนบุคคล และบุคคลต้องประเมินด้วยตนเอง แม้ว่าความมั่นคงในชีวิตสมรสนั้น จะเป็นความต่อเนื่องของการแต่งงานและเป็นสิ่งที่ทุกคู่สมรสต้องการ แต่การที่คู่สมรสจะสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น ไม่แยกทางหรือหย่าร้างกัน ต้องอาศัยความพึงพอใจในชีวิตสมรสด้วย

แม้ว่าความพึงพอใจในชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรสจะมีความสัมพันธ์กัน แต่ไม่มีโครงสร้างที่ทับซ้อนกัน การแต่งงานหรือการครองคู่สามารถคงอยู่ได้เป็นเวลาหลายปี แม้ว่าคู่สมรสจะไม่ได้มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากนัก (Berscheid & Regan, 2016) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kimeto (2016) ที่กล่าวถึงความสำเร็จในชีวิตสมรส (Marital success) ประกอบด้วย ความมั่นคง ความพึงพอใจ รวมทั้งการปรับตัวเข้าหากันได้ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดี และเกิดการร่วมมือกันเพื่อขจัดปัญหา อุปสรรค ข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญในทุกสถานการณ์ ในขณะที่ กรมสุขภาพจิต (2546) ได้ระบุถึงความสำเร็จในชีวิตสมรส ได้แก่ การเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การตัดสินใจวางแผนร่วมกัน การใช้เวลาร่วมกัน มีความใกล้ชิดกัน มีการปรับตัวที่ดี มีความพร้อมทางด้านอารมณ์ ให้ความเป็นเพื่อน การเข้าใจคู่ของตน ให้ความซื่อสัตย์ มอบความไว้วางใจต่อกัน การจัดการทางการเงินที่ดี การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เข้ากันได้ในเรื่องของอายุ ระดับการศึกษา ค่านิยม คุณธรรม เรื่องที่สนใจ สถานะทางการเงิน ตลอดจนรสนิยมทางเพศที่สอดคล้องกัน นอกจากนี้ รพีพงศ์ ยังวราสวัสดิ์ (2558) ได้กล่าวว่า ความสำเร็จในชีวิตสมรส

คือ การที่คู่สมรสมีความรัก ความผูกพัน เห็นคุณค่า ให้เกียรติและเคารพความคิดกันและกัน การสื่อสารทางบวก การสนับสนุนช่วยเหลือกัน การจัดการความขัดแย้ง การให้อภัยกัน การปรับตัวที่ดีต่อกัน และการไว้วางใจกัน

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรส เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น เนื่องจากจะช่วยลดอัตราการหย่าร้าง ลดปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากครอบครัว การที่คู่สมรสประสบความสำเร็จในชีวิตสมรส มีความพึงพอใจซึ่งกันและกัน มีความมั่นคงในชีวิตสมรส จะช่วยส่งเสริมให้คู่สมรสนั้นสร้างครอบครัวที่มีคุณภาพ สามารถเลี้ยงดูบุตรด้วยความรัก ความเข้าใจ และยังสามารถเลี้ยงดูบุตรโตมาในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีพัฒนาการที่เป็นไปตามวัย ไม่ได้ประสบผลกระทบจากการที่พ่อแม่ทะเลาะเบาะแว้งกันจนทำให้เด็กเก็บกดและเติบโตไปอย่างขาดความสมดุล ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส เพื่อเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการช่วยเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส
2. เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส

3. สมมติฐานการวิจัย

1. การได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรสกับระยะเวลาการทดลองมีความสัมพันธ์กัน

2. กลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส มีคะแนนความสำเร็จในชีวิตสมรสในระยะติดตามผล สูงกว่ากลุ่มควบคุม

3. กลุ่มทดลองที่ได้รับการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส มีคะแนนความสำเร็จในชีวิตสมรสในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล สูงกว่าระยะก่อนทดลอง

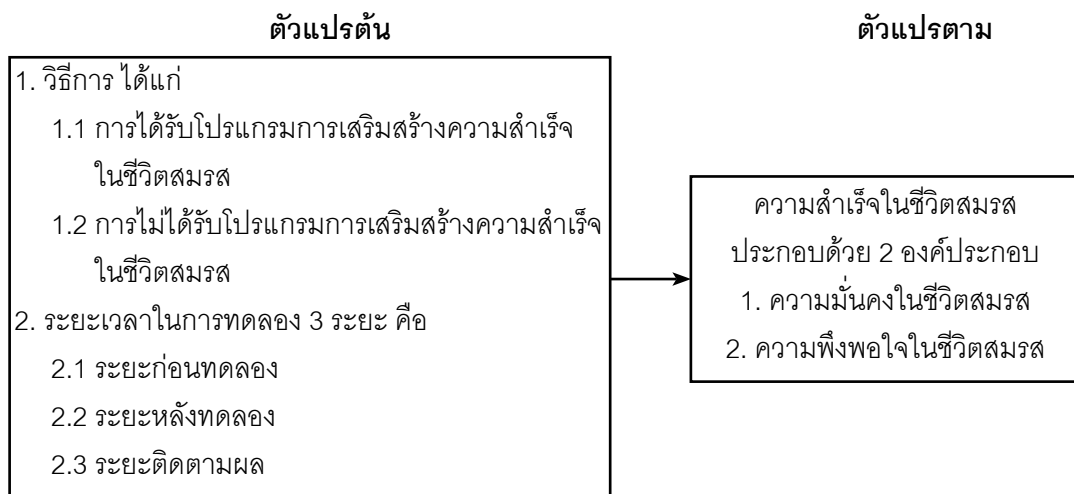
4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส ผู้วิจัยสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส

การศึกษาค้นคว้าของโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส ผู้วิจัยสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการศึกษาค้นคว้าของโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ คู่สมรสที่จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมาย และใช้ชีวิตสมรสร่วมกันมากกว่า 1 ปี ขึ้นไป มีสัญชาติไทย ที่อาศัยอยู่จังหวัดชลบุรี

กลุ่มตัวอย่าง คือ คู่สมรสที่จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมาย และใช้ชีวิตสมรสร่วมกันมากกว่า 1 ปี ขึ้นไป มีสัญชาติไทย มีคะแนนจากมาตรวัดความสำเร็จในชีวิตสมรส ต่ำกว่าเกณฑ์คะแนนปกติ (Norms) ที่สมัครงานในการเข้าร่วมการทดลอง จำนวน 20 คู่ (คิดเป็นจำนวน 40 คน)

5.2 ตัวแปรที่ใช้ในการพัฒนา

1. ตัวแปรต้น (Independent Variable)

1.1 วิธีการ แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ

1.1.1 การได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส

1.1.2 การไม่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส

1.2 ระยะเวลาการทดลอง

1.2.1 ระยะเวลาก่อนทดลอง (Pre-test)

1.2.1 ระยะเวลาหลังทดลอง (Post-test)

1.2.3 ระยะติดตามผล (Follow up)

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

คือ ความสำเร็จในชีวิตสมรส ตามกรอบแนวคิดของ Kimeto (2016) ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ ความพึงพอใจในชีวิต (Marital satisfaction) และความมั่นคงในชีวิตสมรส (Marital stability)

5.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ของโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรสมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power (Faul, Erdfelder, Lang, & Buchner, 2007) โดยกำหนดค่า Effect size ที่ 0.5 เมื่อทำการทดสอบไคสแควร์ที่ยอมรับในระดับสากล ได้กำหนดค่า effect size เท่ากับ 0.5 ซึ่งส่วนใหญ่ในการวิจัยเชิงทดลองจะนิยมค่า effect size เท่ากับ 0.5 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.05 ค่าอำนาจทดสอบ (power of test) เท่ากับ 0.80 (Hair et al., 2010) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ 38 คน ดังนั้นเพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจึงสุ่มกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มตามแบบแผนการทดลอง (Random Assignment) โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่มเท่า ๆ กัน เป็นกลุ่มทดลอง 10 คู่ และกลุ่มควบคุม 10 คู่ รวมทั้งสิ้น 20 คู่

2. ผู้วิจัยประชาสัมพันธ์การรับสมัครกลุ่มตัวอย่าง เป็นคู่สมรสที่จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมาย และใช้ชีวิตสมรสร่วมกันมากกว่า 1 ปี ขึ้นไป มีสัญชาติไทย ที่อาศัยอยู่จังหวัดชลบุรี เข้าร่วมโครงการวิจัย โดยติดต่อขอประชาสัมพันธ์กับหน่วยงานองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น โรงเรียน บริษัทเอกชน และโรงงานอุตสาหกรรม ในจังหวัดชลบุรี โดยการประชาสัมพันธ์ผ่าน Line, Facebook ของผู้วิจัยในการรับสมัครเพื่อคัดเลือกคู่สมรส โดยที่คู่สมรสสามารถสมัครเข้าร่วมโครงการวิจัยผ่าน Link หรือ QR Code ได้อย่างสมัครใจและมีความเป็นอิสระ

3. ผู้วิจัยประเมินคู่สมรสที่สมัครเพื่อเข้าร่วมในการทดลองใช้โปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส ดังนี้

1) ผู้วิจัยให้คู่สมรสทำมาตรวัดความสำเร็จในชีวิตสมรส หากกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการวิจัยรู้สึกไม่สบายใจหรือต้องการที่จะยุติการทำมาตรวัด สามารถยุติการทำมาตรวัดได้ทันทีโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้เข้าร่วมวิจัยทั้งสิ้น

2) ผู้วิจัยนำข้อมูลคะแนนจากมาตรวัดความสำเร็จในชีวิตสมรสมาจัดเรียงคะแนนและคัดเลือกคู่สมรสที่มีคะแนนความสำเร็จในชีวิตสมรสต่ำกว่าเกณฑ์คะแนนปกติ (Norms) เข้าร่วมการทดลอง

3) ผู้วิจัยติดต่อกลับเพื่อแจ้งผลการสมัครทุกคนตามลำดับ ส่วนข้อมูลของผู้ที่ไม่ได้รับการคัดเลือก ผู้วิจัยจะทำการทำลายข้อมูลทั้งหมดหลังจากแจ้งผลการคัดเลือกและคู่สมรสที่ได้รับการคัดเลือก ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดโครงการเปิดโอกาสให้คู่สมรสซักถามจนเข้าใจ ตลอดจนเปิดโอกาสให้คู่สมรสที่เข้าร่วมโครงการ ซักถามได้ทุกช่องทาง ตลอดระยะเวลาที่ทำการวิจัย โดยพูดคุยแยกกันอย่างเป็นอิสระ

4) ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มคู่สมรสเข้ากลุ่ม (Random Assignment) โดยใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีจับสลาก (Lottery) แบบไม่ใส่คืนเป็นกลุ่มทดลอง 10 คู่ และกลุ่มควบคุม 10 คู่ รวมทั้งสิ้น 20 คู่

4. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรสที่ได้พัฒนาขึ้นโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบแผนการทดลองแบบกลุ่มควบคุม

ที่มีการวัดก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล (Control Group Pretest Posttest Follow-up Design) โดยวัดความสำเร็จในชีวิตสมรสของคู่สมรส 4 ระยะ ดังนี้

4.1 ระยะก่อนการทดลอง ผู้วิจัยให้คู่สมรสทำมาตรวัดความสำเร็จในชีวิตสมรส ใช้เวลา 15-20 นาที และนำคะแนนที่ได้เป็นคะแนนก่อนการทดลอง (Pretest)

4.2 ระยะทดลอง ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการให้กลุ่มตัวอย่างได้เข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสที่ผู้วิจัยพัฒนา โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการให้การปรึกษากับคู่สมรสกลุ่มทดลองด้วยตนเอง โดยให้การปรึกษาที่ละ 1 คู่ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 60-90 นาที สถานที่ในการให้การปรึกษาเป็นสถานที่ส่วนตัว ไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก และไม่มีผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องอยู่ในพื้นที่จำนวน 10 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 5 สัปดาห์

4.3 ระยะหลังการทดลอง ผู้วิจัยให้คู่สมรสทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำมาตรวัดความสำเร็จในชีวิตสมรส หลังจากได้เข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสเสร็จสิ้นแล้ว และใช้คะแนนการวัดดังกล่าวเป็นคะแนนหลังการทดลอง (Posttest) หลังจากนั้นให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมดำเนินชีวิตตามปกติจำนวน 2 สัปดาห์

4.4 ระยะติดตามผล ผู้วิจัยดำเนินการวัดความสำเร็จในชีวิตสมรสทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังจากได้รับการเรียนรู้ตามโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์ และใช้คะแนนการวัดดังกล่าวเป็นคะแนนภายหลังการทดลอง (Follow Up)

5.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. มาตรฐานวัดความสำเร็จในชีวิตสมรส ซึ่งเป็นมาตรวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 26 ข้อ ซึ่งผ่านการตรวจสอบหาคุณภาพของ มาตรวัดความสำเร็จในชีวิตสมรส โดยตรวจสอบ ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ พบว่า ทุกข้อคำถามมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.208-0.758 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .893 หาคุณภาพ เครื่องมือด้วยเทคนิควิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน อันดับสอง (Confirmation factor Analysis) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป LISREL เพื่อทดสอบยืนยัน โครงสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรส สรุปผลได้ว่า แบบจำลองสมการโครงสร้างที่ได้ดำเนินการปรับแก้ (Adjust model) มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าดัชนีความกลมกลืน ดังนี้ $\chi^2 = 503.75$, $df = 282$, $p\text{-value} = .00000$, $\chi^2 / df = 1.78$, $RMSEA = .046$, $RMR = .048$, $SRMR = .046$, $CFI = .91$, $GFI = .93$, $AGFI = .91$, $CN = 363.13$ เป็นที่ยอมรับได้

2. โปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จ ในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส จำนวน 10 ครั้ง ครั้งละ 60-90 นาที เป็นรูปแบบการให้การปรึกษา แบบพบหน้า ซึ่งผ่านการพิจารณาตรวจสอบ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จาก ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญ เฉพาะทางการให้การปรึกษาเชิงจิตวิทยา และนำไป ทดลองใช้ (Try Out) กับคู่สมรสที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของลำดับขั้นตอน การปรึกษา ระยะเวลา เนื้อหาระหว่างการทดลอง และพิจารณาถึงข้อจำกัด เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ และมีคุณภาพยิ่งขึ้น

5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการจัด กระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรม สำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่าง ของค่าเฉลี่ยความสำเร็จในชีวิตสมรส

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

2.2 ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติ ด้วยการทดสอบ Compound Symmetry โดยใช้ สถิติ Mauchly's Test of Sphericity เพื่อตรวจสอบ ว่าค่าความแปรปรวนของตัวแปรที่ศึกษาทุกตัวแปร มีความแปรปรวนเป็นแบบ Compound Symmetry หรือไม่

2.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่าง ของความสำเร็จในชีวิตสมรสโดยรวม และรายด้าน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อน การทดลอง หลังการทดลอง และหลังติดตามผล โดยพิจารณาจาก ค่า F-test ด้วยการวิเคราะห์ ความแปรปรวนสองทางแบบวัดซ้ำ (Two - way ANOVA repeated measurement)

6. การพิทักษ์สิทธิ์

การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ครั้งนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการ พิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัย บูรพา รหัสโครงการวิจัย G-HU009/2566 ได้รับการ รับรองเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2566

7. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ การวิจัย ดังนี้

1. ผลพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส ตามกรอบแนวคิดของ Kimeto (2016) ซึ่งประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ ความพึงพอใจในชีวิตสมรส (Marital Satisfaction) และความมั่นคงในชีวิตสมรส (Marital Stability) โดยการพัฒนาจะเน้นไปที่การเสริมสร้างทั้ง 2 องค์ประกอบของความสำเร็จในชีวิตสมรสให้กับคู่สมรส และใช้แนวคิดทฤษฎีการให้การปรึกษาคู่สมรส โดยใช้หลักการและเทคนิคของทฤษฎีการให้การปรึกษาคู่สมรสแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Marriage Therapy) มาใช้ในการให้การปรึกษา โดยผู้วิจัยใช้ เทคนิคการเสริมแรงทางบวก เทคนิคการสอน เทคนิคการใช้ตัวแบบ เทคนิคการวิเคราะห์ตามรูปแบบ ABC เทคนิคการฝึกทักษะการบริหารความขัดแย้ง เทคนิคการปรับโครงสร้างทางความคิด เทคนิคการแสดงบทบาทสมมติ และเทคนิคการใช้สรรพนาม มาใช้ในกระบวนการให้การปรึกษา

โปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรสที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยให้การปรึกษาคู่สมรสแบบพบหน้าเป็นรายคู่ ครั้งละ 1 คู่ ดำเนินการให้การปรึกษาทั้งหมดจำนวน 10 ครั้ง ระยะเวลาครั้งละ 60-90 นาที ดังนี้

ครั้งที่ 1 ปฐมนิเทศและสร้างสัมพันธภาพ ผู้วิจัยจะพบคู่สมรสทีละคู่ จำนวน 10 คู่ เพื่อสร้างสัมพันธภาพ ชี้แจงวัตถุประสงค์ กระบวนการ

ระยะเวลา สถานที่ในการให้ปรึกษา รวมถึงข้อตกลงต่าง ๆ ร่วมกัน

ครั้งที่ 2 ศึกษาลักษณะปัญหา และเรียนรู้มุมมองต่อความสำเร็จในชีวิตสมรส มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะปัญหาระหว่างผู้วิจัยและคู่สมรส และเรียนรู้มุมมองต่อความสำเร็จในชีวิตสมรส

ครั้งที่ 3 มุมมองใหม่สู่ความมั่นคงในชีวิตสมรส มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คู่สมรสได้ตระหนักถึงความสำคัญของการปรับมุมมองทางบวก เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตสมรส

ครั้งที่ 4 บริหารจัดการความขัดแย้งเพื่อความมั่นคงในชีวิตสมรส มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาองค์ประกอบด้านความมั่นคง โดยการสำรวจและจัดการกับความขัดแย้งในการใช้ชีวิตสมรส ซึ่งผู้วิจัยนำเทคนิคการสอน และเทคนิคการฝึกทักษะการบริหารความขัดแย้งมาช่วยเหลือ

ครั้งที่ 5 พัฒนาความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยความไว้วางใจและความซื่อสัตย์ เพื่อให้คู่สมรสได้เรียนรู้เกี่ยวกับความไว้วางใจ และพัฒนาความไว้วางใจและความซื่อสัตย์ต่อการใช้ชีวิตสมรส

ครั้งที่ 6 รักอย่างไรเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรส การให้การปรึกษาในครั้งนี้ช่วยพัฒนาองค์ประกอบด้านความพึงพอใจ โดยเสริมสร้างให้คู่สมรสได้ตระหนักถึงความสำคัญในการแสดงความรัก ความรู้สึกห่วงใย และมีวิธีในการแสดงความรักต่อคู่สมรสอย่างเหมาะสม

ครั้งที่ 7 สื่อสารเพื่อเสริมสร้างความพึงพอใจในชีวิตสมรส การให้การปรึกษาครั้งนี้จะส่งเสริมการสื่อสารทางบวกเพื่อให้คู่สมรสมีวิธีการสื่อสารทางบวกร่วมกันได้อย่างเหมาะสม

ครั้งที่ 8 เข้าใจความเป็นตัวตนของกันและกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คู่สมรสเข้าใจความเป็นตัวตน

ของคู่สมรส มีวิธีการแสดงออกถึงการยอมรับในตัวตนของกันและกันได้เหมาะสม

ครั้งที่ 9 ช่วงเวลาแห่งความผูกพันสู่ความสำเร็จในชีวิตสมรส การให้การปรึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้คู่สมรสเกิดการพัฒนาและคงไว้ซึ่งความผูกพันสู่ความสำเร็จในชีวิตสมรสในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเสริมแรงทางบวก

ครั้งที่ 10 การยุติการให้การปรึกษา เป็นครั้งสุดท้ายในการให้การปรึกษา เพื่อสรุปกระบวนการให้การปรึกษาทั้งหมด ประเมินผลการให้การปรึกษา เพื่อยุติการให้การปรึกษา

2. ผลการศึกษาการใช้โปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส

ผู้วิจัยนำเสนอผลการใช้โปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส โดยข้อมูลพื้นฐานของคู่สมรสกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คู่ ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเพศชาย มีอายุระหว่าง 29-45 ปี และเพศหญิงมีอายุระหว่าง 26-44 ปี และแสดงผลการศึกษาการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความสำเร็จในชีวิตสมรส (MRTSCC) ในภาพรวม ระหว่างกลุ่มการทดลอง (Group) กับช่วงระยะเวลาในการวัด (Time) รายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การตรวจสอบการเป็น Compound Symmetry ของตัวแปรที่ทำการศึกษาและผลการตรวจสอบค่าความแตกต่างของเมตริกซ์ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม (Wilks' Lambda)

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS	Df	MS	F
ความสำเร็จในชีวิตสมรส (MRTSCC)	การวัดก่อน-หลัง และการติดตามผล	8.153	1.271	6.415	326.089**
	ช่วงเวลาการวัด (time)*กลุ่ม (Group)	5.984	1.271	4.709	239.350**
	ความคลาดเคลื่อน	.950	48.293	.020	
รวม		15.087	50.835	11.144	

ช่วงเวลาการวัด Wilks' Lambda = .092, F= 181.538**, P = .000

ช่วงเวลาการวัด*กลุ่ม Wilks' Lambda = .120, F= 135.341**, P = .000

Mauchly's W = .426 , Approx. Chi-Square = 31.549*, df = 2, p = .000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01/ *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า Mauchly's Test of Sphericity ซึ่งเป็นการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นในเรื่อง Compound Symmetry ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ มีค่าเท่ากับ .426 (P < .05) แสดงว่าความแปรปรวนตัวแปรดังกล่าวไม่เป็น Compound Symmetry ดังนั้นในการตรวจสอบค่าสถิติวิเคราะห์ความแปรปรวน ควรที่จะอ่านค่า

สถิติทดสอบ ANOVA ด้วยค่า Greenhouse-Geisser

เมื่อพิจารณาผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของเมตริกซ์ความแปรปรวนร่วมระหว่างกลุ่มด้วยสถิติทดสอบ Wilks' Lambda ในการทดสอบการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบหลายตัวแปร (Multivariate Analysis of Variance) พบว่าค่า Wilks' Lambda ของการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่าง

ช่วงเวลาการวัด*กลุ่ม มีค่าเท่ากับ .120 ($F = 135.341$, $P = .000$) แสดงให้เห็นว่า ในการวัด ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยความสำเร็จในชีวิตสมรส (MRTSCC) แตกต่างกัน อย่างน้อย 1 คู่

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบมีการวัดซ้ำแบบสองทาง (Two-Way Analysis of

Variance Repeated Measurement, ANOVA) พบว่ามีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กันระหว่างกลุ่ม (Group) ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กับช่วงระยะเวลาในการวัด ได้แก่ ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล จึงได้ดำเนินการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ รายละเอียด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความสำเร็จในชีวิตสมรส (MRTSCC) ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล

ช่วงเวลา การวัด	ค่าเฉลี่ย				F	เปรียบเทียบรายคู่
	กลุ่มทดลอง (n=20)		กลุ่มควบคุม (n=20)			
	M	S.D.	M	S.D.		
ก่อน	3.15	.21	3.20	.12	1.092	-
หลัง	4.21	.10	3.26	.12	671.889*	ทดลอง > ควบคุม
ติดตามผล	4.13	.07	3.31	.09	922.634*	ทดลอง > ควบคุม
F	311.114*		.766			
เปรียบเทียบ	หลัง > ก่อน		-			
รายคู่	ติดตาม > ก่อน					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบรายคู่ ในระยะก่อนการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

ในระยะหลังการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มควบคุม ($M = 4.21 > M = 3.26$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ในระยะติดตามผล พบว่า กลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มควบคุม ($M = 4.13 > M = 3.31$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยระยะหลังการทดลอง มากกว่าก่อนการทดลอง ($M = 4.21 > M = 3.15$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าเฉลี่ยระยะติดตามผลมากกว่าก่อนการทดลอง ($M = 4.13 > M = 3.15$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าเฉลี่ยระยะหลังการทดลองมากกว่าระยะติดตามผล ($M = 4.21 > M = 3.13$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

8. สรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยนำเสนอการสรุปและอภิปรายผล การวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส

โปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส ประกอบด้วย การให้การปรึกษาทั้งหมด จำนวน 10 ครั้ง ระยะเวลา ครั้งละ 60-90 นาที เป็นการให้การปรึกษาแบบพบหน้าคู่สมรสเป็นรายคู่ ทีละ 1 คู่ สัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับ อุมพร ตรังคมบัติ (2544) ที่กล่าวว่า ส่วนใหญ่ความถี่ในการให้การปรึกษาคูสมรสจะเป็นสัปดาห์ละครั้ง แต่ถ้ามีเหตุการณ์วิกฤตก็อาจบ่อยขึ้น เวลาจะนานเท่าไรขึ้นอยู่กับเป้าหมาย เช่น ถ้าแค่ต้องการแก้ไขปัญหาด้านการสื่อสาร ก็จะใช้เวลาเพียงไม่กี่ครั้ง เช่น 8-10 ครั้ง กระบวนการและขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญและเหมาะสม จะช่วยให้การให้ความช่วยเหลือครอบครัวนั้นประสบความสำเร็จ หากขาดการวางแผนที่ดี อาจเกิดการล้มเหลวได้

โปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรสที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เลือกใช้หลักการและเทคนิคของทฤษฎีการให้การปรึกษาคู่สมรสด้วยพฤติกรรมนิยม (Behavioral Marriage Therapy) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรส เนื่องจากทฤษฎีนี้มีแนวคิดและเทคนิคที่เอื้ออำนวยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคู่สมรส เสริมสร้างสัมพันธภาพเชิงบวก โดยมุ่งเน้น

ให้คู่สมรสเรียนรู้แนวทางในการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางบวก ลดปฏิสัมพันธ์ทางลบ ผูกพันให้คู่สมรสมีทักษะในการสื่อสารทางบวก กล้าแสดงออกถึงความรู้สึกตัวเองอย่างเหมาะสม และมีทักษะในการแก้ไขจัดการกับปัญหาในรูปแบบใหม่ ๆ รวมทั้งยังมุ่งเน้นให้คู่สมรสเรียนรู้การทำสัญญาาระหว่างคู่สมรส เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์ของทั้งคู่ ซึ่งสอดคล้องกับ มณฑิรา จารุเพ็ง (2558) ที่กล่าวว่า เป้าหมายของการให้การปรึกษาคู่สมรส ครอบคลุม ผู้ให้การปรึกษาไม่ได้มุ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเฉพาะผู้ที่ถูกระบุว่ามีปัญหา แต่จะช่วยให้ทั้งบุคคลในครอบครัวยุติหน้าที่ได้ดีกว่าเดิม เป้าหมายเหล่านี้จะเป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อมีการช่วยเหลือให้ครอบครัวเปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติที่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ เช่น การสื่อสาร การแก้ไขความขัดแย้ง การแก้ไขปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว

จึงกล่าวได้ว่า โปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรสที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม และสามารถเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสให้กับคู่สมรสได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ศึกษาผลการใช้โปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส

จากการศึกษาผลการใช้โปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น พบว่า

1. ในระยะก่อนการทดลอง คู่สมรสกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยความสำเร็จในชีวิตสมรสใกล้เคียงกัน เนื่องจากยังไม่ได้รับการปรึกษาด้วยโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส

เมื่อคู่สมรสกลุ่มทดลองได้รับการปรึกษาด้วยโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตด้วยการปรึกษาคู่สมรส ทำให้ระยะหลังการทดลองและติดตามผล คู่สมรสกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความสำเร็จในชีวิตสมรสสูงกว่ากลุ่มควบคุม

2. คู่สมรสที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรสโดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยความสำเร็จในชีวิตสมรสในระยะหลังการทดลองและระยะการติดตามผลสูงขึ้นกว่าก่อนการได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการให้การปรึกษาจำนวน 10 ครั้ง ระยะเวลาครั้งละ 60-90 นาที สามารถช่วยเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสให้กับคู่สมรสได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นให้คู่สมรสกลุ่มทดลองเรียนรู้แนวทางในการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางบวกลดปฏิสัมพันธ์ทางลบ ผักผ่อนให้คู่สมรสมีทักษะการสื่อสารทางบวก และกล้าแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองอย่างเหมาะสม มีทักษะในการจัดการปัญหาในรูปแบบใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับตนเองและคู่สมรสของตน ส่งผลทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และทำให้คู่สมรสเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์ ซึ่งจะเห็นได้จากผลการวิจัยที่พบว่าคู่สมรสกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความสำเร็จในชีวิตสมรสในระยะหลังการทดลองสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการให้การปรึกษา

ทั้งนี้ เนื่องด้วยโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรสที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบการให้การปรึกษาเป็นรายคู่สมรส หรือรายครอบครัว ซึ่งเป็นวิธีการใน

การช่วยเหลือคู่สมรสให้เหมาะสมกับปัญหาที่แตกต่างกันของแต่ละคู่สมรส ไม่ว่าจะเป็นปัญหาพฤติกรรม การสื่อสาร หรืออารมณ์ โดยคู่สมรสทั้งสองฝ่าย ต้องเข้าร่วมโปรแกรมในแต่ละครั้งเป็นรายคู่สมรสเสมอ ซึ่งการเข้าร่วมโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรสเป็นรายคู่สมรส จะช่วยให้คู่สมรสเข้าใจกันมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนมุมมองความรู้สึกซึ่งกันและกัน มีสัมพันธภาพที่ดีเป็นไปในทิศทางบวกมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการแก้ไขและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย สอดคล้องกับ อุมพร ตรังคมบดี (2544) ที่กล่าวว่า การปรึกษาคู่สมรสเป็นการบำบัดที่รวมเอาบุคคลที่มีความผูกพันกันในฐานะครอบครัวเข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหาหรือการทำจิตบำบัดทั้งครอบครัว ไม่เพียงเฉพาะแค่ผู้ที่มีปัญหาเพียงผู้เดียว ซึ่งครอบครัว หมายถึง บุคคลที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับตัวผู้มีปัญหา เช่น สามี ภรรยา พ่อแม่ ลูก ญาติพี่น้อง ซึ่งการปรึกษาคู่สมรสนั้นมีจุดมุ่งหมายในการให้ความช่วยเหลือครอบครัว มองครอบครัวเป็นระบบ มองปัญหาหรือความบกพร่องในหน้าที่ของครอบครัวว่ามาจากระบบครอบครัว ปัญหาของสมาชิกคนใดคนหนึ่งเพียงเล็กน้อยนั้นก็สามารถทำให้ครอบครัวสูญเสียความเป็นระบบ ดังนั้นการให้การปรึกษาคู่สมรสจึงไม่สามารถที่จะแยกบุคคลออกมาจากสังคมที่ผู้รับการปรึกษาเคยใช้ชีวิตอยู่ได้ การเน้นความรับผิดชอบร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องมุ่งเน้นครอบครัวเป็นจุดศูนย์กลางที่ผู้ให้การปรึกษาต้องสนใจตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการให้การปรึกษา เพื่อกำหนด ฤดูกาล (2563)

จากผลการศึกษาโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรส สรุปได้ว่า คู่สมรสกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรส ในระยะหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสำเร็จในชีวิตสมรสสูงขึ้น และในระยะติดตามผล พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนความสำเร็จในชีวิตสมรสหลังการทดลอง และระยะติดตามผลของคู่สมรสกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกัน และมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสำเร็จในชีวิตสมรสที่สูงกว่ากลุ่มควบคุม ทั้งในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรสที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ สามารถช่วยส่งเสริมให้คู่สมรสดำเนินชีวิตคู่ได้อย่างมั่นคงและพึงพอใจ จนนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตสมรสได้

9. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. มาตรฐานวัดความสำเร็จในชีวิตที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ เป็นมาตรวัดที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของกลุ่มตัวอย่าง หากผู้ที่สนใจมีความประสงค์จะนำไปใช้ ควรมีการศึกษาถึงเกณฑ์มาตรฐานและเกณฑ์ในการแปลผลให้ชัดเจนก่อนนำมาตราวัดไปใช้ และหากนำมาตราวัดไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ ควรมีการปรับข้อคำถามให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างนั้น ๆ
2. ผู้ที่สนใจนำไปโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรสไปใช้ ควรมีความรู้ ความเข้าใจทางจิตวิทยาการให้การปรึกษา มีประสบการณ์ในการให้การปรึกษา และได้รับการฝึกปฏิบัติ ฝึกการใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่มีความเฉพาะเจาะจง เพื่อเสริมความรู้ ความเข้าใจใน

ทฤษฎีและเทคนิค ก่อนนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับกลุ่มตัวอย่าง

3. สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือหน่วยงานที่สนใจนำไปโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรสไปใช้ ควรคำนึงถึงลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา รวมไปถึง แนวคิดหลักการกระบวนการให้การปรึกษา เทคนิคต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมตามบริบทของกลุ่มตัวอย่างนั้น ๆ เพื่อให้สามารถนำไปโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรสไปใช้ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาและพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตสมรสด้วยการปรึกษาคู่สมรสในกลุ่มตัวอย่างที่มีความเฉพาะ เช่น คู่สมรสที่มีบุตร คู่สมรสที่ไม่มีบุตร คู่สมรสที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมาย คู่สมรสที่ไม่ได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน เป็นต้น เพื่อนำไปพัฒนา และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการพิจารณาถึงรูปแบบการให้การปรึกษาแบบออนไลน์ หรือการผสมผสานระหว่างการให้การปรึกษาในรูปแบบการพบหน้าและแบบออนไลน์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับคู่สมรสในการเข้ารับการปรึกษา และยังสอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป
3. ควรพิจารณาโปรแกรมการปรึกษาให้มีความกระชับมากขึ้น เพื่อลดระยะเวลาในการเข้ารับการปรึกษาของคู่สมรส และสอดคล้องกับวิถีการใช้ชีวิตในปัจจุบันที่บุคคลค่อนข้างมีเวลาจำกัด

10. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

References

- Berscheid, E. S., & Regan, P. C. (2016). *The psychology of interpersonal relationships*. London: Psychology.
- Department of Mental health. (2003). *Marriage Guide*. Bangkok. Department of Mental health. (in Thai)
- Faul, F., Erdfelder, E., Lang, A. G., & Buchner, A. (2007). G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behav Res Methods*, 39(2), 175-91.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Kannika Mesawad. (2019). Counseling Service of Spouse in Single Family. *Journal of Buddhist Psychology*, 4(2), 36-49 (in Thai)
- Karney, B. R., & Crown, J. S. (2007). *Families under stress: An assessment of data, theory, and research on marriage and divorce in the military*. Santa Monica: Rand Corporation.
- Kimeto, J. (2016). *The effect of social media on marital success: a case of lang' ata constituency, Nairobi county, kenya*. Pan Africa Christian University.
- Monthira Charupheng. (2015). Family study and Family counseling. Bangkok: DANEX Interporation. (in Thai)
- Orathinkal, J., & Vansteenwegen, A. (2006). The effect of forgiveness on marital satisfaction in relation to marital stability. *Contemporary Family Therapy*, 28, 251-260.
- Pennapha Koolnaphadol. (2020). *Family counseling* (3rd ed.). Bangkok: Papermate. (in Thai)
- Rapeepong Youngwarasawasd. (2015). THE INTEGRATIVE FAMILY COUNSELING MODEL FOR ENHANCING COUPLE MARITAL SUCCESS. *Journal of Education Research, Faculty of Education, Srinakharinwirot University*, 10(1), 130-145. (in Thai)
- The Bureau Of Registration Administration. (2022). *Statistics report on the number of divorce registrations*. form <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/GENSTAT/STATFAM/#/marry>
- Umaporn Trangkasombat. (2001). *Psychotherapy and family counseling*. 5th printing. Bangkok: Family Research and Development Center. (in Thai)

Umaporn Trangkasombat. (2002). *Marital psychology and couples therapy*. Bangkok: Family Research and Development Center. (in Thai)

การยอมรับการปฏิบัติทางการเกษตร ที่ดีในการผลิตหอมแดงของเกษตรกร อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี

มณีนิล อินชิตี*

นารีรัตน์ สิริสาร**

สินีนุช คุรุขเมือง แสนเสริม***

Received : September 11, 2023

Revised : November 21, 2023

Accepted : November 27, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพสังคม เศรษฐกิจและการผลิตหอมแดงของเกษตรกร (2) การยอมรับการผลิตหอมแดงตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการยอมรับการผลิตหอมแดงตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงในอำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรปี 2564-2565 จำนวน 137 ราย ใช้สูตร ทาโร่ ยามาเน่ ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 120 ราย โดยใช้การสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลในงานวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยการหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการจัดลำดับ

ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 53.23 ปี มีประสบการณ์ปลูกหอมแดงเฉลี่ย 23.52 ปี เข้าร่วมการอบรมการผลิตหอมแดงตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี เฉลี่ย 1 ครั้ง/ปี มีพื้นที่ปลูกเฉลี่ย 5.49 ไร่ มีรายได้เฉลี่ย 268,833.33 บาท/ปี มีต้นทุนเฉลี่ย 116,983.33 บาท/ปี เกษตรกรใช้หัวพันธุ์ที่เก็บเองและขายผลผลิตให้พ่อค้าคนกลาง 2) เกษตรกรยอมรับการผลิตหอมแดงตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีในระดับมาก (เฉลี่ย 3.68) ได้แก่ มีการจัดการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม ใช้วัตถุ

ผู้รับผิดชอบบทความ : มณีนิล อินชิตี นักศึกษาปริญญาโท วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช E-mail : maneenin@gmail.com

* นักศึกษาปริญญาโท วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*** รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อันตรายทางการเกษตรอย่างปลอดภัย ใช้หัวพันธุ์หอมแดงที่ปลอดโรค พื้นที่เพาะปลูกเหมาะสม มีการบันทึกข้อมูลและมีการใช้น้ำจากแหล่งน้ำที่ปลอดภัย 3) เกษตรกรประสบปัญหาถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางและปัญหาราคาขายของหอมแดงที่ได้รับการรับรองมาตรฐานไม่แตกต่างกับหอมแดงทั่วไป โดยมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการร่วมกันแก้ไขปัญหา เจ้าหน้าที่ควรพัฒนาทักษะและความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีให้แก่เกษตรกรให้มากขึ้น

คำสำคัญ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี / การผลิตหอมแดง / การส่งเสริมการผลิตหอมแดง

Adoption of Good Agriculture Practices in Shallot production of Farmers in Faktha District, Uttaradit Province

Maneenin Inkud*

Nareerut Seerasarn**

Sineenuch Khрутmuang Sanserm***

Abstract

This research aimed to study (1) the social, economic conditions and the production farmers and shallot production by farmers, (2) adoption of good agriculture practices in shallot production of farmers (3) problems and recommendations about adoption of good agriculture practices in shallot production of farmers. The population of this research was shallot production of farmers in Faktha District, Uttaradit Province. And 137 member who had registered with the department of agricultural extension in 2021-2022. The 120-sample size was based on Taro Yamane formula a confidence level is 0.05. Structured interviews were used for data collection. Statistics used were frequency, percentage, mean, minimum, maximum, standard deviation and ranking.

The results indicated that (1) Most farmers were male, with an average age of 53.23 years. The average experience of growing shallots was 23.52 years. Participated in training an average of 1 times/year, the average planting area of 5.49 rai, mostly growing shallots 2 times per year, average income 268,833.33 baht/year, average cost 116,983.33 baht/year. Farmers use shallots bulbs stored in households. Weeds were eliminated using both chemicals and mechanical methods

Corresponding Author : Maneenin Inkud E-mail: maneenin@gmail.com

* Master's degree student of Agriculture Program in Agricultural Extension and Development, Sukhothai Thammathirat Open University

** Ph.D., Assistant Professor, School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University

*** Ph.D., Associate Professor, School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University

All farmers sell their produce to middlemen. (2) Adoption of good agriculture practices in shallot production of farmers at the high level on issue namely: pre-harvest processes management, safety in the use of agricultural pesticides, post-harvest process management, using disease-free shallots, suitable cultivation area, data recording and sources of water (mean 3.68). And (3) Farmers were faced with the problem of their produce lowered by middlemen, and the selling price of certified shallots was not different from that of shallots that did not get certification standards. It was suggested that related organizations should work together to solve the problem. Officials should developed more skills and knowledge about good agricultural practices for farmers.

Keywords : Good agriculture practices / Shallot production / Extension of shallot production

1. บทนำ

ประเทศไทยส่งออกหอมแดงปี 2564 จำนวน 18,727 ตัน มูลค่า 423.62 ล้านบาท ตลาดส่งออกสำคัญ คือ มาเลเซีย ศรีลังกาและสิงคโปร์ การส่งออกวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์สมุนไพรคุณภาพเป็นอันดับ 1 ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือคิดเป็นมูลค่ากว่า 12,211 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565) ในปี 2563 ราคาหอมแดงเฉลี่ยทั่วไปกิโลกรัมละ 14.78 บาท ในจังหวัดอุดรธานีหอมแดงมีราคาเฉลี่ย 8 บาท/กิโลกรัม (กลุ่มพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก, 2565) เกษตรกรจังหวัดอุดรธานีมีการปลูกหอมแดงมากในพื้นที่อำเภอลับแล อำเภอน้ำปาด และอำเภอฟากท่า รวม 233 ครัวเรือน จำนวน 456 แปลง คิดเป็น 1,397.65 ไร่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดอุดรธานี, 2565) เกษตรกรส่วนใหญ่ขายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางจึงทำให้ประสบปัญหาการถูกกดราคา ในขณะที่มีต้นทุนการผลิตสูงขึ้น แต่สถานการณ์ตลาดปัจจุบันมีแนวโน้มความต้องการหอมแดงมากขึ้นและผู้บริโภคต้องการสินค้าเกษตรที่ได้รับมาตรฐานเพิ่มขึ้น แต่การผลิตหอมแดงในพื้นที่อำเภอฟากท่า จังหวัดอุดรธานี พบว่ามีการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตอยู่มาก จากผลการตรวจสอบสารพิษตกค้างในร่างกายของเกษตรกรที่ปลูกหอมแดงของอำเภอฟากท่ามีแนวโน้มสูงขึ้นต่อเนื่องทุกปี

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องการยอมรับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของการผลิตหอมแดงของเกษตรกร เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานส่งเสริมการผลิตหอมแดงตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนมาผลิตหอมแดงตามมาตรฐานเพิ่มขึ้น เกิดความปลอดภัยต่อเกษตรกร

และผู้บริโภค เป็นการยกระดับมาตรฐานสินค้าและเพิ่มมูลค่าให้หอมแดง และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร โดยข้อมูลที่ได้ในการทำวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปปรับปรุงกระบวนการส่งเสริม ถ่ายทอดความรู้แนวทางการพัฒนานโยบายและแผนงานของการส่งเสริมการผลิตหอมแดงและพืชอื่น ๆ ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการผลิตหอมแดงของเกษตรกร

2.2 เพื่อศึกษาการยอมรับการผลิตหอมแดงตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการยอมรับการผลิตหอมแดงตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ทำการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงในอำเภอฟากท่า จังหวัดอุดรธานี ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรของปีการผลิต 2564-2565 (สำนักงานเกษตรจังหวัดอุดรธานี, 2565) ประชากรจำนวนรวม 137 ราย คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาร์โย ยามาเน่ ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 120 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เป็นคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด มีโครงสร้างแบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ 1) สภาพสังคม เศรษฐกิจและการผลิตหอมแดงตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร 2) การยอมรับการผลิตหอมแดงตามมาตรฐาน

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร ซึ่งตอนที่ 2 กำหนดเกณฑ์การยอมรับ 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ทำการตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ โดยทำการทดสอบกับเกษตรกรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยงสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (ไพศาล วรคำ, 2561) ของระดับการยอมรับการผลิตหอมแดงตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร มีค่าความน่าเชื่อถือเท่ากับ 0.802 จึงนำแบบสัมภาษณ์มาใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยดำเนินการสัมภาษณ์เกษตรกรเป็นรายบุคคล

หลังจากเกษตรกรตอบแบบสัมภาษณ์ครบแล้ว ผู้วิจัยทำการทบทวนความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล ซึ่งข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้นำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดลำดับ โดยนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยและจัดอันดับตามเกณฑ์ ดังนี้

- 1.0-1.49 เท่ากับการยอมรับระดับน้อยที่สุด
- 1.50-2.49 เท่ากับการยอมรับระดับน้อย
- 2.50-3.49 เท่ากับการยอมรับระดับปานกลาง
- 3.50-4.49 เท่ากับการยอมรับระดับมาก
- 4.50-5.00 เท่ากับการยอมรับระดับมากที่สุด

โดยนำเสนอผลการวิจัยแบบความเรียงเชิงวิเคราะห์

4. ผลการวิจัย

4.1 สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

พบว่า เกษตรกรร้อยละ 51.7 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 53.23 ปี มีประสบการณ์การปลูกหอมแดงเฉลี่ย 23.52 ปี เกษตรกรร้อยละ 39.2 มีการเข้าร่วมการอบรมการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP 1 ครั้ง/ปี เกษตรกรส่วนใหญ่เข้าร่วมการอบรมการผลิตพืช GAP กับกรมส่งเสริมการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 39.2 ยังไม่เข้าสู่ระบบการผลิตหอมแดงตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) และเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกหอมแดงเฉลี่ย 5.49 ไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกหอมแดงจำนวน 2 ครั้งต่อปี เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกหอมแดงทั้งหมดเฉลี่ย 268,833.33 บาท/ปี มีต้นทุนจากการปลูกหอมแดงทั้งหมดเฉลี่ย 116,983.33 บาท/ปี เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้หัวพันธุ์พื้นเมืองและเก็บหัวพันธุ์เองในครัวเรือน มีการใช้ทั้งปุ๋ยอินทรีย์เคมีและกำจัดวัชพืช โดยใช้สารเคมีและวิธีเขตรกรรมควบคู่กัน และมีพื้นที่ปลูกหอมแดงอยู่นอกเขตชลประทาน ซึ่งเกษตรกรใช้น้ำจากบ่อน้ำ/สระที่ขุดกักเก็บน้ำมาใช้ในการเพาะปลูกหอมแดง โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ลดความชื้นหอมแดงหลังการเก็บเกี่ยว และเกษตรกรร้อยละ 92.8 ขายผลผลิตหอมแดงสดให้พ่อค้าคนกลาง (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 สภาพสังคม เศรษฐกิจและการผลิตหอมแดงของเกษตรกร

n = 120

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	62	51.7
หญิง	58	48.3
2. อายุ (ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 35 ปี	6	5.0
36-45 ปี	13	10.8
46-55 ปี	51	42.5
56-65 ปี	41	34.2
มากกว่าหรือเท่ากับ 66 ปี	9	7.5
ค่าต่ำสุด = 17 ค่าสูงสุด = 69 ค่าเฉลี่ย = 53.23 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 9.0		
3. ประสบการณ์การปลูกหอมแดง (ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ปี	9	7.5
11-20 ปี	45	37.5
21-30 ปี	42	35.0
มากกว่าหรือเท่ากับ 31 ปี	24	20.0
ค่าต่ำสุด = 3 ค่าสูงสุด = 42 ค่าเฉลี่ย = 23.52 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 9.45		
4. การเข้าร่วมการอบรมการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP (ครั้ง/ปี)		
ไม่เข้ารับการอบรม	25	20.8
เข้ารับการอบรม 1 ครั้ง	47	39.2
เข้ารับการอบรม 2 ครั้ง	38	31.7
เข้ารับการอบรม 3 ครั้ง	7	5.8
มากกว่า 3 ครั้ง	3	2.5
ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 5 ค่าเฉลี่ย = 1.32 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.03		
5. การเข้าสู่ระบบการผลิตหอมแดงตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)		
ยังไม่เข้าสู่ระบบ GAP	47	39.2
ผ่านการรับรอง GAP แล้ว	42	35.0
อยู่ระหว่างการดำเนินการยื่นเอกสาร GAP	30	25.0
ไม่สนใจเข้าร่วม GAP	1	0.8

ตารางที่ 1 (ต่อ)

				n = 120
ประเด็น		จำนวน (ราย)		ร้อยละ
6. พื้นที่ปลูกหอมแดงของเกษตรกร (ไร่)				
น้อยกว่า 4 ไร่		23		19.2
4-8 ไร่		83		69.2
มากกว่า 8 ไร่		14		11.6
ค่าต่ำสุด = 2 ค่าสูงสุด = 13 ค่าเฉลี่ย = 5.49 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.40				
7. ตลาดขายผลผลิต (ตอบได้มากกว่า 1)				
ขายให้พ่อค้าคนกลาง		115		92.8
ตลาดกลางสินค้าเกษตร (นอกพื้นที่)		5		4.0
ตลาดอื่น ๆ (ตลาดในชุมชน)		4		3.2

4.2 การยอมรับการผลิตหอมแดงตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

พบว่า การยอมรับการผลิตหอมแดงตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรโดยรวมอยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย 3.68) แยกรายประเด็นได้ ดังนี้ อันดับ 1 คือ ประเด็นการจัดการกระบวนการก่อนการเก็บเกี่ยว เกษตรกรมีการวางแผนและวางแผนการผลิตหอมแดง ตั้งแต่ปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ออกตามกำหนดเวลา (เฉลี่ย 4.28) อันดับ 2 คือ ประเด็นการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรในขณะปฏิบัติงาน เกษตรกรสวมชุดและอุปกรณ์ป้องกันสารเคมีที่จะเข้าสู่ร่างกายและคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นสำคัญ (เฉลี่ย 4.18) อันดับ 3 คือ ประเด็นการจัดการกระบวนการหลังการเก็บเกี่ยว

เกษตรกรเก็บเกี่ยวหอมแดงเมื่อมีอายุเหมาะสม โดยฤดูหนาวเก็บเกี่ยวที่อายุ 60-65 วัน ฤดูร้อนและฝนเก็บเกี่ยวที่อายุ 45-50 วัน (เฉลี่ย 3.98) อันดับ 4 คือ ประเด็นหัวพันธุ์หอมแดง เกษตรกรมีการคัดเลือกหัวพันธุ์หอมแดงที่ดี แข็งแรง ปลอดโรค (เฉลี่ย 3.50) อันดับ 5 คือ ประเด็นพื้นที่ปลูก เกษตรกรมีพื้นที่ไม่อยู่ในแหล่งที่เกิดการปนเปื้อนวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายต่อผลผลิตและผู้ปลูก (เฉลี่ย 3.48) อันดับ 6 คือ ประเด็นการบันทึกข้อมูล เกษตรกรมีการบันทึกข้อมูลปัจจัยการผลิต การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร กระบวนการผลิตรวมถึงการปฏิบัติทุกขั้นตอน (เฉลี่ย 3.42) และอันดับสุดท้าย คือ ประเด็นแหล่งน้ำ เกษตรกรมีแหล่งน้ำใช้ที่ไม่มีวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายที่ทำให้เกิดการตกค้างหรือการปนเปื้อนของสารเคมี (เฉลี่ย 2.92) ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 สรุปภาพรวมระดับการยอมรับการผลิตหอมแดงตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

n = 120				
ประเด็นการยอมรับของเกษตรกร	เฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการยอมรับ	อันดับ
กระบวนการก่อนการเก็บเกี่ยว	4.28	0.427	มาก	1
การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร	4.18	0.357	มาก	2
กระบวนการหลังการเก็บเกี่ยว	3.98	0.400	มาก	3
พันธุ์หอมแดง	3.50	0.575	มาก	4
พื้นที่ปลูก	3.48	0.700	ปานกลาง	5
การบันทึกข้อมูล	3.42	0.881	ปานกลาง	6
แหล่งน้ำ	2.92	0.698	ปานกลาง	7
ภาพรวม	3.68		มาก	

5. อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องการยอมรับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของการผลิตหอมแดงของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดอุตรดิตถ์ ขอเสนอการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

5.1 สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการผลิตหอมแดงของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 53.23 ปี สอดคล้องกับนวนพิต มีเดชา, พุฒิสวรรค์ เครือคำ, พหล ศักดิ์คะทัศน์ และ กังสดาล กนกหงษ์ (2562) ศึกษาการรับรู้ต่อการพัฒนาการเกษตรภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 ของเกษตรกรในตำบลสบึง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 57 ปี เนื่องจากการทำการเกษตรต้องใช้แรงงานคนเป็นหลัก ในการผลิตหอมแดง เกษตรกรเพศชาย คือ แรงงานหลักที่สำคัญ นอกจากนี้สภาพพื้นที่และบริบทชุมชน ลูกหลานของเกษตรกรหรือ

คนวัยกลางคนมีการศึกษาที่ดีขึ้น จึงมีการออกไปทำงานต่างพื้นที่ แรงงานของภาคการเกษตรโดยเฉลี่ยจึงมีอายุมากขึ้น

เกษตรกรมีประสบการณ์การปลูกหอมแดงเฉลี่ย 23.52 ปี สอดคล้องกับพงษ์ศักดิ์ อ้นมอย และ พิรญา อึ้งอุตรภักดี (2559) ศึกษาการประเมินผลกระทบทางสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง ตำบลชัยจุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า เกษตรส่วนใหญ่ปลูกหอมแดงมาเป็นเวลา 11-20 ปี ทำนองเดียวกับกนกพร นันทดี, พุฒิสวรรค์ เครือคำ, อภิชนา วงศ์วารเดชะ, ปภพ จีรัตน์ และธีรวัช ปุรินทรภิบาล (2562) ศึกษาความต้องการรับการบริการวิชาการด้านการเกษตรของเกษตรกรในเขตอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรมต่ำกว่า 30 ปี

เกษตรกรส่วนใหญ่เข้าร่วมการอบรมการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP 1 ครั้ง/ปี สอดคล้องกับ กังสดาล กนกหงษ์, นฤเบศร์ รัตนวัน และปภพ จีรัตน์ (2562) ศึกษาการยอมรับวิธีการปลูกพืชภายใต้มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) ของเกษตรกร ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรมเรื่องพืช GAP เฉลี่ย 0.67 ครั้ง/ปี เนื่องจากการดำเนินการจัดอบรมเกี่ยวกับการผลิตพืชตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีให้แก่เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นไปตามบริบทของการดำเนินงานตามแผนงานโครงการต่าง ๆ ในการส่งเสริมและพัฒนากษตร จึงอาจไม่เหมาะสมกับช่วงเวลา que เกษตรกรสามารถเข้าร่วมการอบรมได้ หรือการประชาสัมพันธ์การสมัครเกษตรกรเข้าร่วมการอบรมไม่ทั่วถึง เป็นต้น

หน่วยงานที่ให้การอบรมการผลิตพืชตามมาตรฐาน GAP ในพื้นที่แก่เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นกรมส่งเสริมการเกษตร ทำนองเดียวกับ อัจฉริย์ บุญยะวันตั้ง และกอบชัย วรพิมพงษ์ (2561) ศึกษาการยอมรับการผลิตข้าวโพดหวานตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (GAP) ของเกษตรกร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล พบว่า เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตข้าวโพดหวานตามระบบ GAP จากเจ้าหน้าที่ของรัฐมากที่สุด ซึ่งอภิปรายได้ว่าเจ้าหน้าที่มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการส่งเสริมสร้างการรับรู้จนสามารถพัฒนาไปสู่การปฏิบัติได้จริงของเกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตรที่ปฏิบัติงานในพื้นที่และสามารถเข้าถึงเกษตรกรได้เป็นอย่างดี

เกษตรกรอำเภอปากท่า จังหวัดอุดรดิตรต์ ส่วนใหญ่ปลูกหอมแดงจำนวน 2 ครั้ง/ปี สอดคล้องกับพงษ์ศักดิ์ อ้นมอย และพีรญา อึ้งอุดรภักดี

(2559) ศึกษาการประเมินผลกระทบทางสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตรต์ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 43.4 ปลูกหอมแดง 2 ครั้ง/ปี เช่นเดียวกับน้ำผึ้ง ท่าคลอง (2564) ศึกษาการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงการผลิตหอมแดงภายใต้มนทัศน์ภูมิศาสตร์การเกษตร: กรณีศึกษาบ้านยางชุมใหญ่ หมู่ที่ 1 อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกหอมแดง 2 ครั้ง/ปี เช่นเดียวกัน เนื่องจากการปลูกหอมแดงสร้างรายได้ที่ดีให้กับครอบครัวและสร้างความพึงพอใจให้กับเกษตรกร จึงทำให้เกษตรกรปลูกหอมแดงมากขึ้น

เกษตรกรอำเภอปากท่าทำมีรายได้จากการปลูกหอมแดงเฉลี่ย 268,833.33 บาท/ปี มีต้นทุนเฉลี่ย 116,983.33 บาท/ปี ซึ่งคิดเป็นอัตรากำไรต่อต้นทุน 129.80 % เห็นได้ว่าผลตอบแทนของการผลิตหอมแดงสูงกว่าต้นทุนชัดเจน สอดคล้องกับ วรสนันท์ ทังวตชัย, พงศธร ชัยสวัสดิ์, เกษม เปนาละวัด, วิวัฒน์ วงศ์บุญหนุน และกาญจน์เกล้า พลเคน (2562) ศึกษาการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกหอมแดง ในพื้นที่อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ผลตอบแทนการปลูกหอมแดงของเกษตรกรในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ มีอัตรากำไรต่อต้นทุน 252.13% ด้านจำนวนแรงงานในการผลิตหอมแดงของเกษตรกรอำเภอปากท่า จังหวัดอุดรดิตรต์ เฉลี่ย 23.43 คน/ไร่/ปี เนื่องจากเกษตรกรมีการจ้างแรงงานในพื้นที่และต่างพื้นที่ในช่วงฤดูกาลผลิตจำนวนมาก อภิปรายได้ว่า อัตรากำไรต่อต้นทุนของเกษตรกรอำเภอปากท่า จังหวัดอุดรดิตรต์ น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอัตรากำไรต่อต้นทุนของเกษตรกร

ในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากจำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตของเกษตรกรอำเภอฟากท่าใช้จำนวนมากกว่าปัจจัยการผลิตต่าง ๆ มีราคาสูงขึ้นทุกปีตามสภาวะเศรษฐกิจ นอกจากนี้สภาพพื้นที่ปลูกห่างไกลส่งผลให้ราคาปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรใช้ในพื้นที่ เช่น ปุ๋ย อุปกรณ์ทางการเกษตร มีราคาสูงกว่าจากราคาขายของร้านค้าในเขตเมือง เกษตรกรเสียค่าขนส่งเพิ่มขึ้นทำให้รายรับของเกษตรกรน้อยลง ซึ่งควรมีการหาแนวทางส่งเสริมและพัฒนาการด้านการจัดการแรงงานที่เหมาะสมในการผลิตหอมแดง เพื่อลดต้นทุนการผลิต เช่น ด้านการจัดการแรงงานที่เหมาะสม การหาแนวทางการลดการใช้ปุ๋ยหรือการผสมปุ๋ยใช้เอง การรวมกลุ่มผู้ผลิตหอมแดงเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองราคา เป็นต้น

5.2 การยอมรับการผลิตหอมแดงตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรอำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ ส่วนใหญ่มีพื้นที่ปลูกหอมแดงและแหล่งน้ำใช้ที่ไม่อยู่ในแหล่งที่เกิดการปนเปื้อนวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายต่อผลผลิตและผู้ปลูก มีการคัดเลือกหัวพันธุ์หอมแดงที่ดีและเก็บพันธุ์ไว้เองในครัวเรือนเพื่อนำมาเพาะปลูก สอดคล้องกับ วราภรณ์ ไฉมงาม, พัฒนา สุขประเสริฐ, ศิริส ทองเชื้อ และ ณัฐพล เดชภูมิ (2564) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ของเกษตรกรผู้ปลูกผักชีฝรั่งในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า แหล่งที่มาส่วนมากของเมล็ดพันธุ์ผักชีได้จากการเก็บเมล็ดไว้ทำพันธุ์เองของเกษตรกร เกษตรกรอำเภอฟากท่าจะทำการปลูกหอมแดงด้วยหัวพันธุ์รุ่นแรกหลังฤดูทำนาในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม ซึ่งมีอากาศเย็น

เก็บเกี่ยวเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ และจะเก็บหัวพันธุ์จากรอบแรกมาพักประมาณ 1 เดือนจึงนำมาปลูกรุ่นสอง ซึ่งจะปลูกและเก็บเกี่ยวในเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายนของปี (สำนักงานเกษตรจังหวัดอุตรดิตถ์, 2566) เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้สารเคมีและใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร ซึ่งขณะปฏิบัติงานมีการสวมชุดและอุปกรณ์ป้องกันสารเคมีที่จะเข้าสู่ร่างกาย โดยคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นสำคัญ นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่มีการวางแผนปลูกละแวกและวางแผนการผลิตหอมแดงอย่างเหมาะสมตั้งแต่ปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพออกตามกำหนดเวลา รวมถึงมีการจัดการกระบวนการหลังการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมคือ เก็บเกี่ยวเมื่อหอมแดงมีอายุที่เหมาะสม (ฤดูหนาว เก็บเกี่ยวที่อายุ 60-65 วัน และฤดูร้อน-ฝน เก็บเกี่ยวที่อายุ 45-50 วัน) ซึ่งมีความเหมาะสมตามสภาพพื้นที่อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ สอดคล้องกับ สงวนศักดิ์ ศรีสุธรรม (2560) กล่าวว่า การปลูกหอมแดงด้วยหัวพันธุ์อาจปลูกได้ 2 ครั้ง โดยครั้งแรกปลูกต้นเดือนพฤษภาคมและเก็บได้ปลายเดือนกรกฎาคม ครั้งที่สองปลูกต้นเดือนตุลาคม เก็บเกี่ยวเดือนธันวาคม ภายใน 55-60 วัน เกษตรกรอำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ มีการบันทึกข้อมูลปัจจัยการผลิต การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร กระบวนการผลิต รวมถึงการปฏิบัติทุกขั้นตอนของการผลิตหอมแดงอย่างสม่ำเสมอมากขึ้น แตกต่างกับ อัจฉริย์ บุญยะวันตั้ง และกอบชัย วรพิมพ์งษ์ (2561) ศึกษาการยอมรับการผลิตข้าวโพดหวานตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (GAP) ของเกษตรกรอำเภอฟากท่า จังหวัดสตูล พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดการปฏิบัติมากที่สุดเกี่ยวกับการบันทึกข้อมูล อภิปรายได้ว่า ภาพรวมของการยอมรับการผลิตหอมแดงตามมาตรฐานการปฏิบัติ

ทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรโดยรวมอยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย 3.68) ส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องในด้านการผลิตเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับเกษตรกรส่วนใหญ่ของอำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล ซึ่งเกษตรกรตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการจัดบันทึก จึงมีการจัดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตหอมแดง เช่น รายละเอียดต้นทุน การซื้อปัจจัยการผลิต การจัดการดูแลแปลง การระบาดของโรคและแมลงเปลี่ยนแปลง รวมถึงราคาขายแต่ละช่วงเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น

ปัญหาด้านการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีพบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.58) ในประเด็นราคาขายหอมแดงที่ได้รับมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีมีราคาไม่แตกต่างจากหอมแดงทั่วไป จึงขาดแรงจูงใจในการผลิต และประเด็นการขาดความรู้ในการผลิตตามมาตรฐาน เช่น การจัดการโรคและแมลงที่เหมาะสม การเพิ่มช่องทางการตลาด การเพิ่มมูลค่าและการแปรรูปหอมแดง เป็นต้น เกษตรกรมีปัญหาด้านน้อยในประเด็นการวางแผนและการผลิตหอมแดงให้สอดคล้องกับมาตรฐานทำให้ต้นทุนสูงขึ้นและประเด็นพื้นที่ทำการเกษตรปัจจุบันของเกษตรกรไม่เหมาะสมต่อการผลิตหอมแดง เนื่องจากสภาพดินที่มีน้ำขังตลอดปี ในส่วนปัญหาด้านการตรวจประเมินแปลงผลิตหอมแดงตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี โดยภาพรวมอยู่ในระดับ

น้อย (ค่าเฉลี่ย 2.05) ปัญหาที่พบ ได้แก่ ปัญหาการต่ออายุใบรับรองมีขั้นตอนยุ่งยาก พื้นที่ปลูกหอมแดงปัจจุบันของเกษตรกรมีแปลงข้างเคียงใช้สารเคมีกลุ่มต้องห้าม มีเจ้าหน้าที่และหน่วยงานในพื้นที่ให้ความรู้ คำแนะนำน้อย เป็นต้น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มผู้ผลิตหอมแดงตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาด้านการผลิต ต้นทุนการผลิต คุณภาพการผลิต การกำหนดราคาและการตลาด

2) เจ้าหน้าที่ควรมีการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ให้เชี่ยวชาญ เช่น ด้านการจัดการโรคและแมลง ด้านการใช้ปุ๋ยสั่งตัดและการวิเคราะห์ดิน การเพิ่มมูลค่าผลผลิต การแปรรูป การจัดการด้านการตลาด เป็นต้น เพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมการผลิตอย่างเหมาะสม นำเสนอแนวทางการลดต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกร และควรลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงนำปัญหาหรือข้อเสนอแนะที่ได้มาพัฒนางานส่งเสริมในมิติต่าง ๆ ต่อไป

3) หน่วยงานควรมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานในการแก้ไขปัญหาด้านราคาขายหอมแดงที่ได้รับมาตรฐาน GAP ให้มีราคาแตกต่างจากหอมแดงทั่วไป รวมไปถึงการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการตลาด การกระจายสินค้าเกษตรทั้งภายในและต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาในประเด็นด้านแนวทางการจัดการปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวข้องให้ได้มาตรฐาน การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีในการผลิตหอมแดงของเกษตรกร เพื่อลดต้นทุนในการผลิต เช่น การควบคุมโรคและแมลงจากการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรที่เหมาะสม ช่วยลดต้นทุนการผลิต

การวางแผนการปลูกและเก็บเกี่ยวที่ทำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ เป็นต้น

2) ควรศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับความสำเร็จของวิธีการในการผลิตพืชตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรต้นแบบหรือบุคคลที่ประสบความสำเร็จในด้านการผลิตรายการตลาดและได้รับการยอมรับ เพื่อถอดองค์ความรู้และเป็นแบบอย่างแก่เกษตรกรและผู้สนใจต่อไป

References

- Atchari Bunyawantang and Kobchai Woraphimpong. (2018). Acceptance of sweet corn production according to the system. Good Agriculture Appropriate (GAP) of farmers in Thai Phae District, Satun Province. Department of Development Agriculture, Faculty of Natural Resources Prince of Songkla University.
- Grassroots Economic Development Group Trade Strengthening Policy Division Office of Policy and Trade strategy. (2022). Analysis of the Thai economic and trade situation by region: Northern Region: Uttaradit Province joins with the Ministry of Commerce to help farmers who raise shallots. Data source: <http://www.tpsoc.moc.go.th/th>. Retrieved 20 March 2023.
- Kangsadan Kanokhong, Narubet Rattanawan and Paphob Jirat. (2019). Adoption of plant cultivation methods under standards of good agricultural practices (GAP) of farmers, Mon Ngo Royal Project Development Center, Mae Taeng District Chiang Mai Province. Research and promote agriculture.36, (1), 75-84.
- Kanokporn Nanthadee, Phutthisun Kruekum, Apichana Wongwaratecha, Paphob Jirat and Teerthawat Purintharaphiban. (2019). *Agricultural Production Journal* 1(3): 49-60: Study of demand for academic services in Agriculture of farmers in San Sai District Chiang Mai Province Faculty of Agricultural Production Maejo University Chiang Mai Province.
- Nampueng Tha Khlong. (2021). Existence and changes in shallot production under the concept of geography. Agriculture: Case study of Ban Yang Chum Yai, Village No. 1, Yang Chum Noi District Sisaket Province. *Academic Social Science Journal* 14(2): 95-109.

- Nuanphit Meedecha, Phutthisun Kruekum, Phaho Sakkatat and Kangsadan Kanokhong. (2019). Perception of agricultural development under the Thailand 4.0 policy of farmers in Sop Peng Subdistrict, Mae Taeng District, Chiang Mai Province. *Journal of Agricultural Research and Extension*, 37(3): 60-70.
- Office of Agricultural Economics. (2022). Area for growing shallots in 2022. Online system. Data source: [https://www.oae.go.th/view/1/Table showing shallot details/TH-TH](https://www.oae.go.th/view/1/Table%20showing%20shallot%20details/TH-TH) Retrieved 10 July 2023.
- Patcharin Suphan, Patcharee Inthanu and Kongnaren Jaikampan. (2020). Factors affecting the adoption of standards. Certified according to Good Agricultural Production (GAP) in the upper northern region of Thailand. Maejo University Chiang Mai Province. *Journal of Agricultural Research and Promotion*, 38(3): 152-170.
- Phongsak Onmoy and Peeraya Ungudornpakdee. (2016). Health and behavioral impact assessment. Self-protection from the use of chemical pesticides among shallot farmers, Chai Jumpol Subdistrict, Laplae District, Uttaradit Province. *Journal of Community Development and Quality of Life*, 4(3): 416-428.
- Sanguansak Srisutham. (2017). Shallot. Edible knowledge box. Online system, data source: <https://www.okmd.or.th/upload/pdf/2560/KC/Shallot.pdf>. Retrieved June 17, 2023.
- Uttaradit Provincial Agriculture Office. (2022). Provincial agricultural development plan 2018–2022. Review edition, year 2022. Uttaradit.
- Wanasanan Rungchai, Pongsatorn Chaisawat, Kasem Penalawat, Wiwat Wongbunnun and Kanklao Phonken. (2019). Faculty of Business Administration and Accountancy, Sisaket Rajabhat University. Analysis of costs and returns from growing shallots. In the area of Yang Chum Noi District Sisaket Province. *Sisaket Rajabhat University. Academic journal*, 13(3): 118-123.
- Waraporn Chomngam, Phatthana Sukprasert, Siros Thongchuea and Natthaphon Detphumi. (2021). Factors related to complying with Good Agricultural Practices (GAP) standards of parsley farmers in Nakhon Sawan Province: *Narathiwat Rajanagarindra University Journal*, 13(2), 354-317.

การส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว ของเกษตรกรในอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

พิมพ์กานต์ ไบระหมาน*

นารีรัตน์ สิริสาร**

สินีนุช ครูขเมือง แสนเสริม***

Received : September 13, 2023

Revised : December 26, 2023

Accepted : December 27, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) สภาพการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร 3) การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่เป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวในอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ที่ขึ้นทะเบียนจากกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2566 จำนวน 145 ราย โดยศึกษาจากเกษตรกรทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

ผลการวิจัย พบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 56.56 ปี มีประสบการณ์ในการทำนาข้าวเฉลี่ย 29.39 ปี ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 2.51 ครั้ง พื้นที่ปลูกนาข้าวเฉลี่ย 40.59 ไร่ ต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ 3,687.76 บาท 2) สภาพการใช้ปุ๋ยในนาข้าวเกษตรกรใช้ปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมักในระยะเตรียมดิน ไถกลบพืชปุ๋ยสดก่อนการทำนา ใช้ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดในระยะข้าวแตกกอ 3) การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรต้องการ

ผู้รับผิดชอบบทความ : นางสาวพิมพ์กานต์ ไบระหมาน นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช E-mail : kangjiae_9@hotmail.com

* นักศึกษาปริญญาโท วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*** รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ได้รับการส่งเสริมแบบกลุ่ม โดยฝึกอบรมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และ 4) เกษตรมีปัญหากับการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร ในระดับมาก ประเด็นการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง และเกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว ควรมีการรวมกลุ่มเกษตรกรฝึกอบรมวิธีการผลิตและวิธีใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การส่งเสริม / ปุ๋ยอินทรีย์ / นาข้าว / เกษตรกร

Extension of Organic Fertilizers in Rice Field for Farmers in Ban Sang District, Prachinburi Province

Pimpakan Bairaman*

Nareerut Seerasarn**

Sineenuch Khрутmuang Sanserm***

Abstract

The objectives of this research were to study 1) social and economic conditions, 2) the conditions of utilizing organic fertilizers in rice fields, 3) extension of the utilization of organic fertilizers in rice fields; and 4) farmers' problems and suggestions in utilizing organic fertilizers in rice fields. This research was survey research. The population consisted of 145 rice farmers who utilized organic fertilizers in rice fields in Ban Sang District, Prachinburi Province. They were registered at the Department of Agricultural Extension in the production year of 2023. Structured interviews were used for data collection. Statistics used were frequency, percentage, mean, minimum, maximum, standard deviation, and ranking.

The research results indicated the following: 1) most of the farmers were male, with an average age of 56.56 years. The average farming experience was 29.39 years. The farmers' average attendance in training on the use of organic fertilizers in rice fields as facilitated by agricultural extension officers was 2.51 times. The farmers had an average rice planting area of 40.59 rai,

Corresponding Author : Pimpakan Bairaman, Master of Education Candidate, Program in Agricultural Extension, and Development School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University, Email : kangjiae_9@hotmail.com.

* Master's degree student of Agriculture Program in Agricultural Extension and Development, Sukhothai Thammathirat Open University

** Ph.D., Assistant Professor, School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University

*** Ph.D., Associate Professor, School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University

an average cost of 3,687.76 bath per rai, 2) conditions of fertilizer use in rice fields: Farmers used manure and compost during soil preparation, plow and cover the green manure plants before farming, using organic fertilizer pellets during the rice tillering stage, 3) extension of the use of organic fertilizers in rice fields was at a high level on issue the farmers want to receive group extension by training in organic fertilizer production; and 4) agriculture had a problem with extension of using organic fertilizer in farmers' rice fields at a high level, with the issue of producing organic fertilizer for their own use. And farmers were suggestions about extension the use of organic fertilizers in rice fields. There should be a group of farmers trained in production methods, use organic fertilizer continuously.

Keywords : Extension / Organic fertilizers / Rice fields / Farmers

1. บทนำ

ข้าว เป็นพืชเศรษฐกิจหลักของประเทศไทย ในปี 2565 มีการส่งออกข้าวในปริมาณ 5.41 ล้านตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 39.08 จากช่วงเดียวกันของปี 2564 ที่มีส่งออกปริมาณ 3.89 ล้านตัน เนื่องจากค่าเงินบาทต่อเหรียญสหรัฐ อ่อนค่าลง และสถานการณ์ขัดแย้งระหว่างประเทศรัสเซียและยูเครน ส่งผลให้ราคาวัตถุดิบปุ๋ยเคมี อย่างน้ำมันดิบ และก๊าซธรรมชาติปรับตัวสูงขึ้น ประกอบกับการจำกัดการส่งออก (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2565) ทำให้ต่างประเทศนำเข้าข้าวจากประเทศไทยเพิ่มขึ้น เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารภายในประเทศ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565) เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการใช้ปุ๋ยเคมี และปริมาณที่ถูกต้องเหมาะสม เมื่อเกษตรกรใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณมากติดต่อกันเป็นเวลานาน ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพดิน ทำให้โครงสร้างทางกายภาพ ชีวภาพของดินเสียสมดุล ทั้งในระยะกลางถึงระยะยาว ดินมีความเสื่อมโทรม เนื่องจากปุ๋ยเคมีเป็นตัวเร่งอัตราการสลายตัวของอินทรีย์วัตถุ ทำให้โครงสร้างดินแน่นแข็งกระด้าง ไม่อุ้มน้ำ ดินขาดธาตุอาหารรอง เกิดปัญหาโรค และแมลงตามมา นอกจากนี้การใช้ปุ๋ยเคมียังมีผลเสียต่อสุขภาพผู้บริโภค อีกทั้งส่งผลให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตสูงขึ้น เนื่องจากต้องใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณมากเพื่อรักษาระดับของผลผลิต

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี เพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าว และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ ตามแผนพัฒนาเกษตรอินทรีย์ซึ่งกำหนดเป้าหมายในการลดละเลิกการใช้ปุ๋ยและสารเคมี เพื่อลดต้นทุนการผลิต และไม่เป็นพิษกับ

สภาพแวดล้อม จากสถานการณ์ดังกล่าวจำเป็นต้องศึกษาถึงการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกรในอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อนำข้อมูลมากำหนดการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว และเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร
- 2.3 เพื่อศึกษาการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่เป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวทั้งหมด ในอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 145 ราย ที่ขึ้นทะเบียนจากกรมส่งเสริม ปี 2566

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย คำถามปลายเปิด และคำถามปลายปิด ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรที่ศึกษา จำนวน 30 ชุด เพื่อนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรของครอนบาช (Cronbach's

alpha coefficient) สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ผลการทดสอบ ดังนี้

1) ระดับการส่งเสริมปฏินทรียในนาข้าวของเกษตรกร มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา เท่ากับ 0.880

2) ระดับความรุนแรงของปัญหาเกี่ยวกับปฏินทรียในนาข้าวของเกษตรกร มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา เท่ากับ 0.870

3) ระดับความรุนแรงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปฏินทรียในนาข้าวของเกษตรกร มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา เท่ากับ 0.853

ซึ่งค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้อยู่ที่ 0.8 (เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ, 2560: น. 6-58)

4. ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

ตารางที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร

n = 145

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	76	52.4
หญิง	69	47.6
2. อายุ (ปี)		
น้อยกว่า 51	33	22.8
51-55	32	22.1
56-60	34	23.4
61-65	19	13.1
มากกว่า 65	27	18.6
ค่าต่ำสุด = 26 ค่าสูงสุด = 77 ค่าเฉลี่ย = 56.56 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 10.07		

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยการลงพื้นที่ และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม ถึง 30 เมษายน 2566

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา เพื่ออธิบายข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประชากร โดยใช้ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: SD) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
3. ประสบการณ์ในการทำนาข้าว (ปี)		
น้อยกว่า 11	44	30.3
11-20	9	6.2
21-30	31	21.4
31-40	13	9.0
มากกว่า 40	48	33.1
ค่าต่ำสุด = 7 ค่าสูงสุด = 56 ค่าเฉลี่ย = 29.39 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 11.71		
4. จำนวนครั้งในการได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว		
1	113	77.9
2	27	18.6
3 ขึ้นไป	5	3.5
ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 5 ค่าเฉลี่ย = 2.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.89		

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นสภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร ดังนี้

เพศ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.4 เป็นเพศชาย รองลงมา คือ ร้อยละ 47.6 เป็นเพศหญิง ตามลำดับ

อายุ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 23.4 อายุ 56-60 ปี รองลงมา ร้อยละ 22.8 อายุ น้อยกว่า 51 ปี ร้อยละ 22.1 อายุ 51-55 ปี ร้อยละ 18.6 อายุมากกว่า 65 ปี และร้อยละ 13.1 อายุ 61-65 ปี โดยมีเกษตรกรที่มีอายุต่ำสุด 26 ปี อายุสูงสุด 77 ปี และเกษตรกร มีอายุเฉลี่ย 56.56 ปี

ประสบการณ์ในการทำนาข้าว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 33.1 มีประสบการณ์ทำนามากกว่า 40 ปี รองลงมา ร้อยละ 30.3 มีประสบการณ์ทำนาน้อยกว่า 11 ปี ร้อยละ 21.4 มีประสบการณ์ทำนา 21-30 ปี ร้อยละ 9.0 มีประสบการณ์ทำนา 31-40 ปี และร้อยละ 6.2 มีประสบการณ์ทำนา 11-20 ปี โดยเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำนาน้อยที่สุด 7 ปี มากที่สุด 56 ปี และมีประสบการณ์ทำนาเฉลี่ย 29.39 ปี

จำนวนครั้งในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 77.9 ได้รับการฝึกอบรมจำนวน 1 ครั้งต่อปี รองลงมา ร้อยละ 18.6 จำนวน 2 ครั้งต่อปี และร้อยละ 3.5 จำนวน 3 ครั้งต่อปีขึ้นไป โดยจำนวนการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว น้อยที่สุด 1 ครั้งต่อปี มากที่สุด 5 ครั้งต่อปี และเฉลี่ย 2.51 ครั้งต่อปี

ตารางที่ 2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

n = 145

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
1. พื้นที่ปลูกข้าว (ไร่)		
น้อยกว่า 21	30	20.7
21-40	56	38.6
41-60	35	24.1
61-80	14	9.7
มากกว่า 80	10	6.9
ค่าต่ำสุด = 7 ค่าสูงสุด = 144 ค่าเฉลี่ย = 40.59 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 23.77		
2. ต้นทุนการผลิตรวม (บาทต่อไร่)		
น้อยกว่า 3,001	13	9.0
3,001-3,500	23	15.9
3,501-4,000	88	60.7
4,001-4,500	20	13.7
มากกว่า 4,500	1	0.7
ค่าต่ำสุด = 2,780 ค่าสูงสุด = 4,600 ค่าเฉลี่ย = 3,687.76 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 380.89		

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ดังนี้

พื้นที่ปลูกข้าว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 38.6 มีพื้นที่ปลูกข้าว 21-40 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 24.1 มีพื้นที่ปลูกข้าว 41-60 ไร่ ร้อยละ 20.7 มีพื้นที่ปลูกข้าวน้อยกว่า 21 ไร่ ร้อยละ 9.7 มีพื้นที่ปลูกข้าว 61-80 ไร่ และร้อยละ 6.9 มีพื้นที่ปลูกข้าวมากกว่า 80 ไร่ โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวน้อยที่สุด 7 ไร่ มากที่สุด 144 ไร่ และพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 40.59 ไร่

ต้นทุนการผลิตรวม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 60.7 มีต้นทุนรวมต่อไร่ 3,501-4,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 15.9 มีต้นทุนรวมต่อไร่ 3,001-3,500 บาท ร้อยละ 13.7 มีต้นทุนรวมต่อไร่ 4,001-4,500 บาท ร้อยละ 9.0 มีต้นทุนรวมต่อไร่ น้อยกว่า 3,001 บาท และร้อยละ 0.7 มีต้นทุนรวมต่อไร่มากกว่า 4,500 บาท โดยเกษตรกรมีต้นทุนการทำการรวมต่อไร่ น้อยที่สุด 2,780 บาท มากที่สุด 4,600 บาท และต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ของเกษตรกร 3,687.76 บาท

2. สภาพการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร

ตารางที่ 3 การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร

n = 145

ข้อมูลการใช้ปุ๋ยอินทรีย์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. การใช้ปุ๋ยอินทรีย์		
1.1 ไม่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์เลย	52	35.9
1.2 ใช้ปุ๋ยอินทรีย์	93	64.1
2. การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
2.1 ปุ๋ยคอก		
1) การใช้ปุ๋ยคอก	28	19.3
2) ช่วงเวลาการใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ระยะเตรียมดิน	16	59.3
ก่อนการเตรียมดิน	12	40.7
2.2 ปุ๋ยหมัก		
1) การใช้ปุ๋ยหมัก	12	8.3
2) ช่วงเวลาการใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ระยะเตรียมดิน	12	100.0
2.3 ปุ๋ยพืชสด		
1) การใช้ปุ๋ยพืชสด	39	26.9
2) ชนิดของพืชปุ๋ยสด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ปอเทือง	28	62.2
ถั่วเขียว	10	22.2
ແໜແດງ	6	13.3
ถั่วพุ่ม	1	2.2
3) ช่วงเวลาการใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไถกลบพืชปุ๋ยสดก่อนการทำนา	22	56.4
ปลูกพืชปุ๋ยสดหลังการทำนา	15	38.5
ปลูกพืชปุ๋ยสดพร้อมกับการปลูกข้าว	2	5.1

ตารางที่ 3 (ต่อ)

n = 145

ข้อมูลการใช้ปุ๋ยอินทรีย์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2.4 ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด		
1) ใช้ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด	93	54.1
2) ช่วงเวลาการใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ระยะข้าวแตกกอ	75	74.3
ระยะข้าวตั้งท้อง	22	21.8
ระยะข้าวออกรวง	4	4.0

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร ดังนี้

1. การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 64.1 มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว และร้อยละ 35.9 ไม่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว

2. การใช้ปุ๋ยอินทรีย์

2.1 ปุ๋ยคอก พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 19.3 มีการใช้ปุ๋ยคอกในนาข้าว โดยเกษตรกร ร้อยละ 59.3 มีการใช้ปุ๋ยคอกในระยะเตรียมดิน รองลงมา ร้อยละ 40.7 ใช้ในระยะก่อนการเตรียมดิน

2.2 ปุ๋ยหมัก พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 8.3 มีการใช้ปุ๋ยหมักในนาข้าว โดยเกษตรกร ร้อยละ 100.0 มีการใช้ในระยะเตรียมดิน

2.3 ปุ๋ยพืชสด พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 22.7 มีการใช้ปุ๋ยพืชสดในนาข้าว โดยเกษตรกร ร้อยละ 62.2 มีการใช้ปอเทือง รองลงมา ร้อยละ 22.2 มีการใช้ถั่วเขียว ร้อยละ 13.3 มีการใช้ແໜແດງ และร้อยละ 2.2 มีการใช้ถั่วพุ่ม

สำหรับช่วงเวลาการใช้ปุ๋ยพืชสด พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 56.4 มีการไถกลบพืชปุ๋ยสดก่อนการทำนา รองลงมา ร้อยละ 38.5 มีการปลูกพืชปุ๋ยสดหลังการทำนา และร้อยละ 5.1 มีการปลูกพืชปุ๋ยสดพร้อมกับการปลูกข้าว

2.4 ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 54.1 มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด โดยช่วงเวลาการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 74.3 มีการใช้ในระยะข้าวแตกกอ รองลงมา ร้อยละ 21.8 มีการใช้ในระยะข้าวตั้งท้อง และร้อยละ 4.0 มีการใช้ในระยะข้าวออกรวง

3. การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว ของเกษตรกร

ศึกษาข้อมูลความคิดเห็นการส่งเสริมที่มีความสำคัญต่อปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว ประกอบด้วย

3.1 การส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว ได้แก่ การผลิต วิธีการใช้ และการส่งเสริมการใช้ ปุ๋ยอินทรีย์

3.1.1 การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกร มีความคิดเห็นต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์รวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.20) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า มีประเด็นที่อยู่ในระดับมาก 1 ประเด็น คือ การหาวัตถุดิบในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ได้ง่ายในท้องถิ่น (3.45) และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ ถ่ายทอดความรู้ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์แต่ละชนิด (3.16) และถ่ายทอดความรู้ในการเก็บรักษาปุ๋ยอินทรีย์ (2.99)

3.1.2 วิธีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกร มีความคิดเห็นต่อวิธีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์รวมอยู่ในระดับมาก (3.41) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า มีประเด็นที่อยู่ในระดับมาก 1 ประเด็น คือ ความเชื่อมั่นในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ว่าจะใช้ได้หรือให้ผลดีจริง (3.92) และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ สามารถปรับแต่งธาตุอาหารให้เหมาะสมกับพืชได้ (3.26) และการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ให้ผลดีในระยะยาว (3.04)

3.1.3 การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกร มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์รวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.33) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า มีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ เรื่องการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวให้เกษตรกร (3.38) รองลงมา คือ การสนับสนุนปัจจัยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์

จากทางราชการ (3.32) และการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการผลิตวิธีการใช้และประโยชน์ของปุ๋ยอินทรีย์ (3.30)

3.2 วิธีการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ใน นาข้าว ได้แก่ รายบุคคล แบบกลุ่ม และแบบ มวลชน ดังนี้

3.2.1 การส่งเสริมแบบรายบุคคล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกร มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมแบบรายบุคคลรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2.72) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า มีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ เจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรทั่วถึง (2.83) และเจ้าหน้าที่สามารถให้ความรู้ และแก้ไขปัญหาของเกษตรกรได้ (2.77) และอยู่ในระดับน้อย 1 ประเด็น คือ สามารถติดต่อเจ้าหน้าที่ในเวลาที่ต้องการคำแนะนำได้ (2.55)

3.2.2 การส่งเสริมแบบกลุ่ม

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมแบบกลุ่มรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.24) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า มีประเด็นที่อยู่ในระดับมาก 1 ประเด็น คือ การฝึกอบรมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ (3.46) และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ ศึกษาดูงาน/ทัศนศึกษาเกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์ (3.17) และการมีแปลงสาธิตการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในพื้นที่ เพื่อเป็นตัวอย่าง (3.10)

3.2.3 การส่งเสริมแบบมวลชน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมแบบมวลชนรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2.76) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่ามีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ การเผยแพร่ผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (2.90) รองลงมา คือ การจัดทำเอกสารวิชาการเผยแพร่ (2.81) และการจัดนิทรรศการ (2.68)

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร

ประกอบด้วย

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร

4.1.1 ปัญหาการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว

ก. การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการผลิตปุ๋ยอินทรีย์รวมอยู่ในระดับปานกลาง (2.84) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่ามีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ยุ่งยาก และใช้เวลาผลิต/ย่อยสลาย (2.95) รองลงมา คือ ไม่สามารถหาวัตถุดิบผลิตปุ๋ยอินทรีย์ได้ในท้องถิ่น (2.84) และไม่มีสถานที่ในการผลิต และการเก็บรักษาปุ๋ยอินทรีย์ (2.72)

ข. การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการใช้ปุ๋ยอินทรีย์รวมอยู่ในระดับปานกลาง (2.91) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า มีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ ไม่เชื่อมั่นในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ว่าจะใช้ได้หรือให้ผลดีจริง (2.97) รองลงมา คือต้องใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในอัตราหรือปริมาณมาก (2.94) และไม่สามารถปรับแต่งธาตุอาหารให้เหมาะสมกับพืชได้ (2.82)

ค. การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์รวมในระดับปานกลาง (2.71) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า มีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ ไม่มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับ

การผลิต วิธีการใช้ และประโยชน์ของปุ๋ยอินทรีย์ (2.85) ไม่มีการถ่ายทอดความรู้เรื่องการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ให้เกษตรกร (2.72) และในระดับน้อย 1 ประเด็น คือ ไม่มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากทางราชการ (2.57)

4.1.2 ปัญหาวิธีการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว

ก. การส่งเสริมแบบรายบุคคล จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวแบบรายบุคคลรวมอยู่ในระดับน้อย (2.47) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า มีประเด็นที่อยู่ในระดับน้อย 3 ประเด็น ได้แก่ เจ้าหน้าที่เยี่ยมเยียนเกษตรกรไม่ทั่วถึง (2.50) รองลงมา คือไม่สามารถติดต่อเจ้าหน้าที่ในเวลาที่ต้องการคำแนะนำ (2.50) และเจ้าหน้าที่ไม่สามารถให้ความรู้และแก้ไขปัญหาของเกษตรกรได้ (2.41)

ข. การส่งเสริมแบบกลุ่ม จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวแบบกลุ่มรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2.65) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า มีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ ไม่ได้รับข่าวสารการจัดฝึกอบรม (2.73) และไม่ได้เข้าร่วมการศึกษา ดูงาน/ทัศนศึกษาเกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์ (2.61) และอยู่ในระดับน้อย 1 ประเด็น คือ ไม่ทราบที่ตั้งแปลงสาธิตการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในพื้นที่ (2.60)

ค. การส่งเสริมแบบมวลชน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวแบบมวลชนรวมอยู่ในระดับน้อย (2.47) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า มีประเด็นที่อยู่ในระดับน้อย 3 ประเด็น ได้แก่ ไม่ได้เข้าร่วมการ

จัดนิทรรศการ (2.81) รองลงมา คือไม่ทราบว่ามีแหล่งข่าวสารจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (2.77) และไม่ทราบการจัดทำเอกสารวิชาการเผยแพร่ (2.74)

4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริม ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร

4.2.1 ข้อเสนอแนะการส่งเสริม ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว

ก. การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตปุ๋ยอินทรีย์รวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.39) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่ามีประเด็นที่อยู่ในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ ควรใช้วัตถุดิบในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในท้องถิ่น (3.53) และควรมีการวางแผนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ให้เหมาะสมกับเวลาที่จะใช้ประโยชน์ (3.49) และระดับปานกลาง 1 ประเด็น คือ ควรมีสถานที่ในการผลิตและการเก็บรักษาปุ๋ยอินทรีย์ (3.16)

ข. การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์รวมอยู่ในระดับมาก (3.70) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า มีประเด็นที่อยู่ในระดับมาก 3 ประเด็น ได้แก่ ควรใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในอัตราหรือปริมาณที่มาก (3.74) รองลงมา คือ ควรใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวในเวลาที่ที่บ่อย (3.70) และเกษตรกรควรมีความเชื่อมั่นในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (3.65)

**ค. การส่งเสริมการใช้
ปุ๋ยอินทรีย์** จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์รวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.22) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า มีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ ควรมีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากทางราชการ

(3.32) รองลงมา คือควรถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์ให้เกษตรกร (3.28) และควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการผลิต วิธีการใช้ และประโยชน์ของปุ๋ยอินทรีย์ (3.06)

4.2.2 ข้อเสนอแนะวิธีการส่งเสริม ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว

**ก. การส่งเสริมแบบ
รายบุคคล** จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวแบบรายบุคคลรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2.98) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า มีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ เจ้าหน้าที่ควรมีตารางเยี่ยมเยียนเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ (3.06) รองลงมา คือควรมีช่องทางติดต่อทางโทรศัพท์กับเจ้าหน้าที่หลายช่องทาง (2.97) และเจ้าหน้าที่ควรติดตามสถานการณ์การผลิต ให้คำแนะนำ และแก้ไขปัญหา (2.86)

ข. การส่งเสริมแบบกลุ่ม จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวแบบกลุ่มรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.04) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า มีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ ควรจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์อย่างสม่ำเสมอ (3.30) รองลงมา คือ ควรจัดกิจกรรมศึกษาดูงาน/ทัศนศึกษาเกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์ (3.08) และควรจัดทำแปลงสาธิตการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในพื้นที่ (2.73)

ค. การส่งเสริมแบบมวลชน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวแบบมวลชนรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.26) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า มีประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ ควรใช้สื่อ

อิเล็กทรอนิกส์ผ่านอินเทอร์เน็ต และแอปพลิเคชันต่าง ๆ (3.37) รองลงมา คือควรเผยแพร่เอกสารวิชาการเกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์ (3.23) และควรมีจัดนิทรรศการเกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์ (3.17)

5. อภิปรายผล

การศึกษาการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกรในอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรีมีรายละเอียด ดังนี้

5.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1) **สภาพสังคม** จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เกษตรกร ร้อยละ 52.4 เป็นเพศชาย เนื่องจากการทำนาอาศัยแรงงานคนเป็นหลักในการปลูกข้าว ดังนั้น เกษตรกรเพศชาย คือ แรงงานหลักสำคัญสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะดา ชิริระวงศกร และคณะ (2565, น. 195) ศึกษาความรู้ ทักษะ และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการผลิตข้าวอินทรีย์ของชาวนาในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 56.56 ปี เนื่องจากมีการสืบทอดวิถีชีวิตการประกอบอาชีพชาวนา และประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยสอดคล้องกับงานวิจัยของอานนท์ ตั้งพิทักษ์ไกร และคณะ (2565, น. 239) ศึกษาวัฒนธรรมและเทคโนโลยีการผลิตข้าวนาแปลงใหญ่ตำบลฝักไหม อำเภอยะหริ่ง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุ 56 ปีขึ้นไป พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำนาข้าว เฉลี่ย 29.39 ปี เนื่องจากเกษตรกรมีการทำเกษตรกรรมตั้งแต่สมัยหนุ่มสาวถึงปัจจุบัน เกษตรกรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว เฉลี่ยจำนวน 1.26 ครั้งต่อปี

2) **สภาพเศรษฐกิจ** จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกร มีพื้นที่ปลูกข้าว เฉลี่ย 40.59 ไร่ เนื่องจากการทำเกษตรกรรมในพื้นที่อำเภอบ้านสร้าง มีความเหมาะสมกับการทำนามากกว่าการปลูกพืชชนิดอื่น และเกษตรกรมีต้นทุนการผลิตรวมต่อไร่ เฉลี่ย 3,687.76 บาท ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของภาณุทัต โล่ห์สีทอง และกัลยา เชิญขวัญ (2566, น. 49) พบว่า เกษตรกร มีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 17.61 ไร่

5.2 **สภาพการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร** จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 54.1 มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด เนื่องจากปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด ช่วยเพิ่มความสะดวกในการใช้ประโยชน์สามารถนำไปใช้งานได้ทันที ไม่มีกลิ่นเหม็น และเก็บรักษาได้นาน เมื่อเปรียบเทียบกับปุ๋ยอินทรีย์ชนิดอื่น ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งรัตน์ มาประสิทธิ์ (2560, น. 71) ศึกษาการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิตในนาข้าวของเกษตรกรในจังหวัดพิจิตร พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 42.0 มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดในระยะข้าวแตกกอ

5.3 การส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร

5.3.1 การส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวอยู่ในระดับปานกลาง (3.31) ประเด็นวิธีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อยู่ในระดับมาก (3.41) พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็น เรื่องความเชื่อมั่นในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ว่าจะใช้ได้หรือให้ผลดีจริงในระดับมาก (3.92) เนื่องจากเกษตรกรต้องการให้ต้นข้าวเจริญเติบโตเร็ว ได้ผลผลิตในปริมาณมาก ซึ่งการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ต้องใช้ระยะเวลา และปริมาณมาก ปุ๋ยอินทรีย์ให้สมบัติทางเคมี กายภาพ และชีวภาพของดินมีความเหมาะสมต่อการปลูกพืช ปรับปรุงบำรุงคุณภาพดินให้อุดมสมบูรณ์ เห็นผลในระยะยาว สอดคล้องกับ

งานวิจัยของสุदीใจ ทูยบั้งจิม (2561) ศึกษาแนวทางการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างยั่งยืนในการทำนาของเกษตรกร จังหวัดขอนแก่น พบว่า หนึ่งในปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างยั่งยืนในการทำนา คือ ปัจจัยด้านความเชื่อมั่น

5.3.2 วิธีการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว อยู่ในระดับปานกลาง (2.91) ประเด็นการส่งเสริมแบบกลุ่ม (3.24) พบว่าเกษตรกรมีความคิดเห็นในเรื่องการฝึกอบรมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เนื่องจากการจัดฝึกอบรมเกษตรกรในรูปแบบกลุ่มที่มีความสนใจหรือความต้องการเดียวกัน เพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของเกษตรกรเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลเป้าหมายจำนวนมาก ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย และเวลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทิกานต์ สิงคเสลิต, เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ และ ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ (2560) พบว่าการส่งเสริมแบบกลุ่มเกษตรกรได้รับความรู้จากวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มในระดับปานกลาง

5.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร

1) ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2.73) พบว่า วิธีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ อยู่ในระดับปานกลาง (2.91) เมื่อวิเคราะห์รายประเด็น พบว่าเกษตรกรไม่เชื่อมั่นในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ว่าจะใช้ได้หรือให้ผลดีจริงอยู่ในระดับปานกลาง (2.97) เนื่องจากการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เห็นผลช้า ต้องใช้ระยะเวลา และปริมาณมาก แต่ได้ผลดีในระยะยาว ซึ่งอาจไม่ทันใจเกษตรกร

2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกร ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2.73) ด้านที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านวิธีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก (3.70) เมื่อวิเคราะห์รายประเด็น พบว่า ควรใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในอัตราหรือปริมาณที่มาก อยู่ในระดับมาก (3.74) เนื่องจากปุ๋ยอินทรีย์มีธาตุอาหารค่อนข้างครบถ้วน เมื่อย่อยสลายจะถูกปลดปล่อยออกมาช้า ๆ จึงต้องใช้ในอัตราหรือปริมาณที่มาก

6. ข้อเสนอแนะ

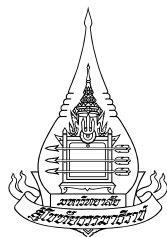
การศึกษาการส่งเสริมปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกรในอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

6.1 ควรมีการส่งเสริม ถ่ายทอดความรู้ โดยจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าว ให้เกษตรกรทราบถึงกระบวนการผลิต วิธีใช้ คุณสมบัติของปุ๋ยอินทรีย์แต่ละชนิด

6.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรลงพื้นที่ติดตาม และเยี่ยมเยียนเกษตรกรในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

References

- Anon Tangpitakkrai, and Patcharin Thanaritpaisarn. (2022). "Innovation and technology in rice production. Large plot in Phak Mai Subdistrict Huai Thap Than District Sisaket Province," *Journal of Modern Learning Development Year 7*, Issue 3, (Monthly April 2022): 234-249.
- Benjamat Ayuprasert. (2014). Compilation of research and statistics subjects. For agricultural promotion and development, Units 6-11. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Kasikorn Research Center. (2022). *Chemical fertilizer prices hit a record. Affecting main economic crops*. Retrieved August 26, 2022., from <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/Fertilizer-FB-26-05-2022-01.aspx>.
- Nanthikarn Singkhaselit, Benjamat Yuprasert and Pharanee Tangwiwat. (2017). "Study of needs Promoting the use of organic fertilizers in rice fields in sub-districts outside the city Mueang Surin District Surin Province Sukhothai Thammathirat," (Khon Kaen Agriculture Journal 45 (SUPPL. 1 2017) :1562-1564.
- Office of Agricultural Economics. (2021). *Agricultural product production information (rice details)*. Retrieved November 11, 2022., from <https://www.oae.go.th/assets/portals/1/fileups/prcaidata/files/Second%20rice%2065%20province.pdf>.
- Panutat Lohsithong, and Kanlaya Chernkwan. (2023). Knowledge in organic rice production of farmers under the project Promote organic rice production in Khon Kaen Province. *Journal of Community Development and Quality of Life Year 11*, Issue 11, January - April 2023, Department of Agricultural Promotion and Development. Faculty of Agriculture Khon Kaen University, pages 46-55.
- Piyada Wachirawongsakorn, and Thongsai Chamnongkarn.(2022). Knowledge, attitude, and factors affecting decision making in Organic rice production by farmers in Phitsanulok Province. *Chiang Mai Rajabhat Journal*, Year 23, Issue 2 May-August 2022, Faculty of Science and Technology Pibulsongkram Rajabhat University, Pages 195-207.
- Rungrat Maprasit, Sineenuch Krutmuang Saenserm and Phonchuley Nilwiset. (2017). Using organic fertilizers to reduce production costs in rice fields of farmers in Phichit Province. (article). University Sukhothai Thammathirat Open University, 568-576.
- Sudjai Tuibungchim. (2018). Guidelines for sustainable use of organic fertilizer in rice farming by farmers. Khon Kaen Province. (Thesis, Doctor of Philosophy degree Regional Development Strategy Branch) Rajabhat University Maha Sarakham, pages 119-163.

ประกาศเกียรติคุณผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาทบทวน วารสารสุขทัยธรรมมาธิราช ปีที่ 36 ฉบับที่ 2

ด้วยบทความที่ดีมีคุณภาพเผยแพร่ในวารสารสุขทัยธรรมมาธิราช ปีที่ 36 ฉบับที่ 2 ได้รับความกรุณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาตรวจต้นฉบับ ตลอดจนให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้เขียนบทความ ยังผลให้วารสารสุขทัยธรรมมาธิราชบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ทุกประการ โดยเฉพาะเป็นการดำรงไว้ซึ่งมาตรฐานทางวิชาการ อีกทั้งยังก่อให้เกิดคุณูปการต่อวงวิชาการ ตลอดจนเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ขอขอบพระคุณและประกาศเกียรติคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ดังมีรายนามต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลกริมย์ โกมลารชุน

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติดา นันทะไชย

คณะศึกษาศาสตร์

อาจารย์ ดร.มฤศฎิ แก้วจินดา

คณะศึกษาศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัทลี เทพหัสดิน ณ อยุธยา

คณะสังคมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.พัฒนา สุขประเสริฐ

คณะเกษตร

รองศาสตราจารย์ ดร.พันธจิตรต์ สีเหนียง

คณะเกษตร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนามาศ ตวีวรรณกุล

คณะเกษตร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพวรรณ ดวงปัญญา

คณะเกษตร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระณีย์ ทองศรี

คณะเกษตร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร.ชนัดถ์ พูนเดช

สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้

รองศาสตราจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง

คณะศึกษาศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพร ฉันทนารุ่งภักดิ์

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณี พรมคำบุตร

คณะเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล เศรษฐบุตร

คณะเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด พรมจัย

ข้าราชการบำนาญ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุกมาส อังศุโชติ

ข้าราชการบำนาญ

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รองศาสตราจารย์ ดร.ศยามน อินสะอาด

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ ศรีศิริ

คณะนิติศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพร เกตุงาม

คณะเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยพะเยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลเรขา ศิริชัยววรรณ

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ หรั่งเจริญ

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ประกาศ ณ วันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2566

(รองศาสตราจารย์ ดร.มานิตย์ จุมปา)

กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ

รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

[illegible]

บันทึก

[illegible]

แนะนำหนังสือ

ตำราตีพิมพ์นักวิจัย โดยทีมผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง
(ศ.เกียรติคุณ ดร.ชุตินา สัจจามันท์ และคณะ)

การวิจัยทางสารสนเทศศาสตร์ ระเบียบวิธีวิจัยและกรณีศึกษา

เป็นตำราภาษาไทยเล่มแรกและเล่มเดียว นำเสนอ
การวิจัยทางสารสนเทศศาสตร์ที่เน้นระเบียบวิธีวิจัย
ที่ครอบคลุมระเบียบวิธีวิจัยที่นิยมใช้อย่างกว้างขวาง
พร้อมการวิเคราะห์กรณีศึกษาเพื่อให้ผู้อ่านมีความรู้
ความเข้าใจและนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ราคาเล่มละ **250** บาท

การวิจัยเชิงสำรวจ ทางสารสนเทศศาสตร์

ตำราภาษาไทยที่เน้นการวิจัยเชิงสำรวจทาง
สารสนเทศศาสตร์ “เล่มแรก” ที่ให้ความรู้ความเข้าใจ
เกี่ยวกับแนวคิด กระบวนการออกแบบแนวคิดและ
การดำเนินการวิจัยอย่างเป็นระบบพร้อมกรณี
ตัวอย่างประกอบที่ง่ายต่อการอ่านการทำความเข้าใจ
และการนำไปใช้ เปรียบเสมือน “ได้ฟังบรรยายจาก
ผู้สอนโดยตรง”

ราคาเล่มละ **280** บาท

วิธีการสั่งซื้อ

โอนเงินเข้าบัญชีออมทรัพย์ธนาคารกรุงไทย สาขาเมืองทองธานี เลขที่ 147-0--24139-0

ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช แล้วส่งหลักฐานการโอน ชื่อที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ หรือ Line ID ของท่าน
และรายการสั่งซื้อมาที่ ฝ่ายเผยแพร่และจัดจำหน่าย สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- กาวอีเมล bookctr@stou.ac.th - Line ID :@ stoubook

- เฟซบุ๊ก <https://www.facebook.com/STOUBOOK>

ติดต่อเจ้าหน้าที่ โทร. 0 2504 7678, 0 2504 7671, หรือ 0 2504 7674

หมายเหตุ

****กิดค่าจัดส่ง แบบพัสดุลงทะเบียน
เล่มละ 30 บาท****

